

**ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΙΡΑΙΩΣ
ΤΜΗΜΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ**

**ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΣΤΗΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΤΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ
ΚΑΙ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ ΜΟΝΑΔΩΝ**

**ΒΙΩΣΙΜΟΤΗΤΑ ΣΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ
ΚΑΙ ΒΙΩΣΙΜΗ ΗΓΕΣΙΑ**

ΣΤΑΥΡΟΥΛΑ Β. ΠΑΡΑΣΚΕΥΑ

*Διπλωματική Εργασία υποβληθείσα στο Τμήμα Οικονομικών Επιστημών του Πανεπιστημίου Πειραιώς
ως μέρος των απαιτήσεων για την απόκτηση Μεταπτυχιακού Διπλώματος Ειδίκευσης στην Οικονομική
της Εκπαίδευσης και Διαχείριση Εκπαιδευτικών Μονάδων*

Πειραιάς, Δεκέμβριος 2022

**UNIVERSITY OF PIRAEUS
DEPARTMENT OF ECONOMICS**

**MASTER PROGRAM IN ECONOMICS
IN EDUCATION AND MANAGEMENT
OF EDUCATIONAL UNITS**

**SUSTAINABILITY IN EDUCATION
AND SUSTAINABLE LEADERSHIP**

by

STAVROULA V. PARASKEVA

Master Thesis submitted to the Department of Economics of the University of Piraeus in partial fulfilment of the requirements for the degree of Master of Arts in Economics in Education and Management of Educational Units

Piraeus, Greece, December 2022

Περίληψη

Η βιώσιμη ανάπτυξη ή αειφορία είναι μία πολυσύνθετη έννοια, που έχει κάνει την εμφάνισή της σχετικά πρόσφατα, τις τελευταίες δεκαετίες του 20ου αιώνα. Θεωρείται δε ως η μόνη πολιτική που μπορεί να βοηθήσει την ανθρωπότητα να βγει από την οικολογική και οικονομική κρίση που υφίσταται στις μέρες μας.

Βέβαια, πραγματική αλλαγή μπορεί να επιτευχθεί μόνο μέσω της αναθεώρησης των αξιών, των στάσεων και των συμπεριφορών των ανθρώπων.

Η εκπαίδευση αποτελεί την κινητήριο δύναμη για την ουσιαστική εφαρμογή της αειφόρου ανάπτυξης, στην προσπάθεια να προσανατολιστούν οι κοινωνίες προς την κατεύθυνση αυτή.

Μαθητές και εκπαιδευτικοί έχουν την ευκαιρία να προωθήσουν τις αρχές και τις αξίες της βιωσιμότητας. Ιδιαίτερα οι εκπαιδευόμενοι που έχουν γαλουχηθεί με τις αρχές αυτές, προετοιμάζονται ώστε να γίνουν ενεργοί πολίτες και να δρουν προς όφελος του κοινωνικού συνόλου.

Σημαντικός είναι επίσης ο ρόλος της "βιώσιμης ηγεσίας". Κάθε εκπαιδευτικός για να μπορέσει να λειτουργήσει στα πλαίσια της ΕΑΑ και παράλληλα να την μεταδώσει στους εκπαιδευόμενους, πρέπει να έχει την υποστήριξη από τον διευθυντή (ηγέτη) της σχολικής μονάδας.

Η μελέτη αυτή επικεντρώνεται στην Περιβαλλοντική Εκπαίδευση, μέσω της οποίας προάγεται η βιωσιμότητα, καθώς και στα χαρακτηριστικά που σκιαγραφούν το προφίλ ενός σχολικά βιώσιμου ηγέτη.

Λέξεις-κλειδιά: βιώσιμη ανάπτυξη, βιωσιμότητα στην εκπαίδευση, βιώσιμη ηγεσία

Abstract

The concept of Sustainable Development has multiple meanings. This term has appeared in the last decades of the 20th century and is thought to be the only solution for humanity in order to overcome the financial and environmental crisis of our days.

However, the real change can be achieved if people reconsider their values, attitude and behavior towards the society and the environment.

Education is considered to be the key for the implementation of the term sustainable development and all societies have to channel their energies to this direction.

Moreover, teachers and students have the chance to promote the values and the principles of sustainability. As a result, the students are prepared to be active citizens and act in favor of the whole society.

In addition, sustainable leadership plays a vital role. Every teacher in order to be able to promote sustainable development through education must have the support of the school leader (principal).

To sum up, this study focuses on environmental education because sustainable development is promoted through environmental education combined with the characteristics that shape the profile of a sustainable leader.

Keywords: sustainable development, sustainability in education, sustainable leadership

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Η παρούσα διπλωματική εργασία με θέμα «Βιωσιμότητα στην εκπαίδευση και βιώσιμη ηγεσία» εκπονήθηκε στο πλαίσιο της ολοκλήρωσης του προγράμματος Μεταπτυχιακών Σπουδών στην Οικονομική της Εκπαίδευσης και τη Διαχείριση Εκπαιδευτικών Μονάδων του Τμήματος Οικονομικής Επιστήμης του Πανεπιστημίου Πειραιώς το έτος 2022.

Η πορεία της μεταπτυχιακής μου εργασίας ήταν απαιτητική και στο σημείο αυτό θα ήθελα να εκφράσω τις θερμές ευχαριστίες μου σε όσους συνέβαλαν στην ολοκλήρωση της παρούσας εργασίας. Επιθυμώ, αρχικά, να ευχαριστήσω τον επιβλέποντα καθηγητή της παρούσας εργασίας κύριο Μάρκο Τσελεκούνη για την υποστήριξη, την καθοδήγηση και την ενθάρρυνση καθ' όλη την διάρκεια αυτής της διαδρομής.

Επιπλέον, εκφράζω τις ευχαριστίες μου στους καθηγητές κ.κ Δρίβα Κυριάκο και Χλέτσο Μιχαήλ καθώς και σε όλους τους καθηγητές του προγράμματος που κατά τη διάρκεια των μεταπτυχιακών μου σπουδών μας προσέφεραν την αμέριστη βοήθεια τους.

Κλείνοντας, οφείλω να ευχαριστήσω τους φίλους και τα μέλη της οικογενείας μου για την συμπαράσταση και την υποστήριξη τους σε κάθε μου επιλογή.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η συνεχώς μεταβαλλόμενη εποχή στην οποία ζούμε καθώς και οι προκλήσεις που αυτή δημιουργεί προβάλλουν την αναγκαιότητα της αναδιάρθρωσης εκ των έσω του εκπαιδευτικού μας συστήματος. Αυτό θα επιτευχθεί μέσω της εισαγωγής της έννοιας της βιωσιμότητας στην εκπαίδευση καθώς και με την βιώσιμη ηγεσία των σχολικών μονάδων. Η βιώσιμη ηγεσία αναφέρεται στην ικανότητα του ηγέτη σε έναν οργανισμό να βελτιώσει τα επιτεύγματα και να διατηρήσει βαθιές ανθρώπινες αξίες (Fullan, 2005).

Η εκπαίδευση είναι επομένως αναπόσπαστο στοιχείο των διαδικασιών βιωσιμότητας (de Haan, 2010) και η αειφόρος ανάπτυξη καθίσταται αδύνατη χωρίς τη μετατροπή των διαδικασιών μάθησης (Vare και Scott 2007). Η εκπαίδευση επιβάλλεται να προωθεί τον επαναπροσδιορισμό της ευαισθητοποίησης του κοινού που καθοδηγεί τα άτομα ώστε να γίνουν υπεύθυνοι και αφοσιωμένοι πολίτες, υποστηρίζοντας κατόπιν την ανάπτυξη της παγκόσμιας κοινωνίας με βιώσιμο τρόπο. Κινητοποιώντας τους διδασκόμενους αναφορικά με τα προβλήματα βιωσιμότητας, η εκπαίδευση μεταδίδει τις απαραίτητες γνώσεις, πρωτίστως όμως καλλιεργεί δεξιότητες, ικανότητες αλλά κυρίως συμπεριφορές ώστε να αντιμετωπιστούν αυτά τα προβλήματα. (Michelsen et al. 2011).

Σκοπός αυτής της εργασίας είναι να εξετάσει πώς αντιλαμβάνονται οι εκπαιδευτικοί της Πρωτοβάθμιας και της Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης την ανάγκη για ενσωμάτωση της αειφορίας στην σχολική πραγματικότητα καθώς πόσο είναι απαραίτητη η βιώσιμη ηγεσία. Επιμέρους στόχος της έρευνας που πραγματοποιείται είναι να συλλέξει πληροφορίες σχετικά με τις στάσεις και τις απόψεις των εκπαιδευτικών σε ό,τι αφορά θέματα εκπαίδευσης για την αειφόρο ανάπτυξη και την βιώσιμη ηγεσία στα ελληνικά σχολεία και να βρεθούν πιθανοί τρόποι με τους οποίους ένα σχολείο μπορεί να στραφεί προς την αειφόρο εκπαίδευση.

Πίνακας περιεχομένων

ΠΕΡΙΛΗΨΗ	iii
ABSTRACT	iv
ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ	v
ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	vi
ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ	vii
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: ΑΕΙΦΟΡΙΑ ΚΑΙ ΑΕΙΦΟΡΟΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗ	1
1.1. Στόχοι αειφόρου ανάπτυξης	2
1.2. Περιβαλλοντική εκπαίδευση	4
1.3. Στόχοι Π.Ε.	5
1.4. Εκπαίδευση για την αειφόρο ανάπτυξη.....	6
1.5. Η ΕΑΑ στην Ελλάδα.....	7
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: ΤΟ ΑΕΙΦΟΡΟ ΣΧΟΛΕΙΟ.....	9
2.1. Χαρακτηριστικά του αειφόρου σχολείου	10
2.2. Κριτήρια ποιότητας	11
2.3. Πλεονεκτήματα αειφόρου σχολείου.....	13
2.4. Μεθοδολογία	14
2.5. Το αειφόρο σχολείο στην Ελλάδα.....	15
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: Η ΕΝΝΟΙΑ ΤΗΣ ΗΓΕΣΙΑΣ.....	17
3.1. Ηγεσία στην εκπαίδευση	19
3.2. Βιώσιμη ηγεσία	20
3.2.1. Αρχές της βιώσιμης ηγεσίας.....	23
3.2.2. Βιώσιμη σχολική ηγεσία	24

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4: ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ.....	25
4.1. Ποιοτική έρευνα	26
4.2. Εργαλεία έρευνας	27
4.3. Σκοπός	28
4.4. Ερευνητικοί άξονες	29
4.5. Ερωτήσεις /συνεντεύξεις.....	30
4.6. Δείγμα έρευνας.....	31
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5: ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ	32
5.1. Γνώσεις των εκπαιδευτικών για θέματα αειφορίας και αειφόρου εκπαίδευσης.....	32
5.2. Η επάρκεια των γνώσεων των εκπαιδευτικών για θέματα αειφορίας και αειφόρου εκπαίδευσης.....	33
5.3. Οι απόψεις των εκπαιδευτικών για θέματα που αφορούν την αειφόρο εκπαίδευση.	34
5.4. Η στροφή των εκπαιδευτικών προς την καινοτομία	35
5.5. Τα προβλήματα και οι δυσκολίες που αντιμετωπίζουν οι εκπαιδευτικοί που επιχειρούν να ασχοληθούν στα πλαίσια του σχολείου με την αειφόρο εκπαίδευση	36
5.6. Οι δράσεις που λαμβάνουν χώρα στα σχολεία και προωθούν την βιώσιμη εκπαίδευση	37
5.7. Η σκιαγράφιση του προφίλ του βιώσιμου σχολικού ηγέτη.....	38
5.8. Η υποστήριξη και η καθοδήγηση των εκπαιδευτικών που επιλέγουν να εισάγουν στο σχολείο θέματα αειφορίας και αειφόρου εκπαίδευσης από τους διευθυντές.....	39
5.9. Οι προτάσεις των εκπαιδευτικών για τον τρόπο με τον οποίο το σχολείο μπορεί να στραφεί προς την αειφόρο εκπαίδευση και πως αυτή μπορεί να διοχετευθεί στους μαθητές	40

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6: ΣΥΖΗΤΗΣΗ - ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	42
6.1. Συζήτηση αποτελεσμάτων.....	43
6.2. Μελλοντικές προτάσεις έρευνας	55
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	56
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ: Απομαγνητοφωνήσεις Συνεντεύξεων	63

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

ΑΕΙΦΟΡΙΑ ΚΑΙ ΑΕΙΦΟΡΟΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗ

Ο όρος της αειφορίας ή της βιώσιμης ανάπτυξης¹ (sustainable development) χρησιμοποιείται στις μέρες μας όλο και συχνότερα και δημιουργήθηκε εξαιτίας των προβλημάτων που προέκυψαν ανάμεσα στην οικολογία και την οικονομική ανάπτυξη.

Σύμφωνα με τον Σακιώτη (στο Αγγελίδης κ.α. 2004), «Ο όρος “αειφόρος” αναφέρεται για πρώτη φορά στο Σοφοκλή και έχει υιοθετηθεί από τη δασοπονία, όπου σημαίνει μια συγκεκριμένη μέθοδο διαχείρισης του δάσους, κατά την οποία *“όταν αφαιρείται από το δάσος ...όγκος ξύλου ίσος ή και λιγότερος με αυτόν που έχει παραχθεί κατά το θεωρούμενο διάστημα, λέγεται ότι το δάσος αειφορεί”*». Με την φράση «...θα πρέπει κάθε φορά να κόβονται τόσα δένδρα στα δάση, η θα μπορούσαν να αναπτυχθούν ξανά...», ο Χανς Καρλ φον Κάρλοβιτς το 1713 επισημαίνει την αναγκαιότητα της σωστής διαχείρισης του δασικού αποθέματος, “γεννώντας” έτσι την ιδέα της βιώσιμης ανάπτυξης.

Κατά συνέπεια, η έννοια της βιώσιμης ανάπτυξης στηρίζεται στην αρχή της διατήρησης – συνετής διαχείρισης του φυσικού περιβάλλοντος που αναπτύχθηκε στις αρχές του 20ου αιώνα στην Αμερική και αργότερα στην Ευρώπη (Χατζηαγγελάκη, 2010). Ας ρίξουμε όμως μια πιο αναλυτική ματιά στην έννοια της βιώσιμης ανάπτυξης όπως αυτή διατυπώθηκε στην έκθεση Brundtland (Β. Παπαδημητρίου, 1998).

Βιώσιμη ανάπτυξη είναι μια ανάπτυξη που ικανοποιεί τις ανάγκες του παρόντος, χωρίς να στερεί το δικαίωμα των μελλοντικών γενεών να ικανοποιούν τις δικές τους ανάγκες (WCED 1987:43).

¹ Ο όρος «αειφόρος ανάπτυξη» προέρχεται από τα λατινικά «sus tenere» που σημαίνει «διατηρώ». Στην αγγλική γλώσσα ο όρος χρησιμοποιείται από το 1290. Σύμφωνα με τον de Vries (1989), «διατηρώ» μπορεί να σημαίνει η υποστήριξη μιας κατάστασης ορισμένου είδους, ή αντιστρόφως, η ανοχή σε μια ανεπιθύμητη κατάσταση. Το ρήμα «διατηρώ» εμπεριέχει μια παθητική χροιά, ενώ το επίθετο «αειφόρος» παρέχει μια ενεργή αίσθηση (Redclift, 1993). Στα γαλλικά χρησιμοποιούνται δύο όροι, «durable» ως αειφόρος και «soutenable» ως βιώσιμη (Faucheux & Noël, 2007). Στην ελληνική γλώσσα ο όρος έρχεται από τα αρχαία ελληνικά δηλαδή από το «αεί + φέρω». Με την ορολογία «αειφορία» ή «βιώσιμη ανάπτυξη» (σντμ. «βιωσιμότητα») αποδίδουμε στα ελληνικά τους αγγλικούς όρους “sustainability” ή “sustainable development”

Βιώσιμη ανάπτυξη είναι μια πορεία στην οποία η εξάντληση των φυσικών πόρων, η κατεύθυνση των επενδύσεων, ο προσανατολισμός της τεχνολογικής ανάπτυξης, των θεσμικών αλλαγών συνυπάρχουν αρμονικά και αυξάνουν τόσο το τρέχον όσο και το μελλοντικό δυναμικό για την εκπλήρωση των ανθρώπινων αναγκών και φιλοδοξιών.

Ένας κόσμος όπου η φτώχεια είναι ενδημική είναι εκτεθειμένος σε οικολογικές και άλλες κρίσεις. Η βιώσιμη ανάπτυξη απαιτεί να καλύπτονται οι βασικές ανάγκες όλων και να παρέχεται σε όλους η ευκαιρία να ικανοποιούν τις φιλοδοξίες τους για μια καλύτερη ζωή.

Συνοψίζοντας λοιπόν τους διάφορους ορισμούς που έχουν δοθεί κατά καιρούς στον όρο βιώσιμη ανάπτυξη καταλαβαίνουμε ότι αυτή διέπει όλες τις πτυχές της κοινωνίας και την ανθρώπινης ύπαρξης. Ως αποτέλεσμα, δεν πρέπει να επικεντρωνόμαστε μόνο στην προστασία τους φυσικού περιβάλλοντος αλλά να προσπαθούμε να εφαρμόζουμε την βιώσιμη ανάπτυξη παντού όπως προβλέπεται από τους 17 στόχους βιώσιμης ανάπτυξης όπως αυτοί θεσμοθετήθηκαν στην Agenda 2030.

1.1. Στόχοι αειφόρου ανάπτυξης

Η συγκεκριμένη Agenda δημιουργήθηκε τον Σεπτέμβρη του 2015 στα πλαίσια της 70^{ης} γενικής συνέλευσης των Ηνωμένων Εθνών. Πρόκειται για 17 κοινούς στόχους για όλες τις χώρες του κόσμου με σκοπό να αντιμετωπίσουν επιτυχώς μεγάλα οικονομικά, κοινωνικά και περιβαλλοντικά προβλήματα. Προϋπόθεση για την επίτευξη των στόχων αυτών είναι η συνεργασία μεταξύ των κρατών καθώς και η υιοθέτηση καινοτόμων ιδεών.

Στη συνέχεια καταγράφονται οι δεκαεπτά Στόχοι Βιώσιμης Ανάπτυξης του ΟΗΕ και η σύνδεσή τους με πέντε τομείς κρίσιμης σημασίας (5P's: People, Planet, Prosperity, Peace, Partnerships) (Morton et al., 2017).

1. Εξάλειψη της φτώχειας
2. Εξάλειψη της πείνας
3. Καλή υγεία και ευημερία
4. Ποιοτική εκπαίδευση
5. Ισότητα μεταξύ των δύο φύλλων
6. Καθαρό νερό και αποχέτευση
7. Φτηνή και καθαρή ενέργεια
8. Αξιοπρεπής εργασία και οικονομική ανάπτυξη
9. Βιομηχανία, καινοτομία και υποδομές
10. Λιγότερες ανισότητες
11. Βιώσιμες πόλεις και κοινότητες
12. Υπεύθυνη κατανάλωση και παραγωγή
13. Δράση για το κλίμα
14. Ζωή στο νερό
15. Ζωή στη στεριά
16. Ειρήνη, δικαιοσύνη και ισχυροί θεσμοί
17. Συνεργασία για τους στόχους

1.2. Περιβαλλοντική εκπαίδευση

Έχουν διατυπωθεί πολλοί ορισμοί για την περιβαλλοντική εκπαίδευση καθώς η συσχέτιση μεταξύ περιβάλλοντος και εκπαίδευσης ξεκινά από τα τέλη του 19^{ου} αιώνα. Ένας ορισμός, όπως διατυπώθηκε στο International Working Meeting on Environmental Education in the School Curriculum που έλαβε χώρα στην Νεβάδα των Ηνωμένων Πολιτειών είναι ο ακόλουθος: «Π.Ε. είναι η διαδικασία αναγνώρισης αξιών και διασαφήνισης εννοιών για την ανάπτυξη των ικανοτήτων και των στάσεων που είναι απαραίτητες για την κατανόηση και την εκτίμηση της αλληλοσυσχέτισης ανθρώπου, πολιτισμού και Βιοφυσικού περιβάλλοντος. Η Π.Ε. συνεπάγεται επίσης άσκηση στη διαδικασία λήψης αποφάσεων και τη διαμόρφωση ενός κώδικα συμπεριφοράς του κάθε ατόμου γύρω από τα προβλήματα που αφορούν στην ποιότητα του περιβάλλοντος (IUCN, 1970).

Όμως, ο πιο διαδεδομένος ορισμός προέρχεται από την από την UNESCO το 1977, στην Τιφλίδα της πρώην Σοβιετικής Ένωσης: «Η περιβαλλοντική εκπαίδευση προωθεί την ανάπτυξη σαφούς αντίληψης και ενδιαφέροντος για την οικονομική, κοινωνική, πολιτική και οικολογική αλληλεξάρτηση σε αστικές και αγροτικές περιοχές. Παρέχει σε κάθε άτομο δυνατότητα απόκτησης γνώσεων, αξιών, στάσεων, αφοσίωσης και δεξιοτήτων που χρειάζονται για να προστατεύσει και να καλυτερεύσει το περιβάλλον. Συμβάλλει στη δημιουργία νέων προτύπων συμπεριφοράς, ατόμων, ομάδων, κοινωνιών προς το περιβάλλον».

Η περιβαλλοντική εκπαίδευση είναι εκείνη που σχετίζεται με την εκπαίδευση για το περιβάλλον. Έχει ως σκοπό «...τη διαμόρφωση ενός παγκόσμιου πληθυσμού, που να είναι ενήμερος και να ενδιαφέρεται για το περιβάλλον και τα προβλήματά του και να έχει τη γνώση, τις δεξιότητες, τις στάσεις και τη διάθεση να εργάζεται ατομικά και συλλογικά για την επίλυση τρεχόντων περιβαλλοντικών προβλημάτων και πρόληψη νέων» (Παπαδημητρίου, 1998).

Συνοψίζοντας του διάφορους ορισμούς που δίνονται κατά καιρούς στην περιβαλλοντική εκπαίδευση μπορούμε να συμπεράνουμε ότι η εκπαίδευση αυτή δεν στοχεύει μόνο στην ανάληψη δράσης από τα άτομα για την προστασία του περιβάλλοντος αλλά και στην αλλαγή των αξιών του ανθρώπου. Μέσω λοιπόν του επαναπροσδιορισμού των συμπεριφορών, των στάσεων και των αξιών της ανθρωπότητας θα επιτευχθεί η ριζική

αλλαγή όχι μόνο προς στην στάση μας προς το περιβάλλον αλλά και προς κάθε μορφή της κοινωνικής ζωής.

1.3. Στόχοι Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης

Οι σκοποί και οι στόχοι της ΠΕ διατυπώθηκαν για πρώτη φορά στην Διεθνή Διάσκεψη του Βελιγραδίου (1975) και οριστικοποιήθηκαν σε αυτή της Τιφλίδας (1977).

Οι στόχοι για την Περιβαλλοντική Εκπαίδευση όπως αναλύθηκαν στη Διάσκεψη της Τιφλίδας, συνοπτικά, είναι οι ακόλουθοι:

- Να καλλιεργήσει την κατανόηση και το ενδιαφέρον σχετικά με την οικονομική, πολιτική, κοινωνική και οικολογική αλληλεξάρτηση στις αστικές και αγροτικές περιοχές.
- Να δώσει τη δυνατότητα σε κάθε πολίτη απόκτησης γνώσεων, αξιών, στάσεων δέσμευσης, καθώς και των απαραίτητων ικανοτήτων για την προστασία και τη βελτίωση του περιβάλλοντος.
- Να δημιουργήσει στα άτομα, στις κοινωνικές ομάδες αλλά και σε ολόκληρη την κοινωνία νέα πρότυπα συμπεριφοράς προς το περιβάλλον. (Παπαδημητρίου, 1998; Τσαμπούκου-Σκαναβή, 2004)

Εν κατακλείδι, οι στόχοι αυτοί συνοψίζουν το προφίλ του «πολίτη με οικολογική παιδεία, οικολογική συνείδηση, υπεύθυνο και ενεργό στο κοινωνικό πεδίο²» (Φλογαΐτη, 1998).

² Είναι ο πολίτης με οικολογική παιδεία - οικολογική συνείδηση / υπευθυνότητα και ενεργό συμμετοχή στο κοινωνικό πεδίο. Ο περιβαλλοντικά υπεύθυνος πολίτης θα πρέπει να έχει αντίληψη του συνολικού περιβάλλοντος και να είναι ευαισθητοποιημένος στα περιβαλλοντικά ζητήματα, να κατανοεί τις λειτουργίες του περιβάλλοντος και τα συνδεδεμένα με αυτό προβλήματα, να ενδιαφέρεται για το περιβάλλον και να επιθυμεί να συμμετέχει ενεργά στη βελτίωση και την προστασία του, να έχει αναπτύξει τις απαραίτητες ικανότητες για την αναγνώριση και επίλυση των περιβαλλοντικών προβλημάτων και να συμμετέχει ενεργά σε όλα τα επίπεδα με σκοπό την επίλυση των περιβαλλοντικών προβλημάτων ως υπεύθυνος πολίτης. (Hungerfold et al.1980)

1.4. Εκπαίδευση για την αειφόρο ανάπτυξη

Η Εκπαίδευση για την Αειφόρο Ανάπτυξη (ΕΑΑ) είναι μια έννοια η οποία έκανε την εμφάνισή της στη Διάσκεψη του Ρίο (1992) και προέκυψε ύστερα από μακροχρόνιες συζητήσεις που πραγματοποίησε η παγκόσμια κοινότητα στην προσπάθειά της να επιλύσει τους προβληματισμούς της γύρω από το ισχύον οικονομικό μοντέλο και τα περιβαλλοντικά προβλήματα που έχουν προκύψει από αυτό καθώς επίσης τους τρόπους αντιμετώπισής τους (Φλογαΐτη & Λιαράκου, 2003).

Σύμφωνα με τους Κωστούλα-Μακράκη (2011), η Εκπαίδευση για την Αειφόρο Ανάπτυξη (ή Εκπαίδευση για Βιώσιμη Ανάπτυξη-ΕΑΑ ή ΕΒΑ) ανήκει στο πλαίσιο των γνωστικών εκπαιδευτικών αντικειμένων με επιθετικό προσδιορισμό και δεν αποτελεί απαραίτητα μετεξέλιξη της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης. Αντίθετα, η ΕΑΑ ξεκίνησε από την Εκπαίδευση για την Ειρήνη, την Εκπαίδευση για τα ανθρώπινα δικαιώματα, την Εκπαίδευση για την ισότητα των δυο φύλων, την Εκπαίδευση για την εξάλειψη της φτώχειας κτλ. και στο ξεκίνημά της είχε διαφορετικές διαστάσεις από την περιβαλλοντική.

Για την Φλογαΐτη (2009), η Εκπαίδευση για το Περιβάλλον και την Αειφορία (ΕΠΑ) είναι μια δημοκρατική και πολιτική εκπαίδευση που εστιάζει στην ανάπτυξη της στοχαστικο-κριτικής σκέψης σχετικά με τα ζητήματα αειφορίας, συνδέει το σχολείο με την κοινωνία, ενισχύει το μετασχηματιστικό ρόλο του σχολείου και έχει απώτερο σκοπό τις ουσιαστικές αλλαγές στην κοινωνία.

Η ΕΑΑ έχει σαν στόχο να επιφέρει αλλαγή στις αξίες, τον τρόπο ζωής και συμπεριφοράς που απαιτούνται για την επίτευξη βιώσιμης ανάπτυξης και δημοκρατίας, ανθρώπινης ασφάλειας και ειρήνης (Παπαδημητρίου, 1998). Σύμφωνα με την Φλογαΐτη (2007) βασικός σκοπός της Εκπαίδευσης για το Περιβάλλον και την Αειφορία είναι «η διάπλαση αυτόνομων και ενεργών πολιτών» οι οποίοι:

- είναι περιβαλλοντικά ευαισθητοποιημένοι
- δεν ανταποκρίνονται παθητικά και δεν προσαρμόζονται σε επιλογές και επιταγές διαφόρων κέντρων εξουσίας, αλλά διερευνούν και σκέπτονται κριτικά, συμμετέχουν στις διαδικασίες λήψης αποφάσεων
- έχουν οράματα και αξίες που τους βοηθούν να διαπραγματεύονται και να σχεδιάζουν ατομικά και συλλογικά τους κοινωνικούς όρους της αειφορίας

1.5. Η ΕΑΑ στην Ελλάδα

Στις μέρες μας η Εκπαίδευση για την Αειφόρο Ανάπτυξη στην Ελλάδα είναι μια απόρροια της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης. Η Περιβαλλοντική Εκπαίδευση στα ελληνικά σχολεία έχει εθελοντική μορφή. Συχνά, με πρωτοβουλία των εκπαιδευτικών δημιουργούνται κάποιες ομάδες από μαθητές που παίρνουν μέρος σε ένα περιβαλλοντικό πρόγραμμα που μπορεί να διαρκέσει μερικούς μήνες. Σε ότι αφορά τα σχολικά μαθήματα στο Δημοτικό Σχολείο υπάρχει το μάθημα Μελέτη Περιβάλλοντος που διδάσκεται στις τέσσερις πρώτες τάξεις, ενώ κάποια κεφάλαια από τη Γεωγραφία και τη Φυσική των Ε' και Στ' τάξεων σχετίζονται με την προστασία του Περιβάλλοντος. Στο Γυμνάσιο δεν υπάρχει αντίστοιχο μάθημα εκτός από μεμονωμένα κεφάλαια που αφορούν το περιβάλλον, στα μαθήματα Χημεία και Βιολογία.

Το υπουργείο παιδείας έχει θεσπίσει τον θεσμό του υπεύθυνου Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης. Ο υπεύθυνος αυτός έχει υποστηρικτή δράση καθώς επιμορφώνει τους εκπαιδευτικούς για να έχουν την δυνατότητα να εφαρμόσουν περιβαλλοντικά προγράμματα. Επίσης, υποστηρίζει τα σχολεία που επιθυμούν να υλοποιήσουν τέτοιου είδους προγράμματα. Έναν άλλο φορέα Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης στην χώρα μας αποτελούν τα Κέντρα Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης (ΚΠΕ).

Τα Κέντρα Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης είναι ένα δίκτυο αποκεντρωμένων αειφόρων δημόσιων εκπαιδευτικών δομών του Υ.ΠΑΙ.Θ., με αντικείμενο την περιβαλλοντική εκπαίδευση και την υποστήριξή της σε τοπικό, εθνικό και διεθνές επίπεδο. Κύριος σκοπός της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης είναι η δημιουργία περιβαλλοντικής συνείδησης και η ευαισθητοποίηση των μαθητών ώστε να αντιλαμβάνονται το περιβάλλον ολιστικά. Μέσω της δράσης των Κ.Π.Ε., αναπτύσσονται, προωθούνται και υλοποιούνται πρότυπες μέθοδοι εκπαίδευσης με βάση τη διαφύλαξη του Περιβάλλοντος και την Αειφόρο Ανάπτυξη.

Παρόλα αυτά υπάρχουν πολλές δυσκολίες και εμπόδια από το ίδιο το ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα και κατά συνέπεια η ενσωμάτωση της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης δεν μπορεί να επιτευχθεί με ευκολία. Σε πολλές περιπτώσεις οι εκπαιδευτικοί έρχονται αντιμέτωποι με την έλλειψη χρόνου, υποδομών αλλά και υποστήριξης είτε οικονομικής είτε από τους διευθυντές της σχολικής μονάδας. Έτσι αποφασίζουν να εγκαταλείψουν την ιδέα της υλοποίησης κάποιου περιβαλλοντικού προγράμματος και των περιβαλλοντικών δράσεων

με αποτέλεσμα σε πολλά σχολεία οι μαθητές να μην έρχονται σε επαφή με την περιβαλλοντική εκπαίδευση.

Κατά την γνώμη μου τέτοιου είδους προγράμματα και δράσεις δίνουν την ευκαιρία στους μαθητές και στους εκπαιδευτικούς να βγουν από τον στενό χώρο μιας σχολικής τάξης και να ξεφύγουν από το μοντέλο της στείρας αποστήθισης που είναι κυρίαρχο στο ελληνικό σχολείο. Αυτό συμβαίνει διότι οι μαθητές βρίσκουν την δυνατότητα να αφήσουν την δημιουργικότητα τους ελεύθερη, να έρθουν σε επαφή με την φύση, να εξερευνήσουν και να ανακαλύψουν οι ίδιοι την ίδια τους την μάθηση.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

ΤΟ ΑΕΙΦΟΡΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

Το αειφόρο σχολείο αποτελεί μια καινοτομία στο εκπαιδευτικό σύστημα και πρέπει να θεωρηθεί ένας θεσμός ζωτικής σημασίας για την επίτευξη της εκπαίδευσης για την αειφόρο ανάπτυξη. Μέσα από το αειφόρο σχολείο, οι μαθητές έρχονται καθημερινά σε επαφή με πρακτικές ώστε να διαμορφώσουν τις αρχές της κοινωνικής και οικονομικής αλληλεγγύης, της δημοκρατίας καθώς και καθορίζουν το δικό τους παρόν και μέλλον, εξασφαλίζοντας φυσικά και το δικαίωμα των ακόλουθων γενεών.

Σύμφωνα με την Παπαδημητρίου (2010), αειφόρο σχολείο είναι το σχολείο που προωθεί την αειφορία μέσα στο σχολείο. Συμπεραίνουμε λοιπόν ότι το σχολείο προάγει την αειφορία σε όλες τις πτυχές του από την μαθησιακή διαδικασία, τα ίδια τα σχολικά κτίρια μέχρι το οικολογικό του αποτύπωμα και τις σχέσεις του με την σχολική κοινότητα.

Οι πρώτες αναφορές στο «αειφόρο σχολείο» εντοπίζονται στην Αυστραλία (Henderson & Tilbury, 2004; Gough, 2005) και στη Μ. Βρετανία (DFES, 2007). Η Gough (2005) προτείνει ως αειφόρο σχολείο εκείνο που επιδιώκει να αναπτύξει κατάλληλο μαθησιακό περιβάλλον και να δημιουργήσει μαθησιακές εμπειρίες, οι οποίες θα καταστήσουν ικανούς τους μαθητές/τριες να εργαστούν προς την κατεύθυνση της διασφάλισης καλύτερης ποιότητας ζωής.

Για να είναι επιτυχής η στροφή του σχολείου προς την αειφορία, η μαθησιακή διαδικασία θα πρέπει να χαρακτηρίζεται από τη συστημική και διεπιστημονική προσέγγιση των σχέσεων που υπάρχουν ανάμεσα στον άνθρωπο, την κοινωνία και τη φύση (Sterling, 2000), καθώς και από ολιστική προσέγγιση των σύγχρονων περιβαλλοντικών ζητημάτων (Tilbury, 1995; Λιαράκου & Φλογαΐτη, 2007). Η ολιστική σχολική προσέγγιση «συνθέτει ένα πλέγμα, το οποίο αφορά στο επίσημο αναλυτικό πρόγραμμα, προσεγγίσεις στη διδασκαλία και μάθηση, στο σχολικό περιβάλλον (θεσμοί, ήθος, πρακτικές, χώρος), στους συνδέσμους με την κοινωνία» (Shallcross, 2009).

Κατά συνέπεια, η ολιστική προσέγγιση προετοιμάζει το έδαφος ώστε το σχολείο να αποτελέσει γνώμονα κοινωνικών και περιβαλλοντικών αλλαγών. Αυτό θα επιτευχθεί μέσω της συνεργατικότητας, της εκπαιδευτικής διαδικασίας που πρέπει να στοχεύει στην

διαμόρφωση κριτικής σκέψης, της διαθεματικότητας στην διδασκαλία, των σχέσεων του σχολείου με την κοινότητα καθώς και μέσω της ύπαρξης φυσικού περιβάλλοντος στον χώρο του σχολείου.

2.1. Χαρακτηριστικά του αειφόρου σχολείου

Τα χαρακτηριστικά του αειφόρου σχολείου έχουν ταξινομηθεί σε τρία πεδία (Ali Khan, 1996; Posch, 1998; Παπαδημητρίου 2010), τα όποια εξαρτώνται το ένα από το άλλο. Τα πεδία αυτά είναι:

- Το παιδαγωγικό (αναλυτικό πρόγραμμα και διαδικασίες διδασκαλίας και μάθησης).
- Το κοινωνικό και οργανωτικό (η διοίκηση, η οργάνωση, η κουλτούρα και οι σχέσεις του σχολείου με την κοινωνία).
- Το περιβαλλοντικό (τεχνικό και οικονομικό, το κτήριο, η αυλή, οι πόροι).

Η παιδαγωγική μέθοδος που χαρακτηρίζει το αειφόρο σχολείο είναι η ομαδοσυνεργατική μέθοδος διδασκαλίας. Ο καθηγητής λειτουργεί υποστηρικτικά και κατευθύνει τον μαθητή στην ανακάλυψη της ίδιας του της γνώσης. Επίσης, μια σημαντική πτυχή του αειφόρου σχολείου είναι η εφαρμογή τεχνολογικών καινοτομιών. Κατά συνέπεια, μέσω της μαθητοκεντρικής διδακτικής προσέγγισης προάγεται η ανάπτυξη της κριτικής σκέψης, της επικοινωνίας, της ενσυναίσθησης, της ανεκτικότητας και του δημοκρατικού ιδεώδους. Τα θέματα της αειφορίας³ είναι αναγκαίο να ενσωματωθούν σε κάθε πτυχή του αναλυτικού προγράμματος.

Το κοινωνικό και οργανωτικό πεδίο αποτελείται από την ηγεσία του σχολείου, την σχέση του με τους τοπικούς φορείς, με τους γονείς καθώς και με τον Σύλλογο Γονέων και Κηδεμόνων. Ο διευθυντής του σχολείου θα πρέπει να δρα με βάση τις αξίες της αειφορίας και κυρίως της δημοκρατίας. Επιπλέον, οι γονείς έχουν την δυνατότητα να γίνουν αρωγοί

³ Τέτοια θέματα είναι: Η προστασία του περιβάλλοντος, η προστασία των δικαιωμάτων του παιδιού και του ανθρώπου γενικότερα, τα δικαιώματα των ζώων, η κατανόηση και αναγνώριση άλλων ανθρώπινων πολιτισμών, η πρόληψη και η προστασία της υγείας του ανθρώπου και των ζωντανών οργανισμών, η εκπαίδευση για την ειρήνη και την ειρηνική συμβίωση, ο διάλογος των θρησκειών, η αποφυγή της βίας κάθε μορφής, η εκμηδένιση της φτώχειας και της πείνας, η μείωση των ανισοτήτων εντός και μεταξύ των χωρών, κ.ά.

στην προσπάθεια του σχολείου προς την αειφορία προσπαθώντας να συνεργαστούν με την σχολική κοινότητα.

Κύριο ρόλο παίζει επίσης η τοπική αυτοδιοίκηση, που είναι υπεύθυνη για την χρηματοδότηση της σχολικής μονάδας καθώς και για την επιτήρηση των σχολικών κτιρίων. Η βάση όμως για να οδηγηθεί μια σχολική μονάδα στην υιοθέτηση των αειφόρων αξιών και πρακτικών στην σχολική ζωή είναι ο σύλλογος διδασκόντων. Το δημοκρατικό πνεύμα στην διαδικασία λήψης αποφάσεων αποτελεί το θεμέλιο ενός αειφόρου σχολείου.

Το τρίτο και τελευταίο πεδίο αφορά τον περιβαλλοντικό τομέα και περιλαμβάνει την μείωση του οικολογικού αποτυπώματος του σχολείου. Είναι γνωστό πως κάθε σχολείο αποτελεί έναν μεγάλο οργανισμό που για την λειτουργία του προϋποθέτει υπερκατανάλωση σημαντικών πόρων. Κατά συνέπεια, σύσσωμη η εκπαιδευτική κοινότητα οφείλει να θέσει ως κοινό στόχο την διαμόρφωση ενεργών πολιτών με σκοπό την σωστή διαχείριση των πόρων. Ύστερα, το φαινόμενο θα επεκταθεί σε όλα τα τμήματα της κοινωνίας καθώς οι μαθητές θα μεταφέρουν την επίδραση του αειφόρου σχολείου στις οικογένειες του και έτσι θα καλλιεργηθεί σιγά σιγά η οικολογική συνείδηση και θα στραφεί η κοινωνία προς την αειφορία.

2.2. Κριτήρια ποιότητας

Η εισήγηση για την δημιουργία των δεικτών αειφορίας συνέβη ώστε όλο και περισσότερα σχολεία να στραφούν προς την εφαρμογή αειφόρων πρακτικών. Έτσι, για τα τρία πεδία του αειφόρου σχολείου που προαναφέρθηκαν διαμορφώθηκαν συγκεκριμένα κριτήρια ποιότητας, τα οποία αξιολογούνται σύμφωνα με τις δράσεις που εφαρμόζει το κάθε σχολείο. Οι δείκτες Αειφόρου Σχολείου (Καλαϊτζίδης, 2013) στηρίζονται σε ένα βαθμό στο σετ των «δεικτών αειφόρου ανάπτυξης» του Ο.Η.Ε., ενώ έχουν ληφθεί υπόψη και οι «δείκτες εκπαίδευσης για την αειφορία» που έχει αναπτύξει η UNECE (2007, 2009):

Παιδαγωγικοί δείκτες:

1. Εισαγωγή μαθητοκεντρικών και ομαδοσυνεργατικών μεθόδων και τεχνικών διδασκαλίας για να γίνει το μάθημα πιο ελκυστικό και αποδοτικό.

2. Εισαγωγή παιδαγωγικών μεθόδων και τεχνικών διδασκαλίας από τους διδάσκοντες, για την ανάπτυξη της κριτικής, συστημικής και δημιουργικής σκέψης των μαθητών/μαθητριών.
3. Διάχυση της Αειφορίας και της Κλιματικής Αλλαγής σε όλα τα μαθήματα του σχολείου (Ολιστική Σχολική Προσέγγιση)
4. Πραγματοποίηση όλων των προβλεπόμενων διδακτικών και εκπαιδευτικών επισκέψεων στη διάρκεια της σχολικής χρονιάς και διοργάνωση εκδηλώσεων (πολιτιστικών, περιβαλλοντικών κα).
5. Σταδιακή εισαγωγή της διαφοροποιημένης διδασκαλίας στο πλαίσιο της συμπεριληπτικής εκπαίδευσης που πρέπει να παρέχει το σχολείο (Ένα σχολείο για όλα τα παιδιά).
6. Ανάληψη δράσεων για πρόληψη και μείωση της ενδοσχολικής βίας.
7. Ετήσιο πρόγραμμα ενδοσχολικής επιμόρφωσης σε θεματολογία που προτείνουν οι εκπαιδευτικοί του Συλλόγου Διδασκόντων.

Κοινωνικοί και οργανωσιακοί δείκτες:

1. Δημοκρατική διαδικασία για τη σύνθεση και αναθεώρηση του Σχολικού Κανονισμού, καθώς και για την επιλογή των μελών της Επιτροπής Αειφόρου Σχολείου
2. Συμμετοχικές και δημοκρατικές διαδικασίες για τη σύνθεση του του Σχολικού Προγράμματος Δράσης (Σ.Π.Δ.), με τη συμμετοχή όλων στην υλοποίησή του (εκπαιδευτικοί, παιδιά και γονείς)
3. Κοινωνικές δράσεις ενταγμένες στο ΣΠΔ του σχολείου.
4. Συνεργασία του σχολείου με επιστήμονες, καλλιτέχνες, επαγγελματίες, πολίτες ή φορείς της κοινωνίας των πολιτών και άλλους φορείς, ενταγμένη στο ΣΠΔ (άνοιγμα στην κοινωνία).
5. Ανάληψη δράσεων και μέτρων πρόληψης, προαγωγής και προστασίας της υγείας των μαθητών και εκπαιδευτικών, συμπεριλαμβανομένου και του σχολικού κυλικείου, όπου υπάρχει.
6. Τακτική σύγκληση του Σχολικού Συμβουλίου και εμπλουτισμός της θεματολογίας με ζητήματα αειφορίας και κλιματικής αλλαγής (Πολιτικής προστασίας κα)
7. Δημοκρατική και πλήρης λειτουργία του Συλλόγου Διδασκόντων και των μαθητικών κοινοτήτων (όπου προβλέπονται).

Περιβαλλοντικοί δείκτες:

1. Τακτικές δράσεις ευαισθητοποίησης της σχολικής κοινότητας για τη μείωση των απορριμμάτων, για την διαλογή στην πηγή, για την αξιοποίηση ανακυκλώσιμων υλικών στις μαθητικές χειροτεχνίες και για τη σταθερή λειτουργία κομποστοποιητή.
2. Μείωση της κατανάλωσης νερού, ηλεκτρικού, καυσίμου θέρμανσης και χαρτιού φωτοτυπίας και τήρηση σχετικών μετρήσεων-δεδομένων. Φιλικά προς το περιβάλλον απορρυπαντικά καθαρισμού του σχολείου.
3. Αισθητικές παρεμβάσεις και αναβάθμιση του σχολείου, σε συνεργασία με εκπαιδευτικούς, γονείς, Δήμο και άλλους συνεργάτες.
4. Αξιοποίηση εναλλακτικών τρόπων θέρμανσης και δροσισμού, αντί πετρελαίου/ΦΑ και κλιματιστικού.
5. Σχολικός λαχανόκηπος ή ανθόκηπος, με τη συνεργασία γονέων και τοπικού Δήμου και τακτικές δράσεις φύτευσης δέντρων, θάμνων και άλλων φυτών της τοπικής χλωρίδας στο σχολείο ή/και εκτός σχολείου.
6. Συλλογή και αξιοποίηση του νερού της βροχής.

2.3. Πλεονεκτήματα αειφόρου σχολείου

Τα πλεονεκτήματα ενός αειφόρου σχολείου είναι πολλά και ποικίλα, καθώς αποτελεί ένα παράδειγμα για το πως θα πρέπει να είναι τα σχολεία του μέλλοντος. Είναι ένα σχολείο που σέβεται το περιβάλλον και μπορεί σύμφωνα με το *aeiforum* να επιτύχει:

- Μείωση του οικολογικού αποτυπώματος
- Μείωση της κατανάλωσης ενέργειας (εξοικονόμηση πόρων και χρημάτων)
- Μείωση της κατανάλωσης χαρτιού (εξοικονόμηση πόρων και χρημάτων)
- Μείωση της κατανάλωσης νερού (εξοικονόμηση πόρων και χρημάτων)
- Βελτίωση της λειτουργίας του ως οργανισμού μάθησης
- Βελτίωση της παρεχόμενης εκπαίδευσης μέσω της υιοθέτησης μαθητοκεντρικών διδακτικών μεθόδων και προσεγγίσεων.
- Βελτίωση του επαγγελματικού επιπέδου των εκπαιδευτικών μέσω της ενδοσχολικής συνεργασίας και επιμόρφωσης.

- Ενδυνάμωση των σχέσεων του σχολείου με την τοπική κοινωνία και τους θεσμοθετημένους φορείς της κοινωνίας
- Μεταφορά τεχνολογίας και τεχνογνωσίας στα σχολεία σχετικά με την μείωση του οικολογικού αποτυπώματος.
- Βελτίωση της λειτουργικότητας των σχολικών κτηρίων μέσω αλληλεπίδρασης με την τοπική κοινωνία και της υιοθέτησης φιλικών προς το περιβάλλον τεχνολογιών.
- Βελτίωση της εικόνας των ελληνικών σχολείων.
- Συμβολή των σχολείων στην επίτευξη του εθνικού στόχου, της οικο-ανάπτυξης.
- «Δημιουργία» ευαισθητοποιημένων, ενημερωμένων, δραστήριων, πληροφορημένων, υπεύθυνων και ενεργών μαθητών-πολιτών.

2.4. Μεθοδολογία

Την μεθοδολογία οργάνωσης ενός αιεφόρου σχολείου περιλαμβάνει το Σχολικό Πρόγραμμα Δράσης (Σ.Π.Δ.) ή Σχολικό Σχέδιο Δράσης (Σ.Σ.Δ.). Υπεύθυνοι για την σύνθεση του προγράμματος δράσης του σχολείου είναι η Επιτροπή Αειφόρου Σχολείου (Ε.Α.Σ.) ή η Επιτροπή Σχολικού Σχεδίου Δράσης. Είναι χρήσιμο και ωφέλιμο όταν αποτελείται από τα εξής μέρη:

- Οριοθέτηση των επιμέρους στόχων που πρέπει να επιτευχθούν, σχετικά με τα τρία πεδία του Αειφόρου Σχολείου
- Περιγραφή των δράσεων-Συνάφεια τους με τους Δείκτες Αειφόρου Σχολείου
- Σύνταξη του προγράμματος των ενεργειών-δράσεων
- Καταμερισμός των αρμοδιοτήτων στις ομάδες που είναι υπεύθυνες για την εφαρμογή του έργου
- Έλεγχος της προόδου κάθε έργου-δράσης-Καταγραφή στο Ημερολόγιο Αειφόρου Σχολείου
- Εκτίμηση των επιτευγμάτων με βάση τους στόχους που έχουν τεθεί
- Εκδηλώσεις προβολής και ανακοίνωση αποτελεσμάτων-Υποβολή του Ημερολογίου για αίτημα του Σήματος Αειφόρου Σχολείου

2.5. Το αειφόρο σχολείο στην Ελλάδα

Το αειφόρο σχολείο στην Ελλάδα αποτελεί ένα προαιρετικό πρόγραμμα Σχολικών Δραστηριοτήτων καθώς εφαρμόζεται αν υπάρξει σχετική απόφαση από τον Σύλλογο Διδασκόντων του εκάστοτε σχολείου. Συνήθως, αφορά σχολεία που έχουν την τάση να στρέφονται προς την καινοτομία και να υιοθετούν καινοτόμες δράσεις.

Οι φορείς που καθόρισαν τη φιλοσοφία και το περιεχόμενο του αειφόρου σχολείου είναι οι ΑΜΚΕ Αειφόρουμ (aeiforum.eu) της οποίας το εκπαιδευτικό πρόγραμμα έχει τον τίτλο «Σήμα Αειφόρου Σχολείου» και η Ελληνική Εταιρεία Περιβάλλοντος και Πολιτισμού (ΕΛΛΕΤ) (ellet.gr/en/). Το εκπαιδευτικό της πρόγραμμα φέρει τον τίτλο "Αειφόρο Ελληνικό Σχολείο: Όλοι νοιαζόμαστε, όλοι συμμετέχουμε!"

Η ιστορία του αειφόρου σχολείου στην Ελλάδα είναι σχετικά πρόσφατη. Όλα ξεκίνησαν το 2008, που στο πλαίσιο των συνεδριάσεων του Συμβουλίου Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης (Σ.Π.Ε.) της ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ εισήχθη η ιδέα του αειφόρου σχολείου και της εφαρμογής του στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα. Μετά από ένα χρόνο, ο πρόεδρος του ΣΠΕ Δημήτρη Καλαϊτζίδης πρότεινε στο Δ.Σ. της Εταιρείας Περιβάλλοντος την θεσμοθέτηση του διαγωνισμού «Βραβείο Αειφόρου Σχολείου».

Η δοκιμαστική εφαρμογή του Αειφόρου Σχολείου έγινε κατά το σχολικό έτος 2009-2010 με τρία σχολεία⁴. Ύστερα από την πιλοτική εφαρμογή του προγράμματος εξάχθηκαν συμπεράσματα που βοήθησαν να διαμορφωθούν το Βραβείο και οι Δείκτες Αειφόρου Σχολείου. Την χρονιά 2010-11 σηματοδοτήθηκε υπό την αιγίδα του του Υπουργείου Παιδείας και της Ελληνικής Εθνικής Επιτροπής για την UNESCO η επίσημη εφαρμογή του Αειφόρου Σχολείου στην Ελλάδα. Η εισαγωγή αυτή αφορούσε όλη την Ελλάδα. Παρόλα αυτά είχε γίνει μια πρώτη προσέγγιση του Αειφόρου Σχολείου στην περιοχή της Αχαΐας από τους Υπεύθυνους Π.Ε. Ιωάννα Παπαϊωάννου και Γιάννη Βλάχο.

Επίσης, στην Ελλάδα έχει θεσμοθετηθεί η πιστοποίηση του Σήματος Αειφόρου Σχολείου. Με το συγκεκριμένο σήμα επιβραβεύεται όποιο σχολείο επιλέγει μέσα από συγκεκριμένες δράσεις που καθορίζουν οι Δείκτες αειφόρου σχολείου να στραφεί προς την υιοθέτηση αειφόρων πρακτικών. Οι δράσεις αυτές εξετάζονται και αποφασίζεται αν το σχολείο πληροί τα απαιτούμενα κριτήρια.

⁴ Ένα από την Αλεξανδρούπολη, ένα από τον Πειραιά και ένα από το Ηράκλειο

Η πιστοποίηση ενός σχολείου με το Σήμα Αειφόρου Σχολείου (Καλαϊτζίδης, Δηλάρη, 2010). Το Βραβείο Αειφόρου Σχολείου. Πανελλήνια Ένωση Εκπαιδευτικών Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης. 5ο Συνέδριο. Ιωάννινα.) μπορεί να συμβάλει σε μια γενικότερη αναβάθμισή του σε ό,τι αφορά:

- Την εικόνα του στην τοπική και στην ευρύτερη κοινωνία.
- Τη βελτίωση του σχολικού κλίματος.
- Την βελτίωση του κρυφού αναλυτικού προγράμματος.
- Τη μείωση των καταστροφών από βανδαλισμούς.
- Τη μείωση του λειτουργικού κόστους από τις οικονομίες σε πόρους.
- Την αναβάθμιση του σχολικού περιβάλλοντος (αίθουσες, αυλή).
- Τη βελτίωση των σχολικών επιδόσεων των σχετικά αδύνατων μαθητών / μαθητριών, λόγω της συμπεριληπτικής πολιτικής του σχολείου.
- Τη μείωση του οικολογικού αποτυπώματος.
- Την ευαισθητοποίηση και συνειδητοποίηση των μαθητών/μαθητριών σε ό,τι αφορά τα περιβαλλοντικά και τα ευρύτερα κοινωνικά ζητήματα, κ.ά.

Συνοψίζοντας, δεδομένης της ελληνικής πραγματικότητας και του εκπαιδευτικού μας συστήματος, στα περισσότερα σχολεία της χώρας μας πραγματοποιούνται κάθε χρόνο προγράμματα προαιρετικών σχολικών δραστηριοτήτων (Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης, Αγωγής Υγείας, Πολιτιστικών Θεμάτων) που υλοποιούνται από μαθητικές ομάδες, τα οποία όμως κινητοποιούν μικρό ποσοστό των μαθητών και εκπαιδευτικών του σχολείου (Τσιροπούλου, 2012).

Συνεπώς, αυτή η κατάσταση είναι αναγκαίο να αλλάξει, καθώς το αειφόρο σχολείο έχει πολλά περισσότερα να προσφέρει στους μαθητές. Είναι ένα ασφαλές σχολείο, που δίνει την δυνατότητα στους εκπαιδευόμενους να ξεδιπλώσουν τα ταλέντα και τις ικανότητες τους, χωρίς να εμποδίζει την δημιουργικότητα. Επιπλέον, καλλιεργεί την κριτική σκέψη και διαμορφώνει ευσυνείδητους και ενεργούς πολίτες έτοιμους να λάβουν δράση όχι μόνο στην αντιμετώπιση περιβαλλοντικών προβλημάτων αλλά και στην αντιμετώπιση των προβλημάτων σε όλο το φάσμα της κοινωνίας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

Η ΕΝΝΟΙΑ ΤΗΣ ΗΓΕΣΙΑΣ

Η Ηγεσία είναι η ενεργοποίηση και καθοδήγηση του ανθρώπινου δυναμικού προκειμένου να συμβάλλει αποτελεσματικά στην υλοποίηση των αντικειμενικών σκοπών ενός οργανισμού. Εκλαμβάνεται γενικά ως η επιρροή, η τέχνη ή διαδικασία επηρεασμού των ατόμων μιας ομάδας έτσι ώστε να εργασθούν πρόθυμα για την επίτευξη των ομαδικών στόχων. Η Ηγεσία ως διαδικασία επιρροής της συμπεριφοράς των μελών μιας οργάνωσης (άτυπης ή τυπικής) από κάποιον (ηγέτη), στοχεύει στην εξασφάλιση της θεληματικής συνεργασίας των μελών της οργάνωσης που μπορεί να οδηγήσει στην επίτευξη του μεγαλύτερου δυνατού αποτελέσματος. (Σαΐτη, 2012).

Σύμφωνα με τον Μπουραντά (2002), ως ηγεσία ορίζεται μια διαδικασία επηρεασμού των στάσεων και της συμπεριφοράς μιας, ανεξαρτήτου μεγέθους, άτυπης ή τυπικής ομάδας ατόμων από ένα άτομο, κατά τέτοιο τρόπο που να επιτυγχάνει είτε εθελοντικά είτε με την απαραίτητη συνεργασία, την υλοποίηση των στόχων μιας επιχείρησης ή ενός οργανισμού

Συνάρτηση της ηγεσίας με την επιρροή, τους σκοπούς και τη μέγιστη δυνατή αποτελεσματικότητα του οργανισμού συναντάμε στην άποψη ότι η ηγεσία επηρεάζει τη συμπεριφορά των μελών της οργάνωσης ώστε να εξασφαλιστεί η θεληματική συνεργασία τους προκειμένου να προκύψει το καλύτερο δυνατό αποτέλεσμα (Σαΐτης, 2008). Έτσι, για να κριθεί κάποιος ηγέτης επιτυχημένος πρέπει να διαθέτει κάποια βασικά στοιχεία. Αρχικά, πρέπει να αντιλαμβάνεται ότι τα άτομα αντιμετωπίζουν διάφορες καταστάσεις. Επίσης, ο ηγέτης θα πρέπει να είναι σε θέση να δίνει κίνητρο και να εμψυχώνει τα μέλη της ομάδας του. Συνεπώς, ο ηγέτης είναι σημαντικό να έχει την δυνατότητα επίλυσης τυχόν προβλημάτων που θα προκύψουν.

Ο Robbins (1979) επισημαίνει χαρακτηριστικά όπως η νοημοσύνη, η εξωστρέφεια, η αυτοπεποίθηση και η ενσυναίσθηση τείνουν να σχετίζονται με την επίτευξη και τη διατήρηση της ηγετικής θέσης. Η εννοιολογική προσέγγιση της ηγεσίας, σχετίζεται άμεσα με την αρχηγία, διοίκηση, διαχείριση, και φανερώνει τη σχέση ανάμεσα στον φορέα της ηγεσίας

και του αντικειμένου της. Συχνά με τον όρο διεύθυνση, εννοούμε την άσκηση ηγεσίας ως μια εκ των λειτουργιών της διοικήσεως, η οποία σχετίζεται με τις διαπροσωπικές σχέσεις σε όλη την κλίμακα της ιεραρχίας. (Potter, 1996; Wetherell, 1987).

Υπάρχουν πολλές μορφές ηγεσίας, οι οποίες είναι δυνατό να εφαρμοστούν μεμονωμένα ή και σε συνδυασμό ανάλογα τι απαιτούν οι συνθήκες. Επιγραμματικά, παρουσιάζονται παρακάτω οι σύγχρονες μορφές ηγεσίας:

- **Χαρισματική Ηγεσία:** Ο House (1977) υποστήριξε ότι η βάση της χαρισματικής σχέσης είναι η συναισθηματική αλληλεπίδραση που αναπτύσσεται μεταξύ του ηγέτη και των οπαδών. Ο House πίστευε ότι οι ικανότητες των ηγετών έχουν ισχυρές επιπτώσεις στους οπαδούς. Ο ηγέτης προσφέρει κίνητρα στους οπαδούς για την επίτευξη των ιδανικών και αξιών του ηγέτη.
- **Μετασχηματιστική Ηγεσία:** Η Μετασχηματιστική Ηγεσία (Transformational Leadership), δίνει ιδιαίτερη έμφαση στην υλοποίηση των επαναστατικών αλλαγών σε μια επιχείρηση ή έναν οργανισμό, με τη συμβολή των εννοιών «αφοσίωση» και «όραμα» που είναι συνυφασμένες με αυτή (Avolio, Bass & Jung, 1999).
- **Ηγεσία Ενδυνάμωσης:** Η ενδυναμωτική ηγεσία ορίζεται ως μια διαδικασία κατανομής εξουσίας και κατανομής της αυτονομίας και των ευθυνών σε οπαδούς, ομάδες ή συλλογικά μέσα από ένα συγκεκριμένο σύνολο συμπεριφορών ηγετών για τους υπαλλήλους για την ενίσχυση του εσωτερικού κινήτρου και την επίτευξη επιτυχίας στην εργασία (Sharma & Kirkman, 2015).
- **Συναλλακτική ηγεσία:** ο ηγέτης της συγκεκριμένης μορφής, προσανατολίζεται στην εκτέλεση των υποχρεώσεων και των ευθυνών, αλλά και στη διατήρηση των ομαλών διαπροσωπικών σχέσεων στην εργασία, παρέχοντας κίνητρα για την ύπαρξη της επιθυμητής απόδοσης (Ακρίβος, 2016).
- **Αυθεντική ηγεσία:** Σύμφωνα με τον George (2003) οι αυθεντικοί ηγέτες χρησιμοποιούν τις φυσικές τους ικανότητες, αλλά αναγνωρίζουν επίσης τις αδυναμίες τους και εργάζονται σκληρά για να τις ξεπεράσουν. Οδηγούν με σκοπό, νόημα και αξίες. Χτίζουν διαρκές σχέσεις με ανθρώπους. Άλλοι τους ακολουθούν επειδή ξέρουν πού βρίσκονται. Είναι συνεπείς και αυτοπειθαρχικοί. Όταν δοκιμάζονται οι αρχές τους, αρνούνται να συμβιβαστούν. Οι αυθεντικοί ηγέτες είναι αφοσιωμένοι στην ανάπτυξη τους γιατί γνωρίζουν ότι η ηγεσία χρειάζεται μια προσωπική ανάπτυξη για μια ζωή.

3.1. Ηγεσία στην εκπαίδευση

Σε όλα τα σχολεία και τους εκπαιδευτικούς οργανισμούς ο διευθυντής καλείται να φέρει σε πέρας τον σημαντικότερο ρόλο, αυτόν του ηγέτη, καθώς οφείλει να αξιοποιήσει όσο καλύτερα μπορεί τους ανθρώπινους και υλικούς πόρους που έχει στην διάθεση του. Η εκπαιδευτική ηγεσία ορίζεται λοιπόν σύμφωνα με τον Σαΐτη(2005) ως ένα σύστημα δράσης που μέσω της ορθολογικής χρήσης των διαθέσιμων πόρων φτάνει στην επίτευξη των στόχων του σχολείου.

Ο ρόλος της ηγεσίας στην εκπαίδευση είναι η διευκόλυνση του βασικού έργου των εκπαιδευτικών οργανισμών, δηλαδή, της διδασκαλίας και της μάθησης.

Η εκπαιδευτική ηγεσία επικεντρώνει το ενδιαφέρον της:

- α) στον καθορισμό της αποστολής του σχολείου
- β) στη διαχείριση του εκπαιδευτικού προγράμματος
- γ) στη βελτίωση του σχολικού κλίματος

Η αποτελεσματική σχολική διοίκηση ή αλλιώς ηγεσία περιλαμβάνει πέντε βασικές διοικητικές λειτουργίες. Πιο συγκεκριμένα (Σαΐτης, 2014):

- ο προγραμματισμός (planning)
- η λήψη αποφάσεων (decision making)
- η οργάνωση (organizing)
- η διεύθυνση (directing) και
- ο έλεγχος (controlling)

Σύμφωνα με τον Κατσαρό (2008) στην Ελλάδα η γραφειοκρατική οργάνωση υπήρξε και παραμένει η επικρατέστερη. Δίνεται περισσότερη έμφαση στη διαχείριση παρά στο όραμα και στην αλλαγή, υπάρχει ουσιαστικό έλλειμμα εκπαίδευσης και επιμόρφωσης των υποψηφίων ηγετικών στελεχών αλλά και τον εν ενεργεία διευθυντών σε θέματα διοίκησης και ηγεσίας (Σαΐτης, 2005).

Καλός κι ικανός διευθυντής-ηγέτης ενός σχολείου παρουσιάζεται σύμφωνα με τον Σαΐτη (2014) εκείνος που κατανοεί πολύ καλά το διοικητικό του έργο, διαχειρίζεται σωστά το χρόνο του, επικοινωνεί με όλα τα μέλη της σχολικής μονάδας, ακούει προσεκτικά τα

παράπονα και τα διευθετεί όσο πιο γρήγορα γίνεται, αναπτύσσει επαγγελματικά τους εκπαιδευτικούς και τους ωθεί σε συνεχή επιμόρφωση, είναι ειλικρινής κι ευθύς, ασκεί με ευγενικό τρόπο εποπτεία, είναι πρόθυμος, συνεργάσιμος, σταθερός, δίκαιος και αντικειμενικός, αποτελεί πρότυπο για τους συνεργάτες του, ενημερώνεται συνεχώς και ψάχνει τρόπους ώστε η δουλειά να γίνει καλύτερα εξοικονομώντας χρόνο, χρήμα και ανθρώπινο δυναμικό.

Εν συνεχεία θα αποσαφηνιστεί η έννοια της βιώσιμης ηγεσίας καθώς και τα χαρακτηριστικά που συνθέτουν το προφίλ ενός βιώσιμου ηγέτη για να διαπιστώσουμε στο δεύτερο μέρος της εργασίας αν υπάρχουν διευθυντές στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα που πληρούν αυτές τις προϋποθέσεις.

3.2. Βιώσιμη ηγεσία

Σύμφωνα με τους Avery και Bergsteiner (2011), η βιώσιμη ηγεσία «αντανακλάται στο σύστημα αρχών, διαδικασιών, πρακτικών και αξιών που υιοθετεί μια επιχείρηση για να επιδιώξει το μέλλον της» και «οι βιώσιμες επιχειρήσεις πρέπει να επιδιώκουν να ανταποκριθούν στις ανάγκες του παρόντος χωρίς να επηρεάζεται η ικανότητα των μελλοντικών γενεών να καλύψουν τις δικές τους ανάγκες».

Υπάρχουν 8 βασικά στοιχεία της βιωσιμότητας που είναι (Fullan, 2005; Hargreaves and Fullan, 2012):

- **Δέσμευση για ηθική αξία**

Πρωταρχική θέση κατέχει η γνώση της αιτίας για την απαιτούμενη αλλαγή. Ο ηθικός σκοπός της βελτίωσης της κοινωνίας μέσα από τη βελτίωση του εκπαιδευτικού συστήματος και κατά συνέπεια όλων των πολιτών αυξάνει το φάσμα των ενδιαφερομένων και λειτουργεί καλύπτοντας το χάσμα ανάμεσα στην κορυφή και τη βάση. Επιταχύνοντας τη μάθηση για εκείνους που το σύστημα υπήρξε λιγότερο αποτελεσματικό, μειώνοντας το χάσμα μεταξύ μαθητών χαμηλών και υψηλών επιδόσεων, ενισχύεται συνολικά ο γραμματισμός και βελτιώνεται η οικονομική παραγωγικότητα (Fullan et al., 2005)

- **Δέσμευση για αλλαγή σε όλα τα επίπεδα**

Η διαδικασία της αλλαγής ενέχει δυσκολίες και απογοητεύσεις που απαιτούν ενέργεια, ιδέες, δέσμευση και ισχυρή προσήλωση. Συχνά η ισχυρή προσήλωση μέσα από την αντιμετώπιση προβλημάτων με το χαρακτήρα του κατεπείγοντος. Η ενσωμάτωση της προϋπόθεσης για συνεχή βελτίωση στη διαδικασία της αλλαγής θέτει τα θεμέλια της νεωτερικότητας και όχι μόνον της καινοτομίας (Fullan et al, 2005).

- **Δημιουργία ικανοτήτων όπως η συνεργασία και η υπευθυνότητα**

Ο σχεδιασμός πολιτικών, στρατηγικών, πόρων και δράσεων στοχεύει στην ανάπτυξη της συλλογικής δύναμης των ατόμων. Απαιτούνται τόσο νέες γνώσεις, ικανότητες, δεξιότητες όσο και η βελτίωση της υπάρχουσας υποδομής. Πρόκειται για φαινόμενο και ανάγκη συλλογική που αφορά σχολεία, ευρύτερες περιοχές καθώς και ολόκληρα κρατικά συστήματα. Η ανάπτυξη των ικανοτήτων γίνεται εμφανής στην άσκηση πρακτικού έργου και χαρακτηρίζεται από συνέχεια και βαθύτητα (Fullan et al., 2005).

- **Υπευθυνότητα και λογοδοσία**

Υιοθετώντας κουλτούρα αξιολόγησης σε συνδυασμό με αυτή της μάθησης καλλιεργείται κλίμα εμπάθυνας στο περιεχόμενο της διδασκαλίας. Απαραίτητη προϋπόθεση είναι η εκμάθηση αξιολόγησης με:

- α) συλλογή δεδομένων,
- β) κατανομή δεδομένων,
- γ) ανάπτυξη σχεδίων δράσης και
- δ) διάχυση των αποτελεσμάτων

Επιτυγχάνονται στόχοι επεξεργασίας εσωτερικών δεδομένων ενώ παράλληλα εξυπηρετείται η εξωτερική λογοδοσία με στόχο τον προγραμματισμό δράσεων (Fullan et al., 2005).

- **Καθιέρωση κουλτούρας μάθησης**

Η κουλτούρα για μάθηση αποτελεί συγκεκριμένο οδηγό επιτυχίας που συμπεριλαμβάνει σύνολο στρατηγικών γνωσιακής και αποτελεσματικής διάστασης. Στα σχολεία και τους θεσμούς αποδεικνύεται η δυναμική της μάθησης εντός της επαγγελματικής κοινότητας με την ανάπτυξη γνώσεων και δεξιοτήτων των

εκπαιδευτικών ως προϋπόθεση για τη δημιουργία νέων μαθησιακών εμπειριών των μαθητών. Η πληροφορία μετατρέπεται σε ενεργή γνώση και κοινωνική διαδικασία καθώς οι άνθρωποι μαθαίνουν ο ένας από τον άλλο και εξοικειώνονται με τη στροφή από τη γνώση στη δράση (Fullan et al., 2005).

- **Δέσμευση για βραχυπρόθεσμα και μακροπρόθεσμα αποτελέσματα**

Οι μετατροπές του συστήματος εκτείνονται και αλληλεξαρτώνται σε τρία επίπεδα. Δεν αφορούν μόνο το σχολείο και την κοινότητα, αλλά την ευρύτερη περιοχή και το κράτος γενικότερα (Fullan et al., 2005). Η ανάπτυξη των ατόμων απαιτείται να συμβαδίζει παράλληλα με την ανάπτυξη βελτιωμένων οργανισμών. Η ταυτόχρονη αυτή αλλαγή συντελείται μαθαίνοντας στις πραγματικές καταστάσεις που θέλουμε να αλλάξουμε. Ο Mintzberg υποστηρίζει την εκπαίδευση στο ρεαλιστικό πεδίο που καλλιεργεί την απόκτηση εννοιολογικής διορατικότητας (Mintzberg et al., 2003). Η διεύρυνση των ευκαιριών μάθησης λειτουργεί ως διαδρομή για την αλλαγή των πλαισίων στα οποία εργάζονται τα άτομα.

- **Κυκλική ενέργεια**

Η αφοσίωση προς την επίτευξη της βιώσιμης ανάπτυξης είναι συνεχής και δεν πρέπει να σταματάει καθόλου.

- **Η ηγεσία**

Η ηγεσία αποτελεί σημαντικό άξονα της αειφόρου μεταρρύθμισης εφόσον η αποτελεσματικότητά της εξαρτάται από τη διάχυση σε ολόκληρο τον οργανισμό. Σε αντίθεση με ό,τι θα περίμενε κανείς οι χαρισματικοί ηγέτες συνδέονται αρνητικά με τη βιωσιμότητα (Collins, 2001). Βαθιά προσωπική ταπεινότητα, έντονη επαγγελματική βούληση, εγκαθίδρυση διαρκούς εξέλιξης και μακροπρόθεσμων αποτελεσμάτων μαζί με την απαρίθμηση των δυνητικών ηγετών συναπαρτίζουν το αποτύπωμα της βιώσιμης ηγεσίας. Κατά συνέπεια η επιτυχημένη διαχείριση σχετίζεται με το βαθμό ανάπτυξης της ικανότητας λήψης αποφάσεων και της επιτυχίας των άλλων (Mintzberg et al., 2003). Ο ηγέτης επομένως εκπροσωπεί την καινοτομία σε υψηλό βαθμό ώστε να υποστηρίζει διαρκώς την επαγγελματική ανάπτυξη των άλλων (Fullan et al., 2005).

Σύμφωνα με το Cambridge Institute of Sustainable Leadership, η βιώσιμη ηγεσία δεν επιβάλλεται να θεωρείται ως διαφορετική σχολή ηγεσίας, αλλά ως συγκεκριμένος τύπος ηγεσίας μέσα σε ένα καθορισμένο πλαίσιο που αποδέχεται τις παγκόσμιες προκλήσεις βιωσιμότητας όπως και τις επιδιώξεις των ατόμων για ένα πιο βιώσιμο μέλλον (Wisser, 2011).

3.2.1. Αρχές βιώσιμης ηγεσίας

Σύμφωνα με τους Hargreaves και Fink (2006) η βιώσιμη ηγεσία έχει σημασία, εξαπλώνεται και διαρκεί. Είναι μια κοινή ευθύνη, που δεν εξαντλεί αδικαιολόγητα ανθρώπινους ή οικονομικούς πόρους, και που φροντίζει και αποφεύγει την άσκηση αρνητικής ζημιάς στο εκπαιδευτικό και κοινοτικό περιβάλλον. Η βιώσιμη ηγεσία έχει μια ακτιβιστική δέσμευση με τις δυνάμεις που την επηρεάζουν και χτίζει ένα εκπαιδευτικό περιβάλλον οργανωτικής ποικιλομορφίας που προωθεί τις καλές ιδέες και επιτυχημένες πρακτικές σε κοινότητες συνεργατικής μάθησης και ανάπτυξης.

Από τον ορισμό προκύπτουν οι 7 αρχές βιώσιμης ηγεσίας που ακολουθούν:

1. Η βιώσιμη ηγεσία δημιουργεί και διατηρεί τη διαρκή μάθηση
2. Η βιώσιμη ηγεσία εξασφαλίζει την επιτυχία με την πάροδο του χρόνου
3. Η βιώσιμη ηγεσία υποστηρίζει την ηγεσία των άλλων
4. Η βιώσιμη ηγεσία αντιμετωπίζει θέματα κοινωνικής δικαιοσύνης
5. Η βιώσιμη ηγεσία αναπτύσσει αντί να εξαντλεί τους ανθρώπινους και υλικούς πόρους
6. Η βιώσιμη ηγεσία αναπτύσσει την περιβαλλοντική ποικιλομορφία και ικανότητα
7. Η βιώσιμη ηγεσία αναλαμβάνει ακτιβιστική δέσμευση απέναντι στο περιβάλλον

Εν κατακλείδι, η βιώσιμη ηγεσία επιτυγχάνεται με την διαρκή μάθηση. Επίσης, οι βιώσιμοι ηγέτες πρέπει να είναι σε θέση να εξασφαλίσουν ότι οι αλλαγές που θα κάνουν θα διαρκούν με την πάροδο του χρόνου. Είναι πολύ σημαντικό να υπάρχει συνέχεια και συνοχή σε ότι αφορά τις βελτιώσεις και τις αλλαγές που θα εφαρμόσει ένας βιώσιμος ηγέτης έτσι ώστε να συνεχιστεί η ίδια πρακτική από τον διάδοχο του στην ηγεσία ενός οργανισμού, μιας επιχείρησης ή ενός σχολείου.

3.2.2. Βιώσιμη σχολική ηγεσία

Ο Young (2013) επισημαίνει ότι οι διευθυντές πρέπει να καλλιεργήσουν μια κουλτούρα εμπιστοσύνης που να αγκαλιάζει την ενσωματωμένη στην εργασία μάθηση της συνεργατικής εργασίας μεταξύ των σχολικών ομάδων, να παρακολουθεί αποτελεσματικά τις βέλτιστες διδακτικές πρακτικές και να ικανοποιεί και να επιτυγχάνει τους στόχους και τις προσδοκίες των κοινοτήτων που υπηρετούν.

Η ενθάρρυνση από τον διευθυντή για επαγγελματική ανάπτυξη για ενημέρωση της πρακτικής και προώθηση της προσωπικής και επαγγελματικής ανάπτυξης θεωρήθηκε απαραίτητη για την ενίσχυση των δεξιοτήτων των εκπαιδευτικών που συνέβαλαν στην επιτυχία του σχολείου (Cook, 2014). Μάλιστα, σύμφωνα με τους Acker-Hocevar et al. (2012), μια βιώσιμη κουλτούρα περιλαμβάνει κοινή ηγεσία και υπευθυνότητα, επινοητικότητα, αθροιστική εκπαίδευση και ανθρωπιστική φιλοσοφία ως μεταβλητές που υποστηρίζουν τις οργανωτικές προσπάθειες για την επίτευξη αποτελεσμάτων.

Ως αποτέλεσμα οι πρωταρχικές δεξιότητες που πρέπει να διαθέτει ένας ηγέτης βιωσιμότητας και ιδιαίτερα όταν αυτός είναι σχολικός ηγέτης η αποδοχή της πρόκλησης και της καινοτομίας και η διαχείριση της πολυπλοκότητας. Εάν θεωρηθεί και εφαρμοστεί σωστά, η ηγεσία της βιωσιμότητας μπορεί όχι μόνο να οδηγήσει σε βελτίωση των τρόπων με τους οποίους ένα εκπαιδευτικό ίδρυμα εμπλέκεται σε θέματα που σχετίζονται με την αειφόρο ανάπτυξη, αλλά θα πρέπει επίσης να οδηγήσει σε μια κουλτούρα θεσμικής αλλαγής, βοηθώντας έναν οργανισμό να βρει τους καλύτερους τρόπους για να ανταποκριθεί στις τοπικές, περιφερειακές και παγκόσμιες προκλήσεις (Leal Filho et al., 2020)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

Η πιο διαδεδομένη μορφή εμπειρικής έρευνας, η οποία χρησιμοποιείται για ακαδημαϊκούς και επιστημονικούς σκοπούς, είναι η δειγματοληπτική έρευνα με ερωτηματολόγια ή συνεντεύξεις. Η έρευνα αυτή προσφέρει τη ταχεία και συλλογική τυποποίηση των συλλεγόμενων στοιχείων, τη δυνατότητα επαφής με μεγάλο αριθμό δείγματος, αλλά και τη μικρότερη δυνατή επένδυση χρόνου που απαιτείται από τον ερευνητή. Στα πλαίσια της δειγματοληπτικής έρευνας, μπορεί να γίνει λόγος περαιτέρω για τις μεθόδους της, δηλαδή την ποιοτική και ποσοτική έρευνα. Η ποσοτική έρευνα, που είχε ως στόχο τη συγκέντρωση συγκεκριμένων στοιχείων για τις συνθήκες ζωής των ανθρώπων και τη διαμόρφωση της κοινωνικής πολιτικής, αποδίδεται στον Charles Booth και τη διερεύνησή του σχετικά με την φτώχεια του πληθυσμού του Λονδίνου. Τα δεδομένα των ποσοτικών ερευνών παρουσιάζονται ποσοτικά, δηλαδή με αριθμούς, οι οποίοι μπορούν να κωδικοποιηθούν, να αναλυθούν και να ερμηνευθούν με στατιστικά σχήματα, διαγράμματα και στατιστικούς δείκτες. Οι ποιοτικές έρευνες, όπως οι ιστορικές έρευνες, οι μελέτες περιπτώσεων και οι αναλύσεις περιεχομένων, διαφέρουν σημαντικά από τις προηγούμενες, γιατί τα δεδομένα τους παρουσιάζονται ποιοτικά και κατηγορικά με λεκτικά σχήματα ή σύμβολα, που κατατάσσονται σε κατηγορίες, όπως φύλο, επάγγελμα και ιδιότητα. Η σημαντικότερη ποιοτική μέθοδος και αυτή που αφορά άμεσα στη συγκεκριμένη εργασία είναι η συνέντευξη, στη διάρκεια της οποίας ο ερευνητής κάνει ερωτήσεις σε καθορισμένο αριθμό υποκειμένων, προκειμένου να αξιολογήσει και να δια φωτίσει μία κατάσταση που σχετίζεται με την έρευνά του. Συνήθως, ο ερευνητής έχει σημειώσει κάποιες ερωτήσεις που θα υποβάλει στο κάθε υποκείμενο, και τότε η συνέντευξη αποκαλείται δομημένη, μπορεί όμως να αφήσει το υποκείμενο ελεύθερο να εκφράσει τις σκέψεις του, αλλά πάντοτε στο πνεύμα της έρευνας, επομένως πρόκειται για μία μη δομημένη συνέντευξη (Ανθη, 2012).

Η παρούσα μελέτη είναι μία ποιοτική έρευνα που στοχεύει στην εξέταση των απόψεων εκπαιδευτικών πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης καθώς και διευθυντών σχολικών μονάδων σχετικά με την αιεφόρο εκπαίδευση στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα και την βιώσιμη ηγεσία. Με αυτόν τον τρόπο θα κατανοηθεί εκ των έσω η εισαγωγή και

εφαρμογή της αειφόρου εκπαίδευσης στα ελληνικά σχολεία καθώς και αν αυτά διέπονται από καθεστώς βιώσιμης ηγεσίας. Επίσης, η παρούσα έρευνα θα αναφερθεί στα σημαντικότερα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι εκπαιδευτικοί που επιχειρούν να εισάγουν στα σχολεία την έννοια της αειφόρου εκπαίδευσης και θα γίνουν ενδεχόμενες προτάσεις εισαγωγής της έννοιας αυτής στα σχολεία της χώρας μας.

4.1. Ποιοτική έρευνα

Σύμφωνα με τον Ιωσηφίδη (2008), η ποιοτική έρευνα φέρει τρία χαρακτηριστικά που δεν εμφανίζονται σε άλλο τύπο έρευνας.

Πρώτον, είναι το γεγονός ότι ο ερευνητής εμπλέκεται με τους συμμετέχοντες σε προσωπικό επίπεδο, και συνδιαμορφώνει μαζί τους τα ερωτήματα και τις κατευθύνσεις της έρευνας. Το γεγονός αυτό έρχεται σε αντίθεση με την ποσοτική έρευνα, όπου οι συμμετέχοντες αντιμετωπίζονται απλά ως αντικείμενα που προσφέρουν την πληροφορία, χωρίς καμία προσωπική εμπλοκή του ερευνητή.

Δεύτερον, είναι το βάθος της προσέγγισης των ερωτημάτων και των κοινωνικών φαινομένων. Πιο συγκεκριμένα, η ποιοτική έρευνα κάνοντας χρήση υποκειμενικών περιγραφών και αναλύσεων των διαφόρων θεμάτων εστιάζει σε πολλές και διαφορετικές παραμέτρους των απαντήσεων, οδηγώντας σε μία ολιστική και πολυδιάστατη αντιμετώπιση των ερωτημάτων.

Τρίτον, είναι η εστίαση της ποιοτικής έρευνας στα βιώματα των συμμετεχόντων, τα νοήματα και τις αναπαραστάσεις του λόγου τους. Με αυτό τον τρόπο, οι υποκειμενικές περιγραφές που δίνονται στον ερευνητή μπορούν να αποκτούν πολλά και διαφορετικά νοήματα και ερμηνείες, ανάλογα με το προσωπικό και κοινωνικό εννοιολογικό πλαίσιο των συμμετεχόντων, με αποτέλεσμα να οδηγεί εγγενώς σε ένα πλούτο γνώσεων και συμπερασμάτων.

4.2. Εργαλεία έρευνας

Το ερευνητικό εργαλείο που χρησιμοποιήθηκε στη συγκεκριμένη μελέτη ήταν η ημιδομημένη συνέντευξη. Συνέντευξη είναι ένα από τα ερευνητικά εργαλεία (όπως και το ερωτηματολόγιο και η Παρατήρηση), τα οποία εφαρμόζονται μεταξύ άλλων και στις Κοινωνικές Επιστήμες. Στη συνέντευξη μπορούν να ενταχθούν ερωτήσεις που επιτρέπουν τη διεύρυνση και την εμβάθυνση σε ορισμένες επιμέρους πτυχές του προβλήματος που εξετάζεται, οι οποίες δεν είναι εύκολο, τουλάχιστον με την ίδια προσπάθεια για εμβάθυνση, να συμπεριληφθούν σε ένα ερωτηματολόγιο: προσωπικές σκέψεις στάσεις, αίτια συμπεριφοράς, ενδιασμοί, φόβοι, ανασφάλεια κλπ. Λέγοντας συνέντευξη εννοούμε την ‘κατάθεση ψυχής’ στο πλαίσιο της συνομιλίας και επικοινωνίας δύο ή και περισσότερων ανθρώπων, προκειμένου να αντληθούν οι απαραίτητες πληροφορίες για την προσέγγιση ενός προβλήματος ή μιας κατάστασης. Ενώ το ερωτηματολόγιο μπορεί να ελέγχει ένα μεγαλύτερο εύρος παραγόντων, αλλά με έναν ανώνυμο και ποσοτικό τρόπο, η συνέντευξη δίνει βάρος στην προσωπική επικοινωνία αυτού που παίρνει και αυτού που δίνει τη συνέντευξη και ασφαλώς στην ποιοτική διάσταση μιας έρευνας (Κεδράκα, 2009).

Η ημιδομημένη συνέντευξη αποτελεί μία υπο-περίπτωση της ερευνητικής συνέντευξης που δομείται κατά μία έννοια από ένα σύνολο προκαθορισμένων ερωτήσεων και χρησιμοποιείται από τους ερευνητές προκειμένου να υπάρχει μία ελαφρά καθοδήγηση των συμμετεχόντων, ώστε στη συνέντευξη να καλυφθούν θέματα και σημεία που θεωρούν σημαντικά στο πλαίσιο της συγκεκριμένης έρευνας

(Ισαρη & Πουρκός, 2015). Στην παρούσα έρευνα επιλέχθηκε η ημιδομημένη συνέντευξη καθώς είναι πιο ευέλικτη μορφή συνέντευξης και επιτρέπει να εμβαθύνει κανείς περισσότερο. Επιπλέον μπορεί να αλλάξουν οι διευκρινιστικές ερωτήσεις ή και η σειρά των ερωτήσεων. (Παπαϊωάννου, Θεοδωράκης, Γούδας, 2003).

Τέλος, τα ερευνητικά δεδομένα που συλλέχθηκαν από καθεμία συνέντευξη, αναλύθηκαν, μετά την απομαγνητοφώνησή τους, με τη μέθοδο της θεματικής ανάλυσης. Η συγκεκριμένη μέθοδος ανάλυσης χρησιμοποιείται ευρέως στην ποιοτική έρευνα, καθώς επιτρέπει με ένα σχετικά απλό και εύχρηστο τρόπο να εντοπίζει και να περιγράφει τα υποβόσκοντα μοτίβα που επαναλαμβάνονται νοηματικά σε κάθε ερώτηση συνέντευξης, μεταξύ των συμμετεχόντων. Επιπλέον, η συγκεκριμένη μέθοδος ανάλυσης επιλέχθηκε λόγω της εννοιολογικής ευελιξίας που δίνει στον ερευνητή (Ισαρη & Πουρκός, 2015).

4.3. Σκοπός

Σκοπός της μελέτης αυτής είναι η προώθηση της αειφόρου ανάπτυξης μέσω της εκπαίδευσης καθώς και η έρευνα για τις δράσεις που υιοθετούν τα σχολεία στην Ελλάδα προς αυτή την κατεύθυνση. Για να επιτευχθεί αυτό απαιτείται η κατανόηση σε βάθος της υπάρχουσας κατάστασης όσον αφορά την αειφόρο εκπαίδευση στην Ελλάδα και την βιώσιμη διεύθυνση των σχολικών μονάδων.

Επιμέρους στόχο της έρευνας αποτελεί το γεγονός συλλογής δεδομένων που σχετίζεται με την όρεξη των εκπαιδευτικών να ασχοληθούν με την εκπαίδευση για την αειφόρο ανάπτυξη καθώς και τα πιθανά προβλήματα που μπορεί να αντιμετωπίσουν. Επιπλέον, συλλέχθηκαν πληροφορίες για τις στάσεις και τις απόψεις εκπαιδευτικών αλλά και διευθυντών για την βιώσιμη σχολική ηγεσία.

Κατά συνέπεια οι στόχοι της έρευνας είναι:

1. Να διερευνηθεί αν οι εκπαιδευτικοί γνωρίζουν την έννοια της αειφόρου ή βιώσιμης εκπαίδευσης.
2. Αν οι γνώσεις που διαθέτουν οι εκπαιδευτικοί για θέματα αειφόρου εκπαίδευσης είναι αρκετές ώστε να είναι σε θέση να την προωθήσουν.
3. Να μελετηθούν οι απόψεις των εκπαιδευτικών σχετικά με την εκπαίδευση που παρέχεται ως προς την βιώσιμη ανάπτυξη στα ελληνικά σχολεία.
4. Να διερευνηθεί αν οι εκπαιδευτικοί είναι ανοιχτοί προς την καινοτομία.
5. Να διαπιστωθεί αν οι εκπαιδευτικοί που επιχειρούν να εισάγουν στα σχολεία την έννοια της αειφόρου εκπαίδευσης αντιμετωπίζουν αντιξοότητες και ποιες είναι αυτές.
6. Να καταγραφούν τυχόν δράσεις που έχουν γίνει στα σχολεία και σχετίζονται με την περιβαλλοντική ή την βιώσιμη εκπαίδευση.
7. Να συμπεράνουμε αν ο εκάστοτε διευθυντής των σχολείων έχει χαρακτηριστικά ενός βιώσιμου ηγέτη.

8. Να εξεταστεί αν ο σχολικός ηγέτης υποστηρίζει τους εκπαιδευτικούς που επιθυμούν να ξεκινήσουν περιβαλλοντικά προγράμματα.
9. Να προτείνουν οι εκπαιδευτικοί ιδέες με τις οποίες θα αποκτήσει το σχολείο τις αρχές της αειφόρου εκπαίδευσης.

4.4. Ερευνητικοί άξονες

Οι στόχοι της παρούσας μελέτης που προαναφέρθηκαν αποτελούν την βάση για την διαμόρφωση των ερευνητικών αξόνων, οι οποίοι θα επιχειρήσουν να δώσουν απάντηση στα ερευνητικά ερωτήματα της έρευνας.

Ως αποτέλεσμα, οι ερευνητικοί άξονες της εργασίας είναι οι ακόλουθοι:

1. Οι γνώσεις των εκπαιδευτικών για θέματα αειφορίας και αειφόρου εκπαίδευσης.
2. Η επάρκεια των γνώσεων στα θέματα αυτά.
3. Οι απόψεις των εκπαιδευτικών για θέματα που αφορούν την αειφόρο εκπαίδευση.
4. Η στροφή των εκπαιδευτικών προς την καινοτομία.
5. Τα προβλήματα και οι δυσκολίες που αντιμετωπίζουν οι εκπαιδευτικοί που επιχειρούν να ασχοληθούν στα πλαίσια του σχολείου με την αειφόρο εκπαίδευση.
6. Οι δράσεις που λαμβάνουν χώρα στα σχολεία και προωθούν την βιώσιμη εκπαίδευση.
7. Η σκιαγράφηση του προφίλ του βιώσιμου σχολικού ηγέτη.
8. Η υποστήριξη και η καθοδήγηση των εκπαιδευτικών που επιλέγουν να εισάγουν στο σχολείο θέματα αειφορίας και αειφόρου εκπαίδευσης από τους διευθυντές.
9. Οι προτάσεις των εκπαιδευτικών για τον τρόπο με τον οποίο το σχολείο μπορεί να στραφεί προς την αειφόρο εκπαίδευση και πως αυτή μπορεί να διοχετευθεί στους μαθητές.

4.5. Ερωτήσεις / Συνεντεύξεις

Η ημιδομημένη συνέντευξη που χρησιμοποιήθηκε στην παρούσα εργασία αποτελείται από 9 ερωτήσεις που εξετάζουν τις απόψεις των εκπαιδευτικών σε θέματα που σχετίζονται με την αιεφόρο εκπαίδευση ως το κλειδί προς την αιεφόρο ανάπτυξη, τις δυσκολίες με τις οποίες έρχονται αντιμέτωποι οι εκπαιδευτικοί που ασχολούνται με αυτό το θέμα καθώς και το κατά πόσο η σχολική ηγέτες μπορούν να χαρακτηριστούν ως βιώσιμοι σχολικοί ηγέτες.

Οι ερωτήσεις που περιλαμβάνονται στη συνέντευξη είναι οι εξής:

1. Μπορείτε να προσδιορίσετε την έννοια της αιεφόρου ή βιώσιμης εκπαίδευσης;
2. Επαρκούν οι γνώσεις που διαθέτουν οι εκπαιδευτικοί πρωτοβάθμιας ή δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης για θέματα αιεφόρου εκπαίδευσης;
3. Ποιες είναι οι απόψεις σας σχετικά με την εκπαίδευση που παρέχεται ως προς την βιώσιμη ανάπτυξη στους μαθητές της χώρας μας;
4. Αποτελεί κατά την γνώμη σας η εισαγωγή της έννοιας της αιεφορίας στο εκπαιδευτικό σύστημα μια καινοτομία;
5. Ποια θεωρείτε ότι είναι τα σημαντικότερα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι εκπαιδευτικοί που επιχειρούν να εισάγουν στα σχολεία την έννοια της αιεφόρου εκπαίδευσης;
6. Έχουν γίνει στο σχολείο σας περιβαλλοντικές δράσεις, κοινωνικές δράσεις ή προσπάθειες να θεωρηθεί το σχολείο αιεφόρο? Αν ναι, τί είδους δράσεις; Μπορείτε να μου περιγράψετε μία;
7. Επιδεικνύει ο σχολικός ηγέτης (διευθυντής) χαρακτηριστικά βιώσιμης ηγεσίας;
8. Υποστηρίζει ο σχολικός ηγέτης τυχόν περιβαλλοντικά προγράμματα που κάποιος εκπαιδευτικός ενδιαφέρεται να ξεκινήσει;

9. Τί έχετε να προτείνετε για να αποκτήσει το σχολείο σας τις αρχές της αειφόρου εκπαίδευσης και πώς θα μπορούσατε αυτές τις αρχές να τις διοχετεύσετε στους μαθητές;

4.6. Δείγμα έρευνας

Το δείγμα της έρευνας αποτελείται από 10 εκπαιδευτικούς πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, που εργάζονται σε Δημόσια και Ιδιωτικά σχολεία της χώρας. Επιπλέον, το δείγμα επιλέχθηκε κατά τέτοιο τρόπο ώστε να περιλαμβάνει εκπαιδευτικούς που ασχολούνται με θέματα αειφορίας και βιώσιμης εκπαίδευσης αλλά και διευθυντές σχολικών μονάδων, στις οποίες γίνονται προσπάθειες προς την υιοθέτηση της καινοτομίας και της αειφορίας.

Πιο συγκεκριμένα, όλα τα άτομα του δείγματος ήταν εκπαιδευτικοί πρωτοβάθμιας ή δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, κάτοχοι πτυχίου από τμήματα ΑΕΙ της χώρας, άντρες και γυναίκες. Επιπλέον, έξι συμμετέχοντες είναι κάτοχοι ή τελειόφοιτοι μεταπτυχιακού τίτλου σπουδών στην Διοίκηση Εκπαιδευτικών Μονάδων και ένας συμμετέχων είναι κάτοχος διδακτορικού διπλώματος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5

ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ

5.1. Γνώσεις των εκπαιδευτικών για θέματα αειφορίας και αειφόρου εκπαίδευσης

Σύμφωνα με τους συνεντευξιαζόμενους εκπαιδευτικούς η έννοια της αειφόρου ή βιώσιμης εκπαίδευσης συνίσταται στην διαμόρφωση της εκπαίδευσης με τέτοιο τρόπο ώστε να προάγει τις αρχές της αειφόρου ανάπτυξης. Επίσης, προωθεί την σύνδεση της βιωσιμότητας του περιβάλλοντος με την κοινωνία, την οικονομία και τον πολιτισμό. Επιπλέον, κυριαρχεί η ιδέα πως μέσω της εκπαίδευσης γίνεται η προσπάθεια για στροφή προς την βιώσιμη ανάπτυξη έτσι ώστε να ικανοποιούνται οι ανάγκες του παρόντος, χωρίς όμως να στερείται η δυνατότητα των επόμενων γενεών να ικανοποιούν εξίσου τις δικές τους ανάγκες. Όπως αναφέρεται χαρακτηριστικά από μία συνεντευξιαζόμενη: «Είναι η εκπαίδευση που με νέες παιδαγωγικές μεθόδους (όπως συνεργασία και κριτική σκέψη) φέρνει τους μαθητές σε επαφή με τους 17 στόχους βιώσιμης ανάπτυξης και τους ωθεί σε δράσεις για την επίτευξή τους».

Γενικά, γίνεται μια συσχέτιση της αειφόρου εκπαίδευσης με την περιβαλλοντική εκπαίδευση και το περιβάλλον το ίδιο καθώς και την μείωση του οικολογικού μας αποτυπώματος. Έτσι, δίνεται έμφαση από του συνεντευξιαζόμενους στην καλλιέργεια στάσεων, αξιών και συμπεριφορών μέσω της βιώσιμης εκπαίδευσης ώστε μελλοντικά οι μαθητές να δρουν υπεύθυνα και με φροντίδα στους υλικούς και άυλους πόρους.

Εν συνεχεία, πολλοί εκπαιδευτικοί στάθηκαν στην απάντηση τους στις συνέπειες που έχει η κλιματική αλλαγή και η κοινωνική αστάθεια και πως η εκπαίδευση για την αειφόρο ανάπτυξη δεν μένει μόνο στην ευαισθητοποίηση προς το περιβάλλον αλλά είναι ζωτικής σημασίας να απλωθεί σε όλες τις πτυχές της κοινωνίας. Αυτό συμβαίνει διότι μέσω της βιώσιμης εκπαίδευσης διοχετεύονται στους νέους ανθρώπους εκτός από την κριτική σκέψη και την συνεργασία αρχές όπως η ενσυναίσθηση, η ανεκτικότητα, η αλληλεγγύη και η δημοκρατία αφού «η αειφορία και η βιώσιμη ανάπτυξη σχετίζονται με την οικονομική,

κοινωνική και περιβαλλοντική ευημερία του πληθυσμού». Αναφέρεται επίσης πως τα προγράμματα σπουδών όλων των βαθμίδων δίνουν κάποιες ευκαιρίες για θεωρητική προσέγγιση της αειφόρου εκπαίδευσης και πως αυτή η προσέγγιση μπορεί να συνδυαστεί με πρακτική μέσω των προγραμμάτων σχολικών δραστηριοτήτων και των σχεδίων δράσης της κάθε σχολικής μονάδα.

5.2. Η επάρκεια των γνώσεων για θέματα αειφορίας και αειφόρου εκπαίδευσης

Η κυρίαρχη άποψη μεταξύ των συνεντευξιζόμενων είναι ότι οι εκπαιδευτικοί δεν έχουν επαρκείς και απαραίτητες γνώσεις όσον αφορά το θέμα της αειφόρου εκπαίδευσης. Μάλιστα, ένα σημαντικό μέρος του συνόλου των εκπαιδευτικών στην Ελλάδα αναφέρει την έλλειψη των απαραίτητων γνώσεων και της απαραίτητης κατάρτισης ως προς τα αντίστοιχα θέματα.

Σύμφωνα με τους συνεντευξιζόμενους, ως κύρια αιτία αυτού αναφέρθηκε αφενός η έλλειψη επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών σχετικά με θέματα αειφόρου εκπαίδευσης μέσω σεμιναρίων διδασκαλίας ή άλλων παρόμοιων δραστηριοτήτων. Καθώς δεν υπάρχει συγκεκριμένη μέριμνα για την εκπαίδευση καθηγητών και δασκάλων προς αυτή την κατεύθυνση, οι εκπαιδευτικοί τόσο της πρωτοβάθμιας όσο και της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης δεν είναι καθόλου εξοικειωμένοι με την βιώσιμη εκπαίδευση. Σε μία εκ των συνεντεύξεων αναφέρεται: «Το υπουργείο δεν ενημερώνει, ούτε επιμορφώνει επαρκώς τους εν ενεργεία συναδέλφους και λίγοι γνωρίζουν για τους στόχους βιώσιμης ανάπτυξης, άρα θεωρώ πως οι γνώσεις του συνόλου δεν είναι σε καμία περίπτωση επαρκείς.»

Επίσης, αρκετοί εκπαιδευτικοί αναφέρουν πως η συντριπτική πλειοψηφία των εκπαιδευτικών φοίτησε σε μία περίοδο κατά την οποία η έννοια της αειφόρου εκπαίδευσης ήταν ανύπαρκτη και ως αποτέλεσμα δεν γνωρίζουν περί τίνος πρόκειται. Ωστόσο, μια άλλη μερίδα εκπαιδευτικών υποστηρίζει πως οι γνώσεις για θέματα αειφόρου εκπαίδευσης είναι ναί μεν αποσπασματικές αλλά υπάρχουν χάρις στην προσωπική προσπάθεια του καθενός. Επειδή λοιπόν δεν υπάρχει η κατάλληλη επιμόρφωση από το κράτος, ολοένα και περισσότεροι εκπαιδευτικοί στράφηκαν προς αντίστοιχα σεμινάρια από κέντρα

περιβαλλοντικής εκπαίδευσης ή προς προγράμματα της Unesco που προωθούν την αειφορία και προγράμματα Erasmus ή eTwinning.

Κατά συνέπεια, όσοι εκπαιδευτικοί είναι ενημερωμένοι και γνωρίζουν τα θέματα της αειφόρου εκπαίδευσης το έχουν πράξει με δική τους πρωτοβουλία και στον δικό τους ελεύθερο χρόνο. Επιπροσθέτως γίνεται αναφορά στα μεταπτυχιακά και διδακτορικά προγράμματα που έχουν κάνει δειλά την εμφάνιση τους επί του θέματος και πως το γεγονός αυτό μας αφήνει μια νότα αισιοδοξίας για το μέλλον.

5.3. Οι απόψεις των εκπαιδευτικών για θέματα που αφορούν την αειφόρο εκπαίδευση

Η κυρίαρχη άποψη μεταξύ των εκπαιδευτικών είναι ότι δεν υπάρχει συνέχεια και συνοχή στην εκπαίδευση που παρέχεται για την αειφόρο ανάπτυξη καθώς αυτή περιορίζεται σε βιωματικά παιχνίδια, μονοήμερες δράσεις και περιορισμένες ώρες μαθήματος. Έτσι, δεν υπάρχει κάποια ενιαία πολιτική που να ξεκινάει από το νηπιαγωγείο ή το δημοτικό και να συνεχίζεται μέχρι το λύκειο. Επίσης, γίνεται ξεκάθαρο πως η επαφή των μαθητών με την εκπαίδευση αυτή εξαρτάται από την διάθεση και την όρεξη του εκάστοτε εκπαιδευτικού αφού δεν συμπεριλαμβάνεται στα αναλυτικά προγράμματα σπουδών. Ακόμα και τα σχολικά βιβλία που παρέχονται είναι παρωχημένα αφού δεν ανανεώνονται και έτσι δεν είναι δυνατόν να συμπεριλαμβάνουν του στόχους βιώσιμης ανάπτυξης που έχουν δημιουργηθεί σχετικά πρόσφατα. Όπως αναφέρεται χαρακτηριστικά: «Η αειφόρος εκπαίδευση δεν μπορεί να επιτευχθεί μέσω των αναλυτικών προγραμμάτων, ούτε των εγχειριδίων που παρέχονται, αφού οι στόχοι βιώσιμης ανάπτυξης δημιουργήθηκαν 10 χρόνια μετά την κυκλοφορία των βιβλίων».

Ωστόσο, το εγχείρημα της εισαγωγής της αειφόρου εκπαίδευσης στα σχολεία αυτό είναι ιδιαίτερα απαιτητικό για να εφαρμοστεί στην Ελλάδα. Ο κυριότερος λόγος, τον οποίο αναγνώρισαν όλοι οι συνεντευξιαζόμενοι, είναι η έλλειψη της απαραίτητης εκπαίδευσης και επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης από τους δημόσιους φορείς υπεύθυνους για την παιδεία. Εφόσον οι ίδιοι οι εκπαιδευτικοί δεν έχουν την δυνατότητα να μελετήσουν περαιτέρω και σε βάθος την βιώσιμη εκπαίδευση, είναι πολύ

δύσκολο να δώσουν κίνητρο και ερεθίσματα στους μαθητές ώστε να στραφούν προς αυτή την κατεύθυνση.

Επιπλέον, ορισμένοι από τους συνεντευξιαζόμενους εκπαιδευτικούς υποστήριξαν ότι η αιφορία εκπαίδευση βρίσκεται σε πολύ πρώιμο στάδιο στα ελληνικά σχολεία. Μπορεί να προσεγγιστεί μόνο εάν η θεματολογία κάποιου μαθήματος το επιτρέπει. Επιπροσθέτως, όλες οι σχετικές δράσεις πραγματοποιούνται μετά την λήξη των μαθημάτων. Ως αποτέλεσμα απαιτείται αρκετή όρεξη και από τις δύο πλευρές ώστε αυτές οι δράσεις να λάβουν χώρα και να συνεχιστούν. Όπως αναφέρεται χαρακτηριστικά: «δράσεις γίνονται εκτός διδακτικού ωραρίου τόσο των εκπαιδευτικών όσο και των μαθητών άρα χρειάζεται πραγματικό ενδιαφέρον και δέσμευση για να γίνουν και να διατηρηθούν τέτοιες δράσεις».

5.4. Η στροφή των εκπαιδευτικών προς την καινοτομία

Σύμφωνα με τους συνεντευξιαζόμενους εκπαιδευτικούς η έννοια της βιωσιμότητας και της καινοτομίας είναι άρρηκτα συνδεδεμένες. Όλοι συμφωνούν πως η εισαγωγή της αιφορίας στο εκπαιδευτικό σύστημα αποτελεί σε κάθε περίπτωση μια καινοτομία καθώς η εφαρμογή της αποτελεί μια νέα και πρωτοποριακή ιδέα που θα φέρει έναν αέρα αλλαγής και ανανέωσης ειδικά στο απαρχαιωμένο και παλιομοδίτικο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα.

Η αναγκαιότητα για καινοτομία στα ελληνικά σχολεία διαπιστώνεται σε όλες τις απαντήσεις των εκπαιδευτικών καθώς κρίνεται απαραίτητη η εξέλιξη και η αναπροσαρμογή των εκπαιδευτικών ιδρυμάτων ώστε να προετοιμάζουν έτοιμα άτομα ικανά να ανταποκριθούν στις ραγδαίες τεχνολογικές, πολιτιστικές, οικονομικές και δημογραφικές εξελίξεις. Και ακριβώς σε αυτό το γεγονός αποσκοπεί η εισαγωγή της έννοιας της αιφορίας στα σχολεία. Σε μία εκ των συνεντεύξεων αναφέρεται: «εάν δοθεί πλαίσιο, χρόνος, μέθοδος και αγγίζει όλες τις διαστάσεις (περιβάλλον, οικονομία, κοινωνία), ναι, τότε είναι μια καινοτομία που μπορεί να εφαρμοστεί με επιτυχία και να έχει ως αποτελέσματα την αλλαγή αξιών, αντιλήψεων, στάσεων άρα και πρακτικών, συμβάλλοντας στην διαμόρφωση μελλοντικών ενεργών και υπεύθυνων πολιτών».

Επιπλέον, αναγνωρίζεται από τους συνεντευξιαζόμενους εκπαιδευτικούς ότι μέσω της αιφορίας αντανakλώνται οι ανάγκες της κοινωνίας σε όλα τα επίπεδα, όχι μόνο σε ότι αφορά το περιβάλλον. Όπως αναφέρεται χαρακτηριστικά: «Δεν θα πρέπει να

αντιμετωπίζουμε την βιωσιμότητα ως κάτι περιστασιακό αλλά ως κάτι το οποίο εξελίσσεται καθημερινά μπροστά μας και ότι και τα ίδια τα παιδιά μπορούν να συμμετέχουν ενεργά».

Στο πλαίσιο αυτό υπογραμμίζεται η αναγκαιότητα αλλά και η χρησιμότητα εισαγωγής της έννοιας της βιωσιμότητας και της αειφορία στο εκπαιδευτικό σύστημα για τον αντίκτυπο που θα έχουν στους ίδιους τους μαθητές αλλά και στους εκπαιδευτικούς. Αυτό διατυπώνει μια εκ των συνεντευξιαζόμενων στην απάντηση της πως η «εφαρμογή της στην εκπαιδευτική πράξη αφορά το σύνολο της εκπαιδευτικής διαδικασίας με διάχυση σε όλα τα αντικείμενα του αναλυτικού προγράμματος και με προέκταση στη ζωή και το μέλλον των μαθητών».

5.5. Τα προβλήματα και οι δυσκολίες που αντιμετωπίζουν οι εκπαιδευτικοί που επιχειρούν να ασχοληθούν στα πλαίσια του σχολείου με την αειφόρο εκπαίδευση

Αρχικά, εκτός της έλλειψης επαρκούς γνώσης και επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών, σύμφωνα με τους συνεντευξιαζόμενους το μεγαλύτερο πρόβλημα εντοπίζεται στην έλλειψη επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών σχετικά με την βιωσιμότητα αλλά και με δράσεις που σχετίζονται με την καινοτομία στην εκπαίδευση. Το γεγονός αυτό αποτελεί τροφή για σκέψη καθώς μας κάνει να αναρωτιόμαστε πόσο ανοιχτοί είναι τελικά η εκπαιδευτική κοινότητα σε ενδεχόμενες καινοτομίες και πρωτοποριακές ιδέες που θα μπορούσαν να θεωρηθούν μια μορφή εξέλιξης.

Μια επίσης σημαντική δυσκολία που αντιμετωπίζουν οι εκπαιδευτικοί είναι η έλλειψη πλαισίου εντός του διδακτικού ωραρίου και εντός του προγράμματος σπουδών. Οι εκπαιδευτικοί καλούνται να θυσιάσουν ώρες από τον προσωπικό τους χρόνο και τις υποχρεώσεις τους ώστε να ασχολούνται με δράσεις που αφορούν την αειφόρο εκπαίδευση. Επιπλέον, γίνεται λόγος όπως προαναφέρθηκε για πολλούς εκπαιδευτικούς που δεν ξεφεύγουν από τα τετριμμένα και προτιμούν να κάνουν την δουλειά τους όπως την έχουν μάθει τόσα χρόνια αδιαφορώντας για κάθε τι νέο. Όπως αναφέρεται χαρακτηριστικά: «πολλοί συνάδελφοι δεν είναι απόλυτα ενημερωμένοι, έχουν μάθει να κινούνται μόνο με βάση το εγχειρίδιο και φοβούνται να ξεφύγουν από αυτό».

Επιπλέον, γίνεται αναφορά στο γεγονός πως πολλοί γονείς αντιμετωπίζουν την συγκεκριμένη έννοια με καχυποψία και άρνηση. Ένας εκ των συνεντευξιαζόμενων αναφέρει

πως « ο συντηρητισμός και η αρνητική στάση που έχουν οι γονείς για την εκμάθηση της συγκεκριμένης θεματικής ενότητας αποτελεί τροχοπέδη για την εισαγωγή της στα σχολεία». Όπως όλοι γνωρίζουν είναι καίριας σημασίας η στάση των γονιών απέναντι στην διαμόρφωση της συμπεριφοράς και του χαρακτήρα των παιδιών. Έτσι, αν οι γονείς τηρούν συντηρητική στάση απέναντι στην ιδέα της βιωσιμότητας τότε είναι πολύ πιθανόν πως ούτε τα παιδιά τους θα είναι ανοιχτά και πρόθυμα να μάθουν τι ακριβώς πρεσβεύει η έννοια αυτή.

Μια ακόμη δυσκολία που αναφέρεται είναι έλλειψη υποστήριξης από την διεύθυνση του σχολείου καθώς και η έλλειψη συνεργασίας ανάμεσα στους εκπαιδευτικούς. Το πρόβλημα και οι πτυχές του περιγράφονται χαρακτηριστικά από μία συνεντευξιαζόμενη: «ένα πρόβλημα θα μπορούσε να είναι η έλλειψη ενδιαφέροντος για προώθηση της βιώσιμης εκπαίδευσης από τη διεύθυνση του σχολείου ή η έλλειψη ενδιαφέροντος για συνεργασία από άλλους εκπαιδευτικούς. Χρειάζεται υποστηρικτική διεύθυνση σχολείου, συνεργατικό πνεύμα και συμμετοχή και άλλων εκπαιδευτικών».

5.6. Οι δράσεις που λαμβάνουν χώρα στα σχολεία και προωθούν την βιώσιμη εκπαίδευση

Αρκετοί εκπαιδευτικοί, όπως μπορώ να διαπιστώσω από τις απαντήσεις τους, που έχουν υπηρετήσει σε παραπάνω από ένα σχολεία καθότι αναπληρωτές, δεν έχουν έρθει σε επαφή με δράσεις που να προωθούν την βιώσιμη εκπαίδευση. Από την άλλη υπάρχουν εκπαιδευτικοί που υποστηρίζουν πως γίνονται κάποιες δράσεις με βάση της περισσότερες φορές περιβαλλοντικά προγράμματα. Όπως αναφέρεται χαρακτηριστικά: «Γίνονται περιβαλλοντικές δράσεις που σχετίζονται με την ανακύκλωση χαρτιού, πλαστικών, μπαταριών καθώς και δένδροφυτεύσεις σε πυρόπληκτες περιοχές της Αττικής. Ακόμη, πριν την πανδημία είχε δημιουργηθεί σε μια πρασιά με παρτέρια ένας μικρός λαχανόκηπος στα πλαίσια ενός ομίλου Περιβαλλοντολογίας που είχε συσταθεί από τους καθηγητές Βιολογίας».

Επίσης, γίνεται αναφορά σε δράσεις που έχουν ως στόχο να φέρουν τους μαθητές πιο κοντά στο φυσικό περιβάλλον όπως ο σχολικός κήπος. Ο σχολικός κήπος αποτελεί έναν τρόπο με τον οποίο οι μαθητές θα έχουν την δυνατότητα να εξερευνήσουν κάποιες πτυχές της φύσης καθώς οι ίδιοι αφιερώνουν κάποιες ώρες στην φροντίδα του κήπου. Ως

αποτέλεσμα, μπορούν να αντιληφθούν, στον βαθμό που τους το επιτρέπει ένας κήπος μέσα σε ένα σχολείο, πόσο σημαντικό ρόλο παίζει η φύση στην ζωή του ανθρώπου.

Σε ορισμένα σχολεία έχουν γίνει σημαντικές προσπάθειες και σημαντικά βήματα με στόχο να γνωρίσουν οι μαθητές την έννοια της αειφορίας και της βιωσιμότητας. Μάλιστα κάποια σχολεία ανήκουν ήδη στο Δίκτυο των Αειφόρων Σχολείων και στο Δίκτυο Συνεργαζόμενων Σχολείων της Unesco προωθώντας τους 17 στόχους βιώσιμης ανάπτυξης. Αυτό αποτυπώνεται στην απάντηση μιας εκ των συνεντευξιαζόμενων: «το σχολείο μου εδώ και μια εικοσαετία έχει βάλει στην ατζέντα του την αειφορία ξεκινώντας με περιβαλλοντικά προγράμματα τα οποία είχαν ως σκοπό να γνωρίσουν στους μαθητές τοπικά προϊόντα και να τα βάλουν στα σπίτια τους και την ζωή τους, το οποίο έχει επιπτώσεις στην υγιεινή διατροφή, στο οικολογικό αποτύπωμα και στην τοπική πολιτιστική κληρονομιά».

Εν κατακλείδι, το παράδειγμα τέτοιων σχολείων είναι αρκετά περιορισμένο καθώς οι περισσότεροι εκπαιδευτικοί αναφέρουν πως γίνονται να μεν οι κλασσικές δράσεις όπως ανακύκλωση χαρτιού, πλαστικών, μπαταριών καθώς και δενδροφύτευση αλλά οι ενέργειες αυτές περιορίζονται στην ευαισθητοποίηση προς τα περιβαλλοντικά προβλήματα αγνοώντας τους υπόλοιπους στόχους βιώσιμης ανάπτυξης.

5.7. Η σκιαγράφιση του προφίλ του βιώσιμου σχολικού ηγέτη

Η επόμενη ερώτηση που τέθηκε στους συνεντευξιαζόμενους εκπαιδευτικούς ήταν αν θα μπορούσαν να σκιαγραφήσουν το προφίλ ενός βιώσιμου σχολικού ηγέτη, καθώς εκείνος είναι που διαδραματίζει σημαντικό ρόλο στην πορεία μιας σχολικής μονάδας προς την αειφορία. Οι περισσότεροι συμφωνούν πως, στα σχολεία που εργάζονται ή έχουν εργαστεί στο παρελθόν, δεν θα μπορούσαν να χαρακτηρίσουν σε καμία περίπτωση τον διευθυντή του σχολείου ως βιώσιμο ηγέτη. Αυτό αποτυπώνεται και στην απάντηση ενός εκ των συνεντευξιαζόμενων: « Στις σχολικές μονάδες στις οποίες διδάσκω οι διευθυντές δεν δείχνουν εκείνα τα χαρακτηριστικά που θα τους χαρακτήριζαν ως υποστηρικτή της βιώσιμης εκπαίδευσης».

Επιπροσθέτως, όπως διαπίστωσα σε αρκετές απαντήσεις των εκπαιδευτικών, ο σχολικός ηγέτης δρα μόνος του, χωρίς να προωθεί την συνεργασία με τον σύλλογο διδασκόντων. Όπως αναφέρεται χαρακτηριστικά: «Ο διευθυντής της σχολικής μονάδας δεν

φροντίζει για την ευημερία των συναδέλφων, δεν είναι πολύ δεκτική σε συζητήσεις, ούτε ανοιχτή σε νέες προτάσεις προς υλοποίηση. Παίρνει αποφάσεις μόνη της πολλές φορές, χωρίς να συζητηθούν στο σύλλογο διδασκόντων». Το γεγονός αυτό έρχεται από μόνο του σε αντίθεση με τις αρχές της αειφορίας και της βιωσιμότητας κατά τις οποίες πρέπει να προάγεται η συνεργασία και το ομαδοσυνεργατικό κλίμα μέσα στα πλαίσια του σχολείου.

Ωστόσο, σε πολλές από τις απαντήσεις παρατήρησα πως η κατάσταση αυτή έχει ξεκινήσει να μεταβάλλεται και πως έχουν αρχίσει να γίνονται προσπάθειες και βήματα προς την αειφόρο εκπαίδευση. Αυτό γίνεται αντιληπτό μέσα από την απάντηση μιας εκ των συνεντευξιαζόμενων που παραθέτει «ο σχολικός ηγέτης έχει φροντίσει και φροντίζει για την συντήρηση και αναβάθμιση κτιρίου και υλικοτεχνικών υποδομών, την κατανομή πόρων με τον καλύτερο δυνατό τρόπο, την αξιοποίηση του εκπαιδευτικού προσωπικού και βεβαίως με την έμπρακτη υποστήριξη τόσο προγραμμάτων επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών όσο και προγραμμάτων σχολικών και άλλων δραστηριοτήτων που καλύπτουν ένα μεγάλο εύρος θεμάτων».

Επιπλέον, υπήρξαν απαντήσεις που αναφέρουν πως αρκετοί από τους σχολικούς ηγέτες επιδεικνύουν ευαισθησία σε ότι αφορά περιβαλλοντικά θέματα αλλά όχι σε θέματα που εμπεριέχουν την έννοια της αειφορίας σε όλο της το φάσμα.

5.8. Η υποστήριξη και η καθοδήγηση των εκπαιδευτικών που επιλέγουν να εισάγουν στο σχολείο θέματα αειφορίας και αειφόρου εκπαίδευσης από τους διευθυντές

Όπως μπορούμε να συμπεράνουμε από τις προηγούμενες απαντήσεις των συνεντευξιαζόμενων αλλά και από τις απαντήσεις στην ερώτηση που τέθηκε εάν υποστηρίζει ο σχολικός ηγέτης τυχόν περιβαλλοντικά προγράμματα που κάποιος εκπαιδευτικός ενδιαφέρεται να ξεκινήσει, η κατάσταση είναι μάλλον δύσκολη. Η πλειοψηφία των εκπαιδευτικών αναφέρει πως στο σχολείο που διδάσκουν είτε δεν γίνονται καθόλου περιβαλλοντικές δράσεις ή δράσεις με θέμα την αειφορία είτε αν λαμβάνουν χώρα δεν χαίρουν υποστήριξης και καθοδήγησης από την διευθυντή και επαφίονται στην ευχέρεια του εκπαιδευτικού που τις έχει αναλάβει.

Έτσι, τις περισσότερες φορές οι εκπαιδευτικοί διστάζουν να εισάγουν στο σχολείο θέματα αειφορίας καθώς ξέρουν πως δεν θα έχουν καμία απολύτως υποστήριξη από τον σχολικό ηγέτη. Όπως αναφέρεται χαρακτηριστικά: «Δεν έχει γίνει ανάλογη πρόταση για περιβαλλοντικές δράσεις όσο διάστημα είμαι στο σχολείο. Πάντως από άλλες προτάσεις, φαίνεται ότι δεν είναι ιδιαίτερα ανοιχτή σε νέες ιδέες».

Επιπλέον, τίθεται και το θέμα του οικονομικού κόστους. Στις απαντήσεις των εκπαιδευτικών επισημαίνεται ότι ο σχολικός ηγέτης ενδέχεται να υποστηρίξει σχετικές δράσεις αν αυτές δεν έχουν κάποιο ιδιαίτερο οικονομικό κόστος. Σε άλλη περίπτωση, που η δράση θα απαιτεί διάθεση κάποιων οικονομικών πόρων, κρίνεται ως μη αναγκαία και μη απαραίτητη για ένα σχολείο. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα να αρνούνται να προωθήσουν ορισμένες προτάσεις από συναδέλφους που αφορούν περιβαλλοντικές δράσεις.

Όμως, για να δούμε και την θετική πλευρά των πραγμάτων, πέρα από τους παραδοσιακούς σχολικούς ηγέτες που δεν δίνουν χώρο σε καινούργιες ιδέες, υπάρχουν και αυτοί που προσπαθούν να τις καλωσορίσουν. Το γεγονός αυτό μας δίνει μια χαραμάδα ελπίδας πως έχουν ξεκινήσει να αλλάζουν οι παραδοσιακές αντιλήψεις των σχολικών ηγετών προς μια κατεύθυνση σύγχρονη και πάνω απ' όλα αποκτούν μια νέα στάση προς την εξέλιξη της διδασκαλίας θέλοντας να μάθουν και να υιοθετήσουν τις αρχές της αειφορίας και της βιωσιμότητας. Μια εκ των συνεντευξιαζόμενων αναφέρει: «βεβαίως, ο διευθυντής του σχολείου ενθαρρύνει κάθε εκπαιδευτικό να πάρει μέρος σε τέτοια προγράμματα και φροντίζει θέματα που μπορεί να προκύψουν ώστε η υλοποίηση να γίνεται, όσο το δυνατόν, χωρίς εμπόδια».

5.9. Οι προτάσεις των εκπαιδευτικών για τον τρόπο με τον οποίο το σχολείο μπορεί να στραφεί προς την αειφόρο εκπαίδευση και πως αυτή μπορεί να διοχετευθεί στους μαθητές

Σύμφωνα με τους συνεντευξιαζόμενους εκπαιδευτικούς, υπάρχει μία ποικιλία διαφορετικών τρόπων που μπορούν να εφαρμοστούν ώστε τα σχολεία να στραφούν προς την αειφόρο εκπαίδευση. Αξίζει να σημειωθεί ότι πρωταρχικός στόχος όλων των εκπαιδευτικών είναι η ενημέρωση και η επιμόρφωση των ίδιων για να μπορούν να είναι σε θέση να διοχετεύσουν με την σειρά τους τις αρχές της αειφορίας στους μαθητές. Όπως αναφέρεται

χαρακτηριστικά: «Για να μπορέσει να λειτουργήσει κάτι τέτοιο θα πρέπει να εκπαιδευτούν σε πρώτη φάση οι εκπαιδευτικοί μέσω σεμιναρίων, ώστε να μπορέσουν οι ίδιοι να διοχετεύσουν τις γνώσεις τους στους μαθητές τους. Παράλληλα μπορούν να διοργανώνονται ημερίδες από τους εκπαιδευτικούς του σχολείου για την ενημέρωση των μαθητών, αλλά και περιβαλλοντικές δράσεις με σκοπό την εφαρμογή στην πράξη βασικών αρχών της αειφόρου εκπαίδευσης. Με αυτό τον τρόπο οι μαθητές θα εκδηλώσουν το ενδιαφέρον τους και θα συμμετέχουν πιο ενεργά στη βιώσιμη εκπαίδευση».

Είναι χαρακτηριστικό το γεγονός ότι στους τρόπους που αναφέρθηκαν από τους συνεντευξιαζόμενους κυρίαρχο ρόλο έχει η βιωματική μάθηση, ώστε η αειφορία να γίνει τρόπος και στάση ζωής και έτσι να διοχετευθεί από τους μαθητές που είναι οι πολίτες του μέλλοντος σε όλες τις πτυχές της ανθρωπότητας από το περιβάλλον και την διατήρηση των φυσικών πόρων ως την εξάλειψη της φτώχειας καθώς και των κοινωνικών διακρίσεων. Επιπροσθέτως, γίνεται λόγος για συμμετοχή σε διάφορα προγράμματα Erasmus και eTwinning καθώς οι μαθητές θα έχουν την ευκαιρία να διευρύνουν τους ορίζοντες τους, να ανταλλάξουν απόψεις με μαθητές από σχολεία εκτός Ελλάδας ακόμα και να επισκεφτούν τα σχολεία και τις χώρες αυτές ώστε να διαπιστώσουν οι ίδιοι με ποιον τρόπο μπορούν να ενσωματώσουν την αειφορία στο δικό τους σχολείο. Η συμμετοχή σε τέτοια προγράμματα είναι ωφέλιμη τόσο για τους μαθητές όσο και για τους εκπαιδευτικούς που θα ανταλλάξουν πρακτικές με εκπαιδευτικούς από το εξωτερικό και θα πάρουν μια ιδέα για το πως θα μπορούσε να ενσωματωθεί η έννοια της βιώσιμης εκπαίδευσης σε ένα σχολείο και σε ένα αναλυτικό πρόγραμμα σπουδών.

Επιπλέον, αναφέρεται το πόσο σημαντική είναι η επαφή των παιδιών με την φύση. Γίνονται προτάσεις για συχνότερους σχολικούς περιπάτους στην φύση ώστε τα παιδιά να έχουν την δυνατότητα να εξερευνήσουν. Έκτος όμως από το γεγονός πως οι μαθητές μαθαίνουν για τον ρόλο που παίζει το φυσικό περιβάλλον στην ζωή μας και γι' αυτό πρέπει να το προστατεύουμε παίρνουν και μαθήματα κοινωνικής συμπεριφοράς όπως να μοιράζονται, να συνεννοούνται και να επικοινωνούν με τους συμμαθητές τους και με τους δασκάλους του κατά την διάρκεια τέτοιων εξορμήσεων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6

ΣΥΖΗΤΗΣΗ - ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Η έννοια και το περιεχόμενο της αειφόρου εκπαίδευσης αποτελεί μία σχετικά σύγχρονη ορολογία που αναπτύχθηκε για να περιγράψει τις αλυσιδωτές συνδέσεις μεταξύ της κοινωνίας, της οικονομίας του περιβάλλοντος και του πολιτισμού. Η εκπαίδευση για την αειφόρο ανάπτυξη αποτελεί τον διάδοχο της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης. Ως αποτέλεσμα, έχουν ξεκινήσει να γίνονται προσπάθειες και στην ελληνική σχολική πραγματικότητα ως προς αυτή την κατεύθυνση.

Ένα γενικό συμπέρασμα που θα μπορούσε να εξαχθεί από την πλευρά των εκπαιδευτικών στα σχολεία της πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης είναι πως πολλοί ακόμα συγγέουν τις έννοιες εκπαίδευση για την αειφόρο ανάπτυξη και περιβαλλοντική εκπαίδευση. Κατά συνέπεια, έχουν την εντύπωση πως η αειφορία σχετίζεται μόνο με την προστασία του φυσικού περιβάλλοντος και δεν ενσωματώνει όλες τις πτυχές της ανθρώπινης ύπαρξης.

Το πρώτο βήμα λοιπόν που πρέπει να γίνει ώστε να αλλάξει η κατάσταση στα σχολεία της χώρας μας για να λειτουργούν με βάση τους 17 στόχους βιώσιμης ανάπτυξης, είναι η ενημέρωση όλων των εκπαιδευτικών ως προς τι πρεσβεύει η αειφορία και πως αυτή δεν επικεντρώνεται αποκλειστικά στην προστασία του φυσικού περιβάλλοντος αλλά γίνεται μια διεύρυνση της έννοιας στα πλαίσια περιβάλλοντος, κοινωνίας, οικονομίας και πολιτισμού.

Μια περαιτέρω πτυχή της αναθεώρησης του εκπαιδευτικού μας συστήματος ώστε αυτό να είναι εναρμονισμένο με την βιωσιμότητα είναι το γεγονός πως η βιωσιμότητα για να διδαχθεί πρέπει να γίνει κομμάτι της κουλτούρας μας και της καθημερινότητας μας για να θεωρηθεί άξια αναφοράς και επιμόρφωσης. Στην Ελλάδα, που πολλοί εκπαιδευτικοί δεν θα προτιμήσουν να αναλάβουν ένα πρόγραμμα και να σπαταλήσουν τον χρόνο τους, που πολλοί γονείς αντιμετωπίζουν τέτοιου είδους δράσεις και προγράμματα με καχυποψία διότι χάνονται πολύτιμες ώρες μαθημάτων ή διότι υπάρχουν πιο σημαντικά μαθήματα, που επιλέγεται η στείρα αποστήθιση κανόνων αντί για μια πιο σύγχρονη πρακτική που θα ενθαρρύνει τους μαθητές να πάνε στο σχολείο για να μάθουν, το εγχείρημα της εισαγωγής της αειφορίας στα σχολεία κρίνεται αρκετά δύσκολο.

Δύσκολο μα συνάμα όχι ακατόρθωτο καθώς υπάρχουν αυτοί οι εκπαιδευτικοί που απάντησαν στις ερωτήσεις της συνέντευξης για την παρούσα έρευνα καθώς και πολλοί άλλοι που ξεκινάνε να ενστερνίζονται την αλλαγή και θυσιάζουν τον χρόνο τους ώστε να υπηρετήσουν το λειτούργημα της εκπαίδευσης με τον καλύτερο τρόπο που μπορούν ώστε να προσφέρουν στους μαθητές όσο το δυνατόν περισσότερα εφόδια για τον μέλλον, να τους κάνουν ενεργούς πολίτες με συμμετοχή στα κοινά για να μπορέσουν να κάνουν τον κόσμο που ζούμε καλύτερο. Αρωγός σε αυτή την προσπάθεια των εκπαιδευτικών είναι τα προγράμματα της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης που αρχίζουν να πληθαίνουν και αφορούν την έννοια της αειφόρου ανάπτυξης καθώς πολλοί εκπαιδευτικοί στρέφονται προς αυτά για να ενημερωθούν, να επιμορφωθούν ώστε να είναι σε θέση να τα διοχετεύσουν στους μαθητές τους.

6.1. Συζήτηση αποτελεσμάτων

Στόχος της παρούσας εργασίας ήταν η μελέτη των απόψεων των εκπαιδευτικών πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης καθώς και διευθυντών σχολικών μονάδων για θέματα βιώσιμης εκπαίδευσης και βιώσιμης ηγεσίας στην εκπαίδευση. Η μελέτη αυτή επετεύχθη με τη συλλογή δεδομένων από 10 ημιδομημένες συνεντεύξεις εκπαιδευτικών, οι οποίες αναλύθηκαν με χρήση της θεματικής ανάλυσης.

Αρχικά, η πλειοψηφία των εκπαιδευτικών υποστήριξε πως είναι σε θέση να προσδιορίσει την έννοια της αειφόρου ή της βιώσιμης εκπαίδευσης καθώς είτε τους δόθηκε ευκαιρία να την μελετήσουν στα πλαίσια του σχολείου που εργάζονται είτε ασχοληθήκαν κατά την διάρκεια των σπουδών τους και είχαν αντίστοιχο μάθημα στο πρόγραμμα σπουδών. Επίσης, πολλοί από τους εκπαιδευτικούς δήλωσαν πως γνωρίζουν την έννοια διότι έχουν παρακολουθήσει αντίστοιχα σεμινάρια είτε μέσω e-learning είτε δια ζώσης. Κατ' επέκταση, οι περισσότεροι εκπαιδευτικοί είναι ενημερωμένοι για αυτή την πρακτική και έχουν προσπαθήσει μέσω των ορισμών που έχουν αποδώσει στην βιώσιμη εκπαίδευση να διευρύνουν το φάσμα της σε όλες τις πτυχές που αυτή καλύπτει. Ως αποτέλεσμα, οι γνώσεις που κατείχαν οι εκπαιδευτικοί έχουν κατακτηθεί μέσω της προσωπικής τους μελέτης και ενασχόλησης με την βιώσιμη εκπαίδευση.

Αξιο αναφοράς είναι επίσης το γεγονός πως σε όλες σχεδόν τις απαντήσεις οι εκπαιδευτικοί κάνουν λόγο για χρήση των κατάλληλων εκπαιδευτικών μεθόδων όπως η βιωματική και ομαδοσυνεργατική μάθηση καθώς και η καλλιέργεια κριτικής σκέψης με στόχο να εμφυσήσουν στους μαθητές αξίες και στάσεις ζωής. Μέσω αυτών των αξιών και των στάσεων θα διαμορφωθούν ενεργοί πολίτες που θα προωθούν την ανάπτυξη της βιωσιμότητας στο σχολείο, στις οικογένειες τους και στην κοινωνία.

Η εκπαίδευση αποτελεί το κλειδί προς την αλλαγή του καθιερωμένου τρόπου ζωής στον δρόμο προς την επίτευξη της αειφορίας. Εφοδιάζει του μαθητές με κίνητρο για συνεχή ενημέρωση και συνεισφορά στην κοινωνία. Μέσω της βιώσιμης εκπαίδευσης οι μαθητές ανακαλύπτουν τα προβλήματα που υπάρχουν γύρω τους και αναπτύσσοντας την κριτική σκέψη που προαναφέρθηκε συμμετέχουν ενεργά στην επίλυση τους. Επιπροσθέτως, πολλοί εκπαιδευτικοί στάθηκαν στις απαντήσεις τους στον τέταρτο στόχο από τους 17 της βιώσιμης ανάπτυξης που αφορά την ποιοτική εκπαίδευση. Έτσι, το σχολείο είναι ζωτικής σημασίας να είναι ανοιχτό προς την κοινωνία ώστε τα μέλη της να ευημερήσουν και να φτιάξουν έναν καλύτερο κόσμο για όλους.

Στην αντίπερα όχθη, αρκετοί από τους εκπαιδευτικούς απέδωσαν την έννοια της βιώσιμης εκπαίδευσης στην προστασία του περιβάλλοντος και στην καλλιέργεια του σεβασμού προς αυτό. Στο πλαίσιο αυτό είναι ασφαλές να συμπεράνουμε πως οι πλειοψηφία των εκπαιδευτικών έχει κατανοήσει σε βάθος την έννοια της βιώσιμης εκπαίδευσης και είναι εξοικειωμένη μαζί της χάριν σε προσωπικούς κόπους και από προσωπικό ενδιαφέρον και ανάγκη για αναζήτηση περαιτέρω μάθησης. Επιπλέον, υπάρχει ένα μικρό μέρος που είναι να μην γνωρίζει την ύπαρξη της έννοιας αλλά δυσκολεύεται να την προσδιορίσει ή την αποδίδει μόνο στην προστασία του φυσικού περιβάλλοντος.

Ωστόσο, από τις απαντήσεις των συναδέλφων μπορούμε να εξάγουμε ένα επιπλέον συμπέρασμα. Πολλοί συνάδελφοι τους ιδιαίτερα εκείνοι που ασκούν χρόνια το επάγγελμα δεν γνωρίζουν καν τον όρο ή ακόμα και αν τον έχουν ακούσει δεν δείχνουν το παραμικρό ενδιαφέρον για να τον κατανοήσουν και να τον εφαρμόσουν στις τάξεις τους και στο σχολείο που υπηρετούν. Άρα θα μπορούσαμε να θεωρήσουμε πως οι απαντήσεις των εκπαιδευτικών είναι μοιρασμένες ως προς το εάν μπορούν να προσδιορίσουν την έννοια της αειφόρου εκπαίδευσης και πως πνέει ένας αέρας αλλαγής καθώς πολλοί από τους ερωτηθέντες είναι σε θέση να προσδιορίσουν την έννοια και μάλιστα με ιδιαίτερη ακρίβεια.

Σε ότι αφορά την επάρκεια των γνώσεων των εκπαιδευτικών για θέματα αειφόρου εκπαίδευσης αυτή κρίνεται μάλλον ελλιπής. Πολλοί εκπαιδευτικοί αντιμετωπίζουν έλλειψη γνώσεων και περιορισμένη κατανόηση της έννοιας διότι οι περισσότεροι φοίτησαν σε μια περίοδο κατά την οποία η έννοια της βιωσιμότητας και της βιώσιμης εκπαίδευσης δεν είχε ακόμα κάνει την εμφάνιση της στο παγκόσμιο σκηνικό. Επομένως, η έλλειψη γνώσεων από την πανεπιστημιακή εκπαίδευση των καθηγητών και των δασκάλων μπορεί να αναγνωριστεί ως μία από τις ριζικές αιτίες του προβλήματος.

Επίσης, γίνεται σαφές πως η πλειοψηφία των εκπαιδευτικών που στελεχώνουν τα ελληνικά σχολεία εκτός από την έλλειψη γνώσεων πάνω στο θέμα υστερούν και στην κατάλληλη ενημέρωση. Κατά συνέπεια, οι εκπαιδευτικοί χρήζουν περαιτέρω ενημέρωσης και επιμόρφωσης για θέματα αειφορίας και αειφόρου εκπαίδευσης ώστε να γίνει βίωμα και αναπόσπαστο κομμάτι του πολιτισμού μας για να είναι δυνατή η διδασκαλία της από αναλόγως κατηρτισμένους εκπαιδευτικούς.

Επιπροσθέτως, υπάρχει κάποια μερίδα από εκπαιδευτικούς που έχουν γνώσεις επί του θέματος διότι ορισμένες σχολές τριτοβάθμιας εκπαίδευσης έχουν εντάξει στο πρόγραμμα σπουδών τους μαθήματα σχετικά με την αειφορία. Ακόμα, γνώσεις κατέχουν οι εκπαιδευτικοί που σε πρώτη φάση ασχολήθηκαν με την περιβαλλοντική εκπαίδευση και ύστερα θέλοντας να διευρύνουν τις γνώσεις του παρακολούθησαν αντίστοιχα σεμινάρια. Άρα, ένα συμπέρασμα που μπορούμε να εξαγάγουμε είναι πως η πλειοψηφία των εκπαιδευτικών έχει ελλείψεις έως και καθόλου γνώσεις σχετικά με θέματα βιωσιμότητας και βιώσιμης εκπαίδευσης ενώ οι σχετικές γνώσεις που κατέχει η μειοψηφία έχουν προέρθει από προσωπικό κόπο και προσωπική αναζήτηση και δεν αποτελούν κάποια παροχή των υπεύθυνων δημόσιων φορέων για την εκπαίδευση.

Εν συνεχεία, οι εκπαίδευση που παρέχεται ως προς την βιώσιμη ανάπτυξη στους μαθητές της χώρας μας κρίθηκε αποσπασματική και χωρίς συνέχεια. Αυτό συμβαίνει επειδή η εν λόγω εκπαίδευση όπως προαναφέρθηκε στηρίζεται στην διάθεση του εκάστοτε εκπαιδευτικού χωρίς να υπάρχει προσέγγιση από το σύνολο τους. Τα περιθώρια λοιπόν για εκπαίδευση για την βιώσιμη ανάπτυξη είναι την δεδομένη στιγμή στενά διότι δεν περιέχεται κάτι αντίστοιχο στα αναλυτικά προγράμματα σπουδών, γεγονός που καθιστά την προσπάθεια των εκπαιδευτικών ακόμα πιο δύσκολη.

Αξίζει να σημειωθεί πως οι μόνες δράσεις που διεξάγονται προς την προσέγγιση της βιώσιμης ανάπτυξης και εκπαίδευσης γίνονται αποκλειστικά εκτός σχολικού ωραρίου και

μόνο όταν η θεματολογία κάποιου μαθήματος είναι σχετική τότε ενδέχεται να διδαχθεί στα πλαίσια αυτού. Επιπλέον, οι περισσότεροι τοπικοί και εθνικοί φορείς έχουν μικρή μέχρι και καθόλου συμμετοχή σε τέτοιες πρωτοβουλίες των μαθητών και των δασκάλων τους με αποτέλεσμα να μην υπάρχει καμία υποστήριξη από καμία πλευρά. Άρα, χρειάζεται η αφοσίωση και η δέσμευση μαθητών και εκπαιδευτικών για να διατηρηθούν σχετικές δράσεις.

Ακόμα ένα εμπόδιο για την εκπαίδευση που παρέχεται στους μαθητές της χώρας μας σχετικά με την αειφόρο ανάπτυξη είναι η έλλειψη κινήτρων και ερεθισμάτων για διερεύνηση του θέματος. Πολλοί μαθητές έχουν άγνοια επί του θέματος διότι δεν έχουν έρθει ποτέ σε επαφή μαζί του για να ενδιαφερθούν να το εξερευνήσουν περαιτέρω. Από την πλευρά των εκπαιδευτικών μπορούμε να διαπιστώσουμε την έλλειψη κινήτρου για επιμόρφωση πάνω στο θέμα εξαιτίας της αδιαφορίας των υπεύθυνων φορέων. Επομένως, η έλλειψη κινήτρου από την μεριά των μαθητών είναι άρρηκτα συνδεδεμένη και αποτελεί απόρροια της έλλειψης ερεθισμάτων των εκπαιδευτικών.

Επιπροσθέτως, η εισαγωγή της έννοιας της βιώσιμης ανάπτυξης στα ελληνικά σχολεία είναι δύσκολο να επιτευχθεί λόγω της παλαιότητας των σχολικών εγχειριδίων. Τα σχολικά βιβλία που παρέχονται στους μαθητές με την έναρξη του σχολικού έτους χρήζουν ανανέωσης διότι είναι φτιαγμένα τόσο παλιά που η έννοια της αειφόρου ανάπτυξης ήταν λιγότερο διαδομένη και ως εκ τούτου είναι αδύνατο να περιέχεται στα βιβλία. Εδώ μπορεί να εντοπιστεί και η έλλειψη επαφής των μαθητών με την αειφόρο ανάπτυξη. Αν αυτή περιεχόταν στα σχολικά βιβλία θα έδινε έναυσμα για παραπάνω αναζήτηση, έρευνα ακόμα και προβληματισμό επί του θέματος στους μαθητές.

Έπειτα τέθηκε στους εκπαιδευτικούς που έλαβαν μέρος στην συνέντευξη το θέμα της καινοτομίας. Όλοι συμφώνησαν πως η εισαγωγή της έννοιας της αειφορίας στο εκπαιδευτικό σύστημα συνιστά μια καινοτομία καθώς πρόκειται να έχει αντίκτυπο στις ζωές και στο μέλλον των μαθητών. Ως αποτέλεσμα, διαμορφώνοντας υπεύθυνους και ενεργούς πολίτες η πολυπόθητη αλλαγή αξιών, αντιλήψεων και στάσεων θα στεφθεί με επιτυχία.

Καθώς ο κόσμος και η κοινωνία εξελίσσεται με γρήγορους ρυθμούς, πολλοί εκπαιδευτικοί στάθηκαν και στην έννοια της αναγκαιότητας να γίνει η βιωσιμότητα κομμάτι της εκπαίδευσης. Δεν θα πρέπει να αντιμετωπιστεί ως κάτι περιστασιακό αλλά κάτι στο οποίο οι μαθητές είναι σε θέση να συμμετέχουν ενεργά και που αν το κάνουμε κομμάτι της καθημερινότητας μας σίγουρα θα δούμε διαφορετικά αποτελέσματα γύρω μας.

Μπορούμε λοιπόν εύλογα να συμπεράνουμε πως οι εκπαιδευτικοί που ερωτήθηκαν στα πλαίσια της συνέντευξης για την παρούσα εργασία είναι ανοιχτοί προς την καινοτομία και δεκτικοί στην αλλαγή. Αυτό είναι ένα πολύ σημαντικό χαρακτηριστικό που οι εκπαιδευτικοί στις μέρες μας πρέπει να έχουν διότι, όπως όλα γύρω μας συνεχώς μεταβάλλονται, είναι απαραίτητο να προσαρμόζεται και η εκπαίδευση σε αυτές τις μεταβολές και να ανανεώνεται βάση αυτών.

Με τον όρο εκπαιδευτική αλλαγή εννοούμε τη συνεπή και σταθερή εφαρμογή μιας καινοτομίας. Εκπαιδευτική καινοτομία θεωρούμε κάθε νέα ιδέα, φιλοσοφία ή μέθοδο που εισηγείται την αλλαγή σε στάσεις και πρακτικές του επίσημου και του κρυφού αναλυτικού προγράμματος (Κουλουμπαρίτση, 2006). Από τον συγκεκριμένο ορισμό διαπιστώνουμε πως με την εφαρμογή νέων διδακτικών προσεγγίσεων και την χρήση νέων διδακτικών μέσων δημιουργούνται νέες αντιλήψεις αναφορικά με την εκπαίδευση που συνεπάγονται την αλλαγή αρχών και πεποιθήσεων.

Σε αυτό το σημείο μπορούμε να μιλήσουμε για ταυτόσημες έννοιες της καινοτομίας και της αειφορίας στα πλαίσια του ελληνικού εκπαιδευτικού συστήματος που χρήζει αναδόμησης από την ρίζα του. Κατ' επέκταση, είναι επίσης σημαντική η επιμόρφωση των εκπαιδευτικών για θέματα βιωσιμότητας. Επιπροσθέτως, μεγάλο ρόλο προς αυτή την κατεύθυνση για αλλαγή και αλλαγή και καινοτομία διαδραματίζουν οι διευθυντές των σχολικών μονάδων. Ο διευθυντής της σχολικής μονάδας καλείται ως ηγέτης μεταδίδοντας το όραμα και τους στόχους του σχολείου (Χατζηπαναγιώτου, 2014) να διαγνώσει και να διαχειριστεί τις δυνάμεις εκείνες που αντιστέκονται στην αλλαγή, καθώς είναι φυσικό να εκδηλωθούν αντιδράσεις για κάτι νεωτεριστικό που εμπεριέχει και ένα βαθμό αβεβαιότητας.

Εν συνεχεία, οι εκπαιδευτικοί που έλαβαν μέρος στην συνέντευξη επικεντρώθηκαν στα προβλήματα που αντιμετωπίζουν όσοι επιχειρούν να εισάγουν στα σχολεία την έννοια της αειφόρου εκπαίδευσης. Ένα μεγάλο έλλειμμα εντοπίζεται στην συλλογική προσπάθεια καθώς δεν αρκεί η γνώση του ενός ή των λίγων. Αν η προσπάθεια γίνει συντονισμένα από την μεγαλύτερη μερίδα των εκπαιδευτικών θα υπάρξει συνοχή και συνέχεια μέσω της συνεργασίας και έτσι θα είναι πιο εύκολη και πιο ομαλή η εισαγωγή της βιώσιμης εκπαίδευσης στο εκπαιδευτικό σύστημα.

Ένα εγγενές πρόβλημα της εισαγωγής της αειφόρου εκπαίδευσης είναι ότι οι περισσότεροι εκπαιδευτικοί δεν έχουν λάβει την απαραίτητη κατάρτιση ώστε να είναι

εξοικειωμένοι με την έννοια αυτή. Για το λόγο αυτό, οι εκπαιδευτικοί προσπαθούν σε ατομικό επίπεδο να βελτιώσουν και να εμπλουτίσουν τις γνώσεις συνολικά μέσω της παρακολούθησης επιμορφωτικών σεμιναρίων, τα οποία οργανώνονται από τα Πανεπιστήμια και άλλους εκπαιδευτικούς φορείς της χώρας.

Επιπροσθέτως, ένα σημαντικό πρόβλημα είναι η έλλειψη πλαισίου εντός των ωρών διδασκαλίας με αποτέλεσμα όσοι επιλέγουν να ασχοληθούν με ανάλογες δράσεις να καλούνται να παραμείνουν στο σχολείο εκτός του προγράμματος του σχολείου. Το γεγονός αυτό επιβαρύνει το ήδη φορτωμένο πρόγραμμα τόσο των εκπαιδευτικών όσο και των μαθητών διότι πρέπει να θυσιάζουν ώρες από τον πολύτιμο ελεύθερο τους χρόνο για να μπορούν να έρθουν σε επαφή με την έννοια της βιώσιμης εκπαίδευσης.

Ένα περαιτέρω πρόβλημα που τέθηκε είναι η έλλειψη υποστήριξης από τους διευθυντές της σχολικής μονάδας. Οι περισσότεροι σχολικοί ηγέτες είναι αρνητικοί προς οποιαδήποτε νέα ιδέα και πρόταση για να ξεφύγουν από το καθιερωμένο εγχειρίδιο. Το γεγονός αυτό αποτελεί βασικό εμπόδιο σε οποιαδήποτε απόπειρα εκπαιδευτικών να προωθήσουν στα σχολεία την αειφόρο εκπαίδευση. Επίσης, η έλλειψη ομαδικού πνεύματος και συνεργασίας ανάμεσα στα μέλη του διδακτικού προσωπικού καθιστά το έργο αυτό εξαιρετικά δύσκολο. Ως αποτέλεσμα, αν δεν υπάρχει υποστηρικτική διεύθυνση σχολείου για να κατευθύνει τις προσπάθειες και να εμπνεύσει τους εκπαιδευτικούς τότε όλα τα εγχειρήματα θα πέφτουν στο κενό.

Ανασταλτικός παράγοντας είναι και η καχύποπτη στάση των γονιών. Σε πολλές απαντήσεις διαπίστωση πως αναφέρεται ότι πολλοί γονείς αντιμετωπίζουν δράσεις για την αειφόρο εκπαίδευση αρνητικά διότι χάνονται ώρες από πιο σημαντικά κατά την γνώμη τους μαθήματα και πως οι δράσεις αυτές είναι δευτερεύουσας σημασίας. Επιπλέον, αρκετοί γονείς αρνούνται να σκεφτούν out of the box και συνεχίζουν να εμμένουν στις παραδοσιακές και απαρχαιωμένες αντιλήψεις τους με αποτέλεσμα να αντιμετωπίζουν οτιδήποτε νέο και σύγχρονο με καχυποψία.

Προχωρώντας με την εξαγωγή συμπερασμάτων από τις ερωτήσεις που τέθηκαν κατά την διάρκεια των συνεντεύξεων θα παρατηρήσουμε εάν διεξάγονται στα σχολεία περιβαλλοντικές δράσεις ή κοινωνικές δράσεις ή ακόμα και προσπάθειες να θεωρηθεί το σχολείο αειφόρο. Όπως μπορώ να διαπιστώσω οι απαντήσεις είναι μοιρασμένες. Σε μερικά σχολεία λαμβάνουν χώρα ορισμένες δράσεις σε κάποια αλλά δεν γίνεται καμία αντίστοιχη δράση.

Ορισμένα σχολεία έχουν εξελιχθεί και κάνουν βήματα προς την αειφόρο εκπαίδευση ανήκοντας ήδη στο Δίκτυο Αειφόρων Σχολείων έχοντας εισάγει στο πρόγραμμα σπουδών τους τους 17 στόχους βιώσιμης ανάπτυξης. Βέβαια, δίνεται έμφαση στον στόχο 4 που κάνει λόγο πως η εκπαίδευση πρέπει να είναι ποιοτική, διαθέσιμη για όλους και ως εκ τούτου χωρίς διακρίσεις.

Επίσης, στα ίδια σχολεία έχουν διεξαχθεί κοινωνικές δράσεις που περιλαμβάνουν την συμπεριληπτική εκπαίδευση Ελλήνων μαθητών και Αφγανών προσφύγων. Οι μαθητές μελέτησαν λογοτεχνία και ιστορία και διδάχθηκαν για τα ανθρώπινα δικαιώματα. Επιπλέον, ανέβασαν θεατρικό με θέμα τα δικαιώματα των γυναικών στην χώρα καταγωγής τους για να προβάλλουν την διεκδίκησή για ισότητα και δικαιοσύνη. Συνεπώς, ανάλογες δράσεις έρχονται σε πλήρη εναρμόνιση με τις αξίες που προωθεί η βιώσιμη εκπαίδευση και επιβάλλεται να γίνουν παράδειγμα προς μίμηση για όλα τα σχολεία.

Σε αντίθεση με όσα προαναφέρθηκαν έρχονται τα περισσότερα σχολεία της Ελλάδας που να μην προσπαθούν να συμπεριλάβουν ανάλογες δράσεις στα πλαίσια της σχολικής ζωής αλλά επαναλαμβάνουν τα τετριμμένα όπως ανακύκλωση χαρτιού, πλαστικού και μπαταριών, δενδροφύτευση, αναδάσωση και ο σχολικός λαχανόκηπος που γίνεται όλο και πιο δημοφιλής τα τελευταία χρόνια. Φυσικά δεν πρέπει να μειώνουμε την σημαντικότητα ακόμα και των δράσεων αυτών που έχουν ως σκοπό να φέρουν τους μαθητές πιο κοντά στο φυσικό μας περιβάλλον. Κάθε σχετική δράση είναι ωφέλιμη για του μαθητές ενός σχολείου.

Αυτό που θα ήθελα να τονίσω είναι πως η ύπαρξη και μόνο τέτοιων δράσεων είναι μια αρχή που δίνει κίνητρο για παραπάνω έρευνα. Ωστόσο, τα σχολεία δεν πρέπει να επαναπαύονται στις κλασσικές αυτές δράσεις αλλά να προσπαθούν αν τις πάνε ένα βήμα παραπέρα. Οι τυπικές αυτές δράσεις θα μπορούσαν να συνδυαστούν και να εξελιχθούν με πιο σύγχρονες που ανοίγουν τον δρόμο προς την βιωσιμότητα και την βιώσιμη εκπαίδευση.

Συνοψίζοντας, στον ελλαδικό χώρο σε αρκετά σχολεία δεν γίνονται σχετικές δράσεις με το περιβάλλον, την κοινωνία και την αειφορία ενώ σε μια μερίδα των σχολείων μέσα από προσωπική πρωτοβουλία και όρεξη των εκπαιδευτικών έχει ξεκινήσει η πορεία προς την αλλαγή. Αν υπάρξει συντονισμένη προσπάθεια από την πλειοψηφία των εκπαιδευτικών τότε θα έχουμε ένα καλύτερο αποτέλεσμα και ίσως καταφέρουμε να γίνει η βιωσιμότητα κομμάτι της καθημερινότητάς μας μέσω του όπλου που έχουμε στα χέρια μας και δεν είναι άλλο παρά η εκπαίδευση.

Φτάνοντας λοιπόν στο να διαπιστώσουμε αν ο εκάστοτε σχολικός ηγέτης επιδεικνύει στοιχειά βιώσιμης ηγεσίας θα εξετάσουμε δύο πλευρές. Την πλευρά των εκπαιδευτικών που αποτελούν το σύλλογο διδασκόντων του σχολείου και την πλευρά των διευθυντών καθώς στην έρευνα συμμετείχαν και αρκετοί διευθυντές και υποδιευθυντές σχολικών μονάδων.

Η πλειοψηφία των εκπαιδευτικών συμφώνησαν πως ο διευθυντής της σχολικής μονάδας στην οποία υπηρετούν δεν επιδεικνύει χαρακτηριστικά βιώσιμης ηγεσίας και πως η βιώσιμη ηγεσία δεν είναι την δεδομένη στιγμή προτεραιότητα του. Αρκετοί παρατήρησαν πως ο διευθυντής δεν νοιάζεται για την αρμονική λειτουργία του σχολείου και πολλές φορές παίρνει αυθαίρετα αποφάσεις χωρίς να ζητήσει την γνώμη των συναδέλφων του. Αντιθέτως, ένα μέρος των εκπαιδευτικών έκανε λόγο για ένα διευθυντή που προσπαθεί να αξιοποιεί το εκπαιδευτικό προσωπικό με τον καλύτερο δυνατό τρόπο και προωθεί την προσωπική και επαγγελματική του ανάπτυξη. Επίσης, φροντίζει για την εύρυθμη λειτουργία της σχολικής μονάδας και διατηρεί καλές σχέσεις με την κοινότητα στην οποία ανήκει ώστε να επιτυγχάνει τους στόχους που έχει θέσει.

Από την άλλη πλευρά, οι διευθυντές των σχολικών μονάδων δεν απέρριψαν σε καμία περίπτωση την διεξαγωγή περιβαλλοντικών δράσεων ή δράσεων που προωθούν την αειφορία και στάθηκαν στα οφέλη που έχουν για τους μαθητές. Ωστόσο, εφόσον η βιωσιμότητα δεν εμπεριέχεται στο αναλυτικό πρόγραμμα σπουδών δεν είναι εύκολο να ενσωματωθεί στα πλαίσια της εκπαιδευτικής διαδικασίας. Αυτό συμβαίνει λόγω έλλειψης χρόνου κατά κύριο λόγο αλλά και έλλειψης πόρων και υποστήριξης από τα αρμόδια όργανα.

Επομένως, είναι σαφές πως σύμφωνα με τους εκπαιδευτικούς οι περισσότεροι διευθυντές απέχουν πολύ ακόμα από το να υιοθετήσουν χαρακτηριστικά βιώσιμης ηγεσίας. Επιπλέον, υπάρχουν και ορισμένοι σχολικοί ηγέτες που προσπαθούν να αλλάξουν το στυλ ηγεσίας που ακολουθούσαν τα προηγούμενα χρόνια και να ενσωματώσουν σε αυτό τις αρχές της βιώσιμης ηγεσίας. Από την σκοπιά τους οι διευθυντές είναι πεισμένοι από ένα στενό αναλυτικό πρόγραμμα σπουδών που δεν τους επιτρέπει να πάνε το σχολείο τους ένα βήμα παραπέρα στην διαδρομή για την κατάκτηση της αειφορίας. Υποστηρίζουν να μην ενδεχόμενες περιβαλλοντικές δράσεις αλλά δεν εξελίσσονται και μένουν εκεί στάσιμοι.

Συνοψίζοντας, είναι προφανές πως είναι επιτακτική ανάγκη για να επαναπροσδιοριστεί το στυλ ηγεσίας των σχολικών ηγετών ώστε να είναι δεκτικοί προς την πρόκληση και την καινοτομία και να μην διστάζουν να δοκιμάζουν κάτι καινούργιο. Έτσι, η σχολική μονάδα θα

αποκτήσει πρακτικές που σχετίζονται με την αειφόρο ανάπτυξη και θα είναι σε θέση να ανταποκριθεί στις προκλήσεις που θέτει η σημερινή κοινωνία.

Στην συνέχεια τέθηκε η ερώτηση αν ο σχολικός ηγέτης υποστηρίζει εν δυνάμει περιβαλλοντικά προγράμματα. Η πλειοψηφία απάντησε πως δεν υπάρχει ενδιαφέρον από την πλευρά των εκπαιδευτικών για την ανάληψη των εν λόγω προγραμμάτων. Ακόμα και αν υπάρξει ενδιαφέρον όμως ο διευθυντής είναι μάλλον αδιάφορος απέναντι σε τέτοιες δράσεις, δεν υποστηρίζει και δεν προωθεί την ιδέα των συναδέλφων του και κατά συνέπεια οι εκπαιδευτικοί αποθαρρύνονται και σταματούν να προτείνουν ανάλογες δράσεις.

Για μια μικρότερη μερίδα των εκπαιδευτικών η κατάσταση φαίνεται καλύτερη. Πιθανά περιβαλλοντικά προγράμματα απολαμβάνουν την υποστήριξη και την προώθηση του σχολικού ηγέτη. Στις περισσότερες περιπτώσεις πρόκειται για προγράμματα σχολικών δραστηριοτήτων ή ευρωπαϊκά προγράμματα όπως Erasmus ή eTwinning με θέμα την βιώσιμη ανάπτυξη. Ο διευθυντής λοιπόν φροντίζει να υλοποιηθούν τέτοια προγράμματα και να αντιμετωπίσει όποια τυχόν εμπόδια μπορεί να σταθούν στην πορεία. Λειτουργεί υποστηρικτικά αλλά και καθοδηγητικά ώστε ο εκπαιδευτικός να πραγματοποιήσει την ιδέα του όπως ο ίδιος την έχει σχεδιάσει και οραματιστεί.

Από την πλευρά τους οι διευθυντές που έλαβαν μέρος στις συνεντεύξεις ανέφεραν πως βλέπουν τέτοιες ιδέες για περιβαλλοντικές δράσεις με θετικό μάτι ιδιαίτερα όσες αφορούν το κομμάτι της περιβαλλοντικής ευαισθησίας και αν αυτές δεν κοστίζουν πολλά χρήματα. Αυτό συμβαίνει καθώς επιθυμούν το σχολείο, το οποίο διευθύνουν, να παίρνει μέρος σε προγράμματα με θέμα το περιβάλλον ώστε οι μαθητές να αποκτήσουν περιβαλλοντική συνείδηση και να έρθουν σε επαφή με την φύση.

Κατά συνέπεια, τα περιβαλλοντικά προγράμματα χρήζουν περισσότερης υποστήριξης από τους σχολικούς ηγέτες. Αν αυτό πραγματοποιηθεί, όλο και περισσότεροι εκπαιδευτικοί θα ενθαρρύνονται και θα δείξουν ενδιαφέρον για να πραγματοποιήσουν τέτοια προγράμματα στο σχολείο. Είναι σημαντικό η διεύθυνση να μοιράζεται το όραμα και την διάθεση για αλλαγή δασκάλων, καθηγητών και μαθητών καθώς αποτελεί την κεφαλή της σχολικής πυραμίδας.

Αν δράσουν ενωμένοι οι σχολικοί ηγέτες, ο σύλλογος διδασκόντων καθώς και η μαθητική κοινότητα θα είναι πιο εύκολο να κινητοποιηθούν ακόμα και οι αρμόδιοι για την εκπαίδευση φορείς ώστε να εισαχθεί στο εκπαιδευτικό μας σύστημα η εκπαίδευση για την βιώσιμη ανάπτυξη για να γίνει έτσι αναπόσπαστο κομμάτι της εκπαιδευτικής διαδικασίας και

κομμάτι της νοοτροπίας μας και του πολιτισμού μας. Προφανώς έχουμε βέβαια να διανύσουμε μεγάλη απόσταση για να φτάσουμε να κάνουμε λόγο για παροχή αιεφόρου εκπαίδευσης στα ελληνικά σχολεία αλλά με συντονισμένη δράση και έργα τίποτα δεν είναι ακατόρθωτο.

Εν κατακλείδι, με χαρά διαπιστώνω πως όλοι όσοι έλαβαν μέρος στην συνέντευξη είχαν στο τέλος μια πρόταση ώστε να γίνει προσπάθεια ενσωμάτωσης των αρχών της αιεφόρου εκπαίδευσης στην σχολική πραγματικότητα. Αρκετοί επισήμαναν την αναγκαιότητα το σχολείο να είναι δημοκρατικό και ανοιχτό στην τοπική κοινωνία, να αγκαλιάζει το κάθε παιδί ξεχωριστά και να είναι δεκτικό στην καινοτομία και στην αλλαγή. Μόνο έτσι θα γίνουν τα πρώτα δειλά βήματα προς την κατάκτηση της αιεφορίας.

Εν συνεχεία, πολλοί συμφώνησαν πως η αιεφορία είναι καλύτερο να διοχετευθεί στους μαθητές με βιωματικό τρόπο ώστε να έρθουν οι μαθητές σε άμεση επαφή με την βιωσιμότητα, να διεξάγουν οι ίδιοι έρευνα και να τους τραβήξει το ενδιαφέρον για αναζήτηση παραπάνω πληροφοριών. Έτσι, θα τους γίνουν βίωμα όλες οι αρχές που πρεσβεύει η αιεφορία και θα μάθουν να συνεργάζονται για να αντιμετωπίζουν προκλήσεις όπως η κατασπατάληση των φυσικών πόρων, η φτώχεια, η κλιματική αλλαγή κτλ.

Επιπλέον, είναι ασφαλές να πούμε πως χρειάζεται περισσότερη επιμόρφωση προς τους εκπαιδευτικούς. Το έργο αυτό πρέπει προφανώς να το αναλάβουν οι υπεύθυνοι για την εκπαίδευση φορείς της χώρας. Μόνο έτσι θα γίνει δυνατή η ενημέρωση των εκπαιδευτικών για θέματα βιώσιμης εκπαίδευσης και θα ξεκινήσει να προωθείται μέσα στο εκπαιδευτικό σύστημα. Ως αποτέλεσμα, όλο και περισσότεροι εκπαιδευτικοί θα επιθυμούν να αναλάβουν αντίστοιχες δράσεις εντός του σχολείου και θα δημιουργηθούν έτσι πρωτότυπα προγράμματα που θα έχουν απήχηση στους μαθητές. Με αυτόν τον τρόπο θα αναδειχθεί η βιώσιμη εκπαίδευση και η βιωσιμότητα και θα γίνει διάχυση στις οικογένειες και στην τοπική κοινωνία.

Επιπροσθέτως, υπάρχει το ενδεχόμενο της ενημέρωσης γονέων και μαθητών μέσω της διοργάνωσης ημερίδων στο σχολείο με σκοπό την εφαρμογή στην πράξη βασικών αρχών της βιώσιμης εκπαίδευσης. Με αυτόν τον τρόπο θα γίνει ένα πρώτο βήμα ώστε οι μαθητές και οι οικογένειες τους να πάρουν μια πρώτη ιδέα για το θέμα. Στην ημερίδα θα μπορούσαν να γίνουν διάφορα workshops με προσκεκλημένους επιστήμονες πολλών ειδικοτήτων ώστε να υπάρξει συζήτηση αλλά και να συμπεριληφθούν μαθητές και γονείς στην έρευνα.

Αρκετοί συνάδελφοι πρότειναν να φέρουν τους 17 στόχους βιώσιμης ανάπτυξης μέσα στην σχολική τάξη ώστε να συζητηθούν και να διαλέξουν τους σημαντικότερους κατά την δική τους γνώμη. Έπειτα, θα γινόταν η αναζήτηση ανάλογων προγραμμάτων, μουσείων και βιωματικών δράσεων ώστε να τους μελετήσουν πιο συστηματικά. Έτσι, θα μπορούσαν να συνεργαστούν και όλοι οι εκπαιδευτικοί ενός σχολείου ώστε να ενσωματώσουν όλα τα τμήματα του σχολείου και να συμμετέχουν σαν σύνολο στην δράση αυτή.

Εν κατακλείδι, είναι εύλογο να πούμε πως το αειφόρο σχολείο μόνο οφέλη μπορεί να έχει τόσο για τις σχολικές μονάδες όσο και για τις ευρύτερες εκφάνσεις της κοινωνίας. Ένα αειφόρο σχολείο, μέσω των δράσεων και των πρακτικών που υιοθετεί, είναι σε θέση να αναβαθμίσει την εικόνα του τόσο στην τοπική όσο και στην ευρύτερη κοινωνία. Το κλίμα μεταξύ εκπαιδευτικών, μαθητών και της διεύθυνσης θα βελτιωθεί καθώς θα υπερισχύει το συνεργατικό πνεύμα.

Επιπροσθέτως, θα αναβαθμιστεί το κρυφό αναλυτικό πρόγραμμα του σχολείου. Ο όρος “λανθάνον” ή “κρυφό αναλυτικό πρόγραμμα” καθιερώθηκε από τον Phillip Jackson το 1968. Αναφέρεται σε εκείνες τις πλευρές μάθησης που είναι ανεπίσημες ή, συχνά, μη συνειδητές. Τέτοιες είναι ο τρόπος οργάνωσης και λειτουργίας του σχολείου, οι κανόνες του, ο καθημερινός ρυθμός του και γενικά όλα όσα γίνονται και εκφράζονται πέραν του αυστηρού τμήματος της διδασκαλίας, αλλά ακόμη και μέσα σ’ αυτήν. Φορείς του είναι κυρίως οι στάσεις των εκπαιδευτικών αλλά και των μαθητών, των γονέων τους και της “κοινής γνώμης”. Και ακριβώς στις ανεπίσημες πλευρές μάθησης είναι που πρέπει να δοθεί ιδιαίτερη έμφαση διότι θεμελιώδες μέλημα του σχολείου είναι η κοινωνικοποίηση του παιδιού, η ένταξη του σε στάσεις και συμπεριφορές τέτοιες ώστε να συνυπάρχει, να συνεργάζεται και να αναπτύσσει σχέσεις με τους άλλους και να δρα ενεργητικά στη δημόσια σφαίρα, στους κοινωνικούς θεσμούς.

Ως αποτέλεσμα το σχολείο θα αποτελεί ένας μέρος που οι μαθητές θα χαίρονται να βρίσκονται, θα το αγαπήσουν, θα το σεβαστούν και θα μειωθούν έτσι οι βανδαλισμοί, που στην χώρα μας λαμβάνουν χώρα ανελλιπώς. Μια άλλη πτυχή ενός αειφόρου σχολείου είναι η μείωση του λειτουργικού κόστους από τις οικονομίες σε πόρους. Μέσω της μετατροπής ενός σχολικού κτιρίου σε αειφόρο καλύπτονται οι ανάγκες όλων των χρηστών και το ίδιο το κτίριο συμβάλλει στην καλή υγεία και άνεση των χρηστών και ελαχιστοποιεί τις ενεργειακές του ανάγκες.

Ειδικότερα, ένα αειφόρο σχολικό κτίριο διαθέτει τα χαρακτηριστικά ενός αειφόρου κτιρίου με ιδιαίτερη έμφαση στη λειτουργική υποστήριξη μιας παιδαγωγικής διαδικασίας συμμετοχικής, ενεργητικής και συνδεδεμένης με την κοινότητα. Έχει επίσης ενσωματώσει πράσινες τεχνολογίες για τον εξοπλισμό, την επίπλωση κλπ. Η αυλή του σχολείου είναι σχεδιασμένη με τέτοιο τρόπο που να διευκολύνεται η επικοινωνία των μαθητών/τριών και διαθέτει πράσινο και γωνιές που επιτρέπουν στους μαθητές/τριες να γνωρίζουν το φυσικό κόσμο και τη βιοποικιλότητα. Μέσα από αυτόν τον πυλώνα αειφορίας προωθείται η βελτίωση της λειτουργικότητας των σχολικών κτηρίων μέσω αλληλεπίδρασης με την τοπική κοινωνία και υιοθέτησης φιλικών προς το περιβάλλον τεχνολογιών.

Με την συμβολή λοιπόν ενός αειφόρου σχολικού κτιρίου που μειώνει τις λειτουργικές του ανάγκες καθώς και με την υιοθέτηση πράσινων τεχνολογιών το σχολείο είναι σε θέση να μειώσει το οικολογικό του αποτύπωμα. Καθώς τα ήδη υπάρχοντα κτίρια δεν πληρούν τις προϋποθέσεις εξοικονόμησης ενέργειας και έχουν ελάχιστες δυνατότητες επαφής με το περιβάλλον είναι καιρός να γίνει λόγος για μετατροπή των σχολικών κτιρίων σε βιοκλιματικά κτίρια. Τα βιοκλιματικά κτίρια καταναλώνουν λιγότερη ενέργεια σε σχέση με τα συμβατικά κτίρια καθώς χρησιμοποιούν την ηλιακή ακτινοβολία για την θέρμανση των εσωτερικών χώρων. Επιπλέον, ένα ακόμα πλεονέκτημα από τα πολλά που έχει ένα βιοκλιματικό κτίριο είναι η εξοικονόμηση υδάτινων πόρων μέσω της πράσινης αυλής και της πράσινης στέγης που ανακυκλώνει το βρόχινο νερό. Για τα περιβαλλοντικά και τα κοινωνικά οφέλη λοιπόν είναι αναγκαία η άμεση βελτίωση της ενεργειακής αποδοτικότητας των σχολικών κτιρίων.

Όλα τα παραπάνω θα γίνουν πράξη έτσι ώστε το σχολείο να φτάνει ολοένα και πιο κοντά στον κύριο σκοπό του και αυτός είναι η ευημερία των μαθητών. Μέσω της συμπεριληπτικής πολιτικής που πρεσβεύει η βιώσιμη εκπαίδευση κανείς μαθητής δεν θα μείνει εκτός σχολικών τάξεων ανεξαρτήτως εθνικότητας, χρώματος και θρησκευτικού δόγματος καθώς όλοι οι άνθρωποι έχουν δικαίωμα στην εκπαίδευση. Κατ' επέκταση, με ένα σχολείο ανοιχτό προς όλους και που έχει μια αγκαλιά για όλους οι επιδόσεις των μαθητών μέρα με την μέρα θα βελτιώνονται καθώς θα χαίρονται να επισκέπτονται ένα τέτοιο σχολείο και δεν θα αποτελεί αυτό αγγαρεία.

Επομένως, ρίχνοντας μια ματιά στην αναβάθμιση που είναι δυνατό να προσφέρει ένα αειφόρο σχολείο διαπιστώνουμε ότι οι μαθητές που αποτελούν τον κορμό, ερχόμενοι κάθε μέρα σε επαφή με όλες τις παραπάνω πρακτικές θα ευαισθητοποιηθούν σχετικά με τα

περιβαλλοντικά και τα ευρύτερα κοινωνικά ζητήματα, θα αναπτύξουν την πολυπόθητη κριτική σκέψη και την ενσυναίσθηση ώστε να γίνουν ενεργοί πολίτες και να δρουν προς όφελος του συνόλου, γεγονός που έχει ανάγκη η ανθρωπότητα και οι κοινωνίες, στις οποίες τα παιδιά μεγαλώνουν τη σήμερον ημέρα.

6.2. Μελλοντικές προτάσεις έρευνας

Με την παρούσα έρευνα ελπίζεται ότι οι σχολικές μονάδες και η διευθυντές θα προσπαθήσουν να αναπροσαρμόσουν την εκπαιδευτική διαδικασία με τέτοιο τρόπο ώστε να ωφελεί την μαθητική κοινότητα. Αυτός ο τρόπος έγκειται στην υιοθέτηση και την προώθηση από τους χώρους του σχολείου της βιωσιμότητας. Οι πληροφορίες που συγκεντρώθηκαν δίνουν μια τροφή για σκέψη ανάλογα με το πως μπορούμε να σκεφτούμε διαφορετικά την εκπαιδευτική διαδικασία και πόσο ωφέλιμη θα είναι η αειφόρος εκπαίδευση μελλοντικά. Επιπλέον, τα αποτελέσματα αυτής της μελέτης μπορεί επίσης να είναι σημαντικά για τη διοίκηση και το διδακτικό προσωπικό μιας σχολικής μονάδας καθώς εξετάζει το θέμα και από τις δύο οπτικές γωνίες.

Ως μια πρόταση για μελλοντική έρευνα προτείνεται η διενέργεια έρευνας που θα εξετάζει τις απόψεις μεγαλύτερου δείγματος συμμετεχόντων εκπαιδευτικών με σκοπό τη δημιουργία συγκριτικών αποτελεσμάτων μεταξύ περιοχών ή ακόμα μεταξύ και χωρών. Θα ήταν ενδιαφέρον εγχείρημα να συγκρίνουμε ένα σχολείο που ανήκει στο Δίκτυο Αειφόρων Σχολείων της Ελλάδας με ένα αντίστοιχο αειφόρο σχολείο της Γερμανίας. Με αυτόν τον τρόπο θα διαπιστώναμε πιθανές ομοιότητες και διαφορές καθώς και πράγματα που θα μπορούμε να αλλάξουμε προς το καλύτερο.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ελληνική

- Αγγελίδης Ζ., Παπαδοπούλου Π., Αθανασίου Χρ., επιμ., (2004), Περιβαλλοντική Εκπαίδευση: Εκπαίδευση για το Περιβάλλον και τη Βιωσιμότητα, Θεσσαλονίκη, Δ/νση Δ/θμιας Εκπ/σης Ανατ. Θεσ/νίκης, Γραφείο Π.Ε.
- Ακρίβος, Χ., (2016). Διάλεξη μαθήματος: Ηγεσία και Οργανωσιακή Συμπεριφορά
- Άνθη, Μ. (2012) Επιστημονικές Εργασίες Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης, Εκδόσεις. Μ. Σιδέρη
- Ίσαρη, Φ. & Πουρκός, Μ. (2015). Ποιοτική μεθοδολογία έρευνας. Αθήνα: Σύνδεσμος Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών. Διαθέσιμο ηλεκτρονικά στο:
<http://hdl.handle.net/11419/5826>
- Ιωσηφίδης, Θ. (2008). Ποιοτικές μέθοδοι έρευνας στις κοινωνικές επιστήμες. Αθήνα: Κριτική.
- Καλαϊτζίδης, Δ., & Δηλάρη, Β. (2010). Το Βραβείο Αειφόρου Σχολείου. Πανελλήνια Ένωση Εκπαιδευτικών Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης. 5ο Συνέδριο. Ιωάννινα.
- Καλαϊτζίδης, Δ. (2013). Το Αειφόρο Σχολείο. Δείκτες Αειφόρου Σχολείου και Μεθοδολογία Οργάνωσης. Αθήνα: Aeiforum
- Κατσαρός, Ι. (2008). Οργάνωση και Διοίκηση της Εκπαίδευσης. Υπουργείο παιδείας και θρησκευμάτων, Παιδαγωγικό Ινστιτούτο. Αθήνα.
- Κεδράκα, Κατ. (2009). Μεθοδολογία Λήψης Συνέντευξης. Αθήνα (αδημ. σημειώσεις)
- Κουλουμπαρίτη, Α. (2006). Εκπαιδευτική «αλλαγή και συνέχεια» :Νομοθετική επιταγή ή θεσμοθετημένη επιλογή; Στο Γ. Μπαγάκης (επιμ), Εκπαιδευτικές αλλαγές, η παρέμβαση του εκπαιδευτικού και του σχολείου, 66-73.
- Κωστούλα-Μακράκη, Ν. (2011). «Η Εκπαίδευση για τη Βιώσιμη/Αειφόρο Ανάπτυξη σε Σχέση με Άλλα Γνωστικά Αντικείμενα». Στο Επαναπροσδιορίζοντας την Εκπαίδευση

- Εκπαιδευτικών προς τη Βιώσιμη Ανάπτυξη, Μακράκης, Β. (επιμ.), 13-23.
Πανεπιστήμιο Κρήτης & RCE Crete: Έδρα UNESCO ΤΠΕ για τη Βιώσιμη
Ανάπτυξη.
- Λιαράκου, Γ., & Φλογαΐτη, Ε., (2007). Από την Περιβαλλοντική Εκπαίδευση στην
Εκπαίδευση για την Αειφόρο Ανάπτυξη: Προβληματισμοί, Τάσεις και Προτάσεις,
Αθήνα: Νήσος.
- Μπουραντάς Δ., (2002). Μάνατζμεντ, Αθήνα, Εκδόσεις Μπένου
- Παπαδημητρίου, Β. (1988), Περιβαλλοντική Εκπαίδευση και Σχολείο. Μια Διαχρονική
Θεώρηση, Αθήνα, Τυπωθήτω – Γεώργιος Δάρδανος
- Παπαδημητρίου Β., (2010), «Σχολική κουλτούρα, σχολικό κλίμα και αειφόρο σχολείο»,
Περιοδικό «Για την περιβαλλοντική εκπαίδευση», Τεύχος 44 σελ.12-13.
- Παπαϊωάννου, Α., Θεοδωράκης Ι., & Γούδας, Μ.(2003) Για μία καλύτερη φυσική αγωγή.
Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Χριστοδουλίδη
- Σαΐτη, Α., Σαΐτης, Χ. .(2012) Οργάνωση & διοίκηση στην εκπαίδευση. Αθήνα: Άννα Χρ.
Σαΐτη
- Σαΐτης, Χ., (2005). Οργάνωση και Διοίκηση της Εκπαίδευσης: Θεωρία και Πράξη, Τέταρτη
Έκδοση: Αθήνα.
- Σαΐτης, Χ. (2008), Ο Διευθυντής στο Δημόσιο Σχολείο, ΥΠΕΠΘ, Παιδαγωγικό Ινστιτούτο,
Αθήνα
- Σαΐτης, Χ. (2014). Μύηση των εκπαιδευτικών στα μυστικά της σχολικής ηγεσίας. Αθήνα:
Αυτοέκδοση.
- Τσαμπούκου - Σκαναβή, Κ. (2004). Περιβάλλον και Κοινωνία. Μια σχέση σε αδιάκοπη
εξέλιξη. Αθήνα: Καλειδοσκόπιο.
- Τσιροπούλου, Σ. (2012). Διερεύνηση των σχολικών προγραμμάτων περιβαλλοντικής
εκπαίδευσης στον Ν. Έβρου. Πρακτικά 6ου Συνεδρίου ΠΕΕΚΠΕ, «Περιβαλλοντική

εκπαίδευση και εκπαίδευση για την αειφορία», Ηλεκτρονική έκδοση. Ανακτήθηκε από: http://www.kpe.gr/proceedings/2_Educational_Research/111_Tsiropoulou.pdf

- Φλογαΐτη, Ε. (1998). Περιβαλλοντική Εκπαίδευση. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα
- Φλογαΐτη, Ε. (2007). Περιβαλλοντική Εκπαίδευση-Εκπαίδευση για το Περιβάλλον και την Αειφορία, 3ο Πανελλήνιο Συνέδριο ΠΕΕΚΠΕ.
- Φλογαΐτη, Ε., Λιαράκου, Γ. (2003). «Η διεπιστημονικότητα στην Περιβαλλοντική Εκπαίδευση: Κατάκτηση ή Ζητούμενο». Θέματα στην Εκπαίδευση. 4 (1), 85- 95.
- Φλογαΐτη, Ε. (2009). Εκπαίδευση για το Περιβάλλον και την Αειφορία. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- Χατζηαγγελάκη, Δ. (2010). Βιώσιμη ανάπτυξη και εκπαίδευση. Εισήγηση στο Συνέδριο «Το Quality Management ως προϋπόθεση για τη Βιωσιμότητα και την Ανταγωνιστικότητα των επιχειρήσεων σε καιρούς οικονομικής κρίσης». Αθήνα: Πάντειο Πανεπιστήμιο
- Χατζηπαναγιώτου, Π. (2014). Ο ρόλος της κουλτούρας στην αποτελεσματικότητα του σχολικού οργανισμού. Παράλληλα κείμενα για τη Θεματική Ενότητα: Διοίκηση Εκπαιδευτικών Μονάδων. Πάτρα: Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο.

Ξενογλώσση

- Acker-Hocevar, M.A., Cruz-Janzen, M.I., Wilson, C.L. (2012), Leadership from the ground up: Effective schooling in traditionally low performing schools. Information Age Publishing, Charlotte, NC.
- Ali Khan, S. (1996). “A vision of a 21st-century community learning centre”. In: J. Huckle and S. Sterling (eds), Education for Sustainability. London: Earthscan, 222-227.
- Avery, G.C., Bergsteiner, H.(2011), Sustainable Leadership: Honeybee and Locust Approaches, Routledge, NY
- Avolio, B.J., Bass, B.M. and Jung, D.I. (1999), “Re – examining the components of transformational leadership using the multifactor leadership questionnaire”, Journal of Occupational & Organizational Psychology, Vol. 72, pp.441 – 62.

- Collins, J. (2001), *Good to great: Why some companies make the leap and others don't*, Harper Collins Publishers, NY.
- Cook, J.W. (2014), *Sustainable School Leadership: The Teachers' Perspective*. *International Journal of Educational Leadership Preparation*, 9(1)
<https://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ1024112.pdf> .
- De Haan, G. (2010), *The development of ESD-related competencies in supportive institutional frameworks*, *International Review of Education* , 56, 315-328, DOI 10.1007/s 11159-010-9157-9
- De Vries, H.J.M. (1989). “Sustainable Development”. Netherlands.
- Department for Education and Skills, (2007). *Sustainable Schools for Pupils, Community and the Environment*, DfES 2007.
- Faucheux S., & Noël J-F. (2007) “Οικονομική των φυσικών πόρων και του περιβάλλοντος”. Gutenberg
- Fullan, M. (2005). *Leadership & sustainability: System thinkers in action*. U.S.A. :Corwin Press
- George, B. (2003). *Authentic Leadership: Rediscovering the Secrets to Creating Lasting Value*. San Francisco, CA: John Wiley & Sons
- Gough A., (2005), “Sustainable Schools: Renovating Educational Processes”, *Applied Environmental Education and Communication*, 4: 339-351.
- Hargreaves, A., Fink, D. (2006), *Sustainable Leadership*, John Wiley & Sons, San Francisco, CA .
- Hargreaves, A., & Fullan, M. (2012). *Professional Capital: Transforming Teaching in Every School*. London: Routledge.
- Henderson, K., & Tilbury, D., (2004). “Whole-School Approaches to Sustainability: An International Review of Sustainable School Programs”. Report Prepared by the

Australian Research Institute in Education for Sustainability (ARIES) for The Department of the Environment and Heritage, Australian Government.

House, R.J. (1977). A 1976 theory of charismatic leadership. In J.G. Hunt & L.L. Larson (Eds.), *Leadership: The Cutting Edge* (pp. 189-207). Carbondale: Southern Illinois: University Press.

Hungerford H.R., Peyton R.B., Wilke, R. J., (1980). Goals for Curriculum Development in Environmental Education, *Journal of Environmental Education*, Vol. 2, no 3, 1980.

I.U.C.N, (ed.), International Working Meeting on Environmental Education in the School Curriculum, Carson City - Nevada, U.S.A., June/July 1970.

Jackson, P. W. (1968). *Life in Classrooms*. Columbia University: Teachers College Press

Leal Filho, W., Eustachio, J. H. P. P., Caldana, A. C. F., Will, M., Lange Salvia, A., Rampasso, I. S., Anholon, R., Platje, J., Kovaleva, M. (2020), Sustainability Leadership in Higher Education Institutions: An Overview of Challenges, *Sustainability*, 12(9), 3761. doi:10.3390/su12093761

Michelsen, G., Siebert, H., Lilje, J. (2011), *Nachhaltigkeit lernen. Ein Lesebuch*, Verlag für Akademische Schriften, Bad Homburg

Mintzberg, H., Lampel, L., Quinn, J. & Ghoshal, S. (2003) *The Strategic Process*, 4th edition, Prentice Hall publishing, New Jersey.

Morton, S., Pencheon, D., Squires, N. (2017), Sustainable Development Goals (SDGs), and their implementation, *British Medical Bulletin*, 124(1), 1–10. doi:10.1093/bmb/ldx031

Posch, P. (1998). “The ecologisation of schools in Austria”. *PEB Exchange, Programme on Educational Building*, 1998/5, OECD Publishing.

Potter J. & Wetherell M. (1987). *Discourse & Social Psychology. Beyond Attitudes & Behavior*. London: Sage Publications

Redclift M. (1993) *Sustainable Development: Needs, Values, Rights. Environmental Values*, Volume 2, Number: 3-20(18). White Horse Press

- Shallcross T., (2009), «Ολιστικές σχολικές προσεγγίσεις, σύνδεση και μείωση της διάστασης ανάμεσα στη γνώση, τις αξίες και τις δράσεις», Στο: Shallcross T., Robinson J., Pace P. & Wals E.J. (επιμ.), «Δημιουργώντας Βιώσιμα Σχολικά Περιβάλλοντα» (65-95). Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Επίκεντρο.
- Sharma, P.N., Kirkman, B.L. (2015). Leveraging leaders: A literature review and future lines of inquiry for empowering leadership research. *Group & Organization Management*, 40 (2), 193-237. doi.org/10.1177/1059601115574906
- Sterling, S. (2000). “The significance of Systems Thinking to Environmental Education, Health education and beyond”. In B.B. Jensen, K. Schnack. and V.Simovska (eds) *Critical Environmental and Health Education: Re-search Issues and Challenges*. Copenhagen: Research Centre for Environmental and Health Education. The Danish University of Education, 251-270.
- Tilbury, D. (1995). “Environmental Education for Sustainability: Defining the new focus of environmental education in the 1990s”. *Environmental Education Research*. 1(2), 195-211.
- UNECE-UNESCO (2007). *Good Practices in ESD, Sweden Sustainable School Award*.
- UNECE (2009). *Guidance for reporting on the implementation of the Strategy on ESD, part III, Indicators*.
- UNESCO (1975). *The Belgrade Charter: A framework for Environmental Education*.
- UNESCO (1977). *Conferences intergouvernementale sur l’education relative a l’environnement (Tbilissi, 14-26 oct. 1977). Rapport final*. Paris: UNESCO.
- Vare, P., Scott, W. R. (2007), *Learning for a Change: Exploring the Relationship Between Education and Sustainable Development*, *Journal of Education for Sustainable Development* 1 (2), 191–198.
- WCED (1987) *Our Common Future*, Oxford University Press, Oxford; New York, σελ.43.

Wisser, W., Courtice, P. (2011), Sustainable Leadership: Linking Theory and Practice; CISL: Cambridge.

Young, D.A. (2013), From teacher to principal: Five effective tools.

Διαδικτυακοί τόποι

<http://aeiforum.eu/index.php/el/>

<https://kpe.inedivim.gr/ta-kpe/>

<https://www.cisl.cam.ac.uk/system/files/documents/sustainability-leadership-linkingtheory-and.pdf>

<http://gsuproxy.govst.edu:2061/ehost/pdfviewer/pdfviewer?vid=3&sid=bdb57058-7a39-4efa-afed-d494f110f1e8%40sessionmgr10&hid=14>

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ
ΑΠΟΜΑΓΝΗΤΟΦΩΝΗΣΕΙΣ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΕΩΝ

ΑΤΟΜΟ 1

1. Μπορείτε να προσδιορίσετε την έννοια της αειφόρου ή βιώσιμης εκπαίδευσης?

Βιώσιμη εκπαίδευση είναι η εκπαίδευση η οποία η ανάπτυξή της ικανοποιεί τις ανάγκες του παρόντος, χωρίς όμως να δεσμεύει και τη δυνατότητα των επόμενων γενεών να ικανοποιούν εξίσου τις δικές τους ανάγκες. Με άλλα λόγια είναι η βελτίωση της ανθρώπινης ζωής μέσω της εκπαίδευσης, για το λόγο αυτό θα πρέπει να βασίζεται στην αποτελεσματική και περιβαλλοντικά υπεύθυνη χρήση όλων των ανεπαρκών πόρων την κοινωνίας, είτε φυσικών, είτε ανθρώπινων είτε οικονομικών πόρων.

2. Επαρκούν οι γνώσεις που διαθέτουν οι εκπαιδευτικοί πρωτοβάθμιας ή δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης για θέματα αειφόρου εκπαίδευσης?

Η έλλειψη γνώσης και κατάρτισης πάνω στα θέματα της αειφόρου εκπαίδευσης είναι εμφανής τόσο σε εκπαιδευτικούς Πρωτοβάθμιας όσο και Δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης.

3. Ποιες είναι οι απόψεις σας σχετικά με την εκπαίδευση που παρέχεται ως προς την βιώσιμη ανάπτυξη στους μαθητές της χώρας μας?

Προς το παρόν, από την προσωπική μου εμπειρία η εκπαίδευση που παρέχεται πάνω σε αυτά τα θέματα είναι ελάχιστη έως και καθόλου τις περισσότερες φορές. Έχουν γίνει ενδεχομένως κάποιες δράσεις με σκοπό τη γνωριμία των μαθητών με αυτά τα ζητήματα, ίσως περισσότερο στην Πρωτοβάθμια εκπαίδευση.

4. Αποτελεί κατά την γνώμη σας η εισαγωγή της έννοιας της αειφορίας στο εκπαιδευτικό σύστημα μια καινοτομία?

Φυσικά, η έννοια της βιωσιμότητας και της καινοτομίας είναι άρρηκτα συνδεδεμένες και ως εκ τούτου η εισαγωγή της αειφορίας αποτελεί σημαντικό βήμα καινοτομίας στην εκπαίδευση.

5. Ποια θεωρείτε ότι είναι τα σημαντικότερα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι εκπαιδευτικοί που επιχειρούν να εισάγουν στα σχολεία την έννοια της αειφόρου εκπαίδευσης?

Ένα σημαντικό πρόβλημα (ίσως το σημαντικότερο), αποτελεί η έλλειψη γνώσης των εκπαιδευτικών σε θέματα που σχετίζονται με τη βιωσιμότητα αλλά και γενικότερα σε δράσεις που έχουν να κάνουν με την εισαγωγή καινοτομιών στο σχολικό περιβάλλον. Σαφώς αν ξεπεραστεί αυτό το εμπόδιο και οι εκπαιδευτικοί καταρτιστούν κατάλληλα, θα πρέπει να υπάρχουν και οι απαιτούμενοι οικονομικοί πόροι ώστε να μπουν σε πράξη όλα τα παραπάνω σχέδια.

6. Έχουν γίνει στο σχολείο σας περιβαλλοντικές δράσεις, κοινωνικές δράσεις ή προσπάθειες να θεωρηθεί το σχολείο αειφόρο? Αν ναι, τι είδους δράσεις? Μπορείτε να μου περιγράψετε μια?

Δυστυχώς, στα σχολεία που έχω υπηρετήσει, δεν υπήρξε ποτέ κάποια σημαντική τέτοια δράση.

7. Επιδεικνύει ο σχολικός ηγέτης (διευθυντής) χαρακτηριστικά βιώσιμης ηγεσίας?

Δεν θα το έλεγα πως στην παρούσα φάση αποτελεί προτεραιότητά τους η βιώσιμη εκπαίδευση.

8. Υποστηρίζει ο σχολικός ηγέτης τυχόν περιβαλλοντικά προγράμματα που κάποιος εκπαιδευτικός ενδιαφέρεται να ξεκινήσει?

Στα σχολεία όπου υπηρέτησα (Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης), δεν υπήρχε σημαντικό ενδιαφέρον για περιβαλλοντικές δράσεις.

9. Τι έχετε να προτείνετε για να αποκτήσει το σχολείο σας τις αρχές της αειφόρου εκπαίδευσης και πώς θα μπορούσατε αυτές τις αρχές να τις διοχετεύσετε στους μαθητές?

Για να μπορέσει να λειτουργήσει κάτι τέτοιο θα πρέπει να εκπαιδευτούν σε πρώτη φάση οι εκπαιδευτικοί μέσω σεμιναρίων, ώστε να μπορέσουν οι ίδιοι να διοχετεύσουν τις

γνώσεις τους στους μαθητές τους. Παράλληλα μπορούν να διοργανώνονται ημερίδες από τους εκπαιδευτικούς του σχολείου για την ενημέρωση των μαθητών, αλλά και περιβαλλοντικές δράσεις με σκοπό την εφαρμογή στην πράξη βασικών αρχών της αειφόρου εκπαίδευσης. Με αυτό τον τρόπο οι μαθητές θα εκδηλώσουν το ενδιαφέρον τους και θα συμμετέχουν πιο ενεργά στη βιώσιμη εκπαίδευση.

ΑΤΟΜΟ 2

1. Μπορείτε να προσδιορίσετε την έννοια της αειφόρου ή βιώσιμης εκπαίδευσης?

Χωρίς να είμαι σίγουρη, θεωρώ ότι, όταν μιλάμε για αειφόρο εκπαίδευση εννοούμε τη δραστηριοποίηση της σχολικής κοινότητας μέσα από τη μαθησιακή διαδικασία ή μέσα από δράσεις, ώστε να βελτιώνεται διαρκώς η ποιότητα ζωής και να μειώνεται το οικολογικό μας αποτύπωμα με στόχο τη βιωσιμότητα του πλανήτη και των μελλοντικών γενιών.

2. Επαρκούν οι γνώσεις που διαθέτουν οι εκπαιδευτικοί πρωτοβάθμιας ή δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης για θέματα αειφόρου εκπαίδευσης?

Νομίζω ότι δεν έχει δοθεί, όσο θα έπρεπε, σημασία στην επιμόρφωση των εκπαιδευτικών σχετικά με θέματα αειφόρου εκπαίδευσης. Ούτε εγώ αισθάνομαι ότι είμαι επαρκώς ενημερωμένη σε αυτό το θέμα.

3. Ποιες είναι οι απόψεις σας σχετικά με την εκπαίδευση που παρέχεται ως προς την βιώσιμη ανάπτυξη στους μαθητές της χώρας μας?

Απ' όσο γνωρίζω το αναλυτικό πρόγραμμα της Δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης (όπου υπηρετώ) και τα περισσότερα γνωστικά αντικείμενα δεν δίνουν την ευκαιρία στους μαθητές να ασχοληθούν ουσιαστικά με τη βιώσιμη ανάπτυξη.

4. Αποτελεί κατά την γνώμη σας η εισαγωγή της έννοιας της αειφορίας στο εκπαιδευτικό σύστημα μια καινοτομία?

Ναι, θα ήταν, πέρα από ενδιαφέρον, και πολύ χρήσιμο να εισαχθεί η έννοια της αειφορίας στο εκπαιδευτικό σύστημα.

5. Ποια θεωρείτε ότι είναι τα σημαντικότερα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι εκπαιδευτικοί που επιχειρούν να εισάγουν στα σχολεία την έννοια της αειφόρου εκπαίδευσης?

Ίσως, το ότι δεν είναι κάτι που περιλαμβάνεται στη διδακτέα και εξεταστέα ύλη, να μην τους επιτρέπει να αφιερώσουν χρόνο στο μάθημά τους.

6. Έχουν γίνει στο σχολείο σας περιβαλλοντικές δράσεις, κοινωνικές δράσεις ή προσπάθειες να θεωρηθεί το σχολείο αειφόρο? Αν ναι, τι είδους δράσεις? Μπορείτε να μου περιγράψετε μια?

Γίνονται περιβαλλοντικές δράσεις που σχετίζονται με την ανακύκλωση χαρτιού, πλαστικών, μπαταριών καθώς και δένδροφυτεύσεις σε πυρόπληκτες περιοχές της Αττικής. Ακόμη, πριν την πανδημία είχε δημιουργηθεί σε μια πρασιά με παρτέρια ένας μικρός λαχανόκηπος στα πλαίσια ενός ομίλου Περιβαλλοντολογίας που είχε συσταθεί από τους καθηγητές Βιολογίας.

7. Επιδεικνύει ο σχολικός ηγέτης(διευθυντής) χαρακτηριστικά βιώσιμης ηγεσίας?

Νομίζω ότι γίνεται κάποια προσπάθεια προς αυτή την κατεύθυνση τα τελευταία χρόνια.

8. Υποστηρίζει ο σχολικός ηγέτης τυχόν περιβαλλοντικά προγράμματα που κάποιος εκπαιδευτικός ενδιαφέρεται να ξεκινήσει?

Αν δεν έχουν ιδιαίτερο οικονομικό κόστος, νομίζω πως ναι.

9. Τι έχετε να προτείνετε για να αποκτήσει το σχολείο σας τις αρχές της αειφόρου εκπαίδευσης και πώς θα μπορούσατε αυτές τις αρχές να τις διοχετεύσετε στους μαθητές?

Θα μπορούσαν να γίνονται πιο πολλές και πιο συχνές δράσεις, ώστε η αειφορία να διοχετεύεται με βιωματικό τρόπο στους μαθητές και έτσι να γίνει τρόπος ζωής η ηθική στάση και η συνεργασία για την αντιμετώπιση προκλήσεων, όπως η σπατάλη των φυσικών πόρων, η φτώχεια, η κλιματική αλλαγή κ.τ.λ.

ΑΤΟΜΟ 3

1. Μπορείτε να προσδιορίσετε την έννοια της αειφόρου ή βιώσιμης εκπαίδευσης?

Με τον όρο βιώσιμη εκπαίδευση εννοείται η εκπαίδευση σχετικά με την αειφόρο ανάπτυξη. Σύμφωνα με την τελευταία η οικονομική ανάπτυξη οφείλει να γίνεται λαμβάνοντας υπόψη το περιβάλλον όχι μόνο του τώρα αλλά και του μέλλοντος. Υπό αυτό το πρίσμα , η βιώσιμη εκπαίδευση έχει 3 κεντρικούς πυλώνες. Την ανθρώπινη οικονομική ευημερία, τη βιωσιμότητα των πόρων στο σήμερα, αλλά και τη διασφάλιση του περιβάλλοντος στο μέλλον. Απώτερος σκοπός της βιώσιμης εκπαίδευσης είναι η προώθηση της βιώσιμης ανάπτυξης, αφού άλλωστε ζούμε σε καιρούς κλιματικής αλλαγής και αστάθειας.

2. Επαρκούν οι γνώσεις που διαθέτουν οι εκπαιδευτικοί πρωτοβάθμιας ή δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης για θέματα αειφόρου εκπαίδευσης?

Οι γνώσεις των εκπαιδευτικών τόσο της πρωτοβάθμιας όσο και της δευτεροβάθμιας σχετικά με τη βιώσιμη εκπαίδευση κρίνονται μάλλον μη επαρκείς. Καθώς η συγκεκριμένη θεματολογία έχει επιστρέψει μόλις το τελευταίο, σχετικά, διάστημα στο προσκήνιο, δεν υπάρχει η συγκεκριμένη μέριμνα για την εκπαίδευση των εκπαιδευτικών σε ό,τι αφορά την τριτοβάθμια εκπαίδευση μέχρι και σήμερα. Αυτό οδηγεί στο γεγονός οι ίδιοι οι εκπαιδευτικοί να μην είναι απόλυτα εξοικειωμένοι με το θέμα. Τα τελευταία χρόνια φαίνεται να υπάρχει ωστόσο μια άνθιση μεταπτυχιακών και διδακτορικών προγραμμάτων επί του θέματος, οπότε τα πράγματα κινούνται σε μια πιο αισιόδοξη κατάσταση.

3. Ποιες είναι οι απόψεις σας σχετικά με την εκπαίδευση που παρέχεται ως προς την βιώσιμη ανάπτυξη στους μαθητές της χώρας μας?

Η εκπαίδευση που παρέχεται στους μαθητές στη χώρα μας κρίνεται μάλλον ανεπαρκής, καθώς περιορίζεται σε βιωματικά παιχνίδια, μονοήμερες δράσεις και περιορισμένες ώρες μαθήματος, 5-6 σε ώρες σε μια από τις 4 ενότητες στο μάθημα των Δεξιοτήτων. Δεν υπάρχει συγκεκριμένη συνεχής πολιτική που χαρακτηρίζεται από βάθος χρόνου, η οποία θα ακολουθεί τους μαθητές/μαθήτριες από το νηπιαγωγείο και το δημοτικό, μέχρι το γυμνάσιο και το λύκειο.

4. Αποτελεί κατά την γνώμη σας η εισαγωγή της έννοιας της αειφορίας στο εκπαιδευτικό σύστημα μια καινοτομία?

Η εισαγωγή της έννοιας αειφορία στο εκπαιδευτικό σύστημα του μέλλοντος αποτελεί σε κάθε περίπτωση μια καινοτομία. Όσο οι περιβαλλοντικές συνέπειες της κλιματικής αλλαγής γίνονται και πιο ξεκάθαρες στην καθημερινή μας ζωή, τόσο πιο αναγκαία γίνεται μια εκπαιδευτική πολιτική που σκοπό θα έχει των μετριασμό αυτών των συνεπειών. Από αυτήν την εκπαιδευτική πολιτική, δεν νοείται να λείπει και η έννοια της αειφορίας.

5. Ποια θεωρείτε ότι είναι τα σημαντικότερα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι εκπαιδευτικοί που επιχειρούν να εισάγουν στα σχολεία την έννοια της αειφόρου εκπαίδευσης?

Τα δύο κύρια προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι εκπαιδευτικοί στην προσπάθειά τους για την εισαγωγή του συγκεκριμένου όρου είναι το ήδη φορτωμένο από μαθήματα πρόγραμμα που έχουν τα παιδιά στο σχολείο, καθώς για τις ίδιες ώρες, που απαιτούνται για την ενασχόληση με τη συγκεκριμένη θεματολογία, ανταγωνίζονται πολλά εκπαιδευτικά υλικά, αλλά και ο συντηρητισμός και η αρνητική στάση που έχουν οι γονείς για την εκμάθηση της συγκεκριμένης θεματικής ενότητας.

6. Έχουν γίνει στο σχολείο σας περιβαλλοντικές δράσεις, κοινωνικές δράσεις ή προσπάθειες να θεωρηθεί το σχολείο αειφόρο? Αν ναι, τι είδους δράσεις? Μπορείτε να μου περιγράψετε μια?

Αν και η βιώσιμη εκπαίδευση και η βιώσιμη ανάπτυξη δεν έχουν κάποιο σημαντικό ρόλο στις σχολικές ομάδες στις οποίες διδάσκω, την εξαίρεση αποτελεί ένα σχολείο που με έναν βιωματικό τρόπο έχει διαλέξει να κάνει εισαγωγή στο θέμα για τους μεγαλύτερους μαθητές της πέμπτης και της έκτης. Με την βοήθεια του συλλόγου γονέων και κηδεμόνων έγινε η παραγγελία ορισμένων δέντρων και αφιερώθηκαν ορισμένες διδακτικές ώρες για τη φροντίδα και το πότισμά τους. Με αυτόν τον τρόπο οι μαθητές και οι μαθήτριες είναι σε θέση να έρθουν πιο κοντά στο περιβάλλον και να διαπιστώσουν τη σημασία του στη ζωή των ανθρώπων.

7. Επιδεικνύει ο σχολικός ηγέτης(διευθυντής) χαρακτηριστικά βιώσιμης ηγεσίας?

Στις σχολικές μονάδες στις οποίες διδάσκω οι διευθυντές δεν δείχνουν εκείνα τα χαρακτηριστικά που θα τους χαρακτήριζαν ως υποστηρικτή της βιώσιμης εκπαίδευσης.

8. Υποστηρίζει ο σχολικός ηγέτης τυχόν περιβαλλοντικά προγράμματα που κάποιος εκπαιδευτικός ενδιαφέρεται να ξεκινήσει?

Αυτό έχει ως αποτέλεσμα να αρνούνται να προωθήσουν ορισμένες προτάσεις από συναδέλφους που αφορούν περιβαλλοντικές δράσεις, όπως για παράδειγμα πρόγραμμα Erasmus με θεματολογία το περιβάλλον.

9. Τι έχετε να προτείνετε για να αποκτήσει το σχολείο σας τις αρχές της αειφόρου εκπαίδευσης και πώς θα μπορούσατε αυτές τις αρχές να τις διοχετεύσετε στους μαθητές?

Η βιωματική μάθηση είναι, κατά τη γνώμη, μου από τους πιο αποδοτικούς τρόπους να έρθει ο μαθητής και η μαθήτριά σε επαφή με το περιβάλλον και τις συνέπειες της κλιματικής αλλαγής. Προς αυτήν την κατεύθυνση κινούνται διάφορα προγράμματα Εράσμωνς άλλα και ολοήμεροι περίπατοι στη φύση. Σε αυτήν την προσπάθεια είναι πολύ σημαντικό οι μαθητές να βλέπουν στην πράξη πως εφαρμόζουμε τις αρχές της αειφόρου ανάπτυξης και για αυτό σημαντικό ρόλο παίζουν οι εκπαιδευτικοί του σχολείου, για να λειτουργήσουν ως πρότυπα.

ΑΤΟΜΟ 4

1. Μπορείτε να προσδιορίσετε την έννοια της αιεφόρου ή βιώσιμης εκπαίδευσης?

Είμαι σε θέση να την προσδιορίσω, καθώς αποφοίτησα σχετικά πρόσφατα από το προπτυχιακό μου και είχαμε σχετικό μάθημα στη σχολή. Η αιεφορία και η βιώσιμη ανάπτυξη σχετίζονται με την οικονομική, κοινωνική και περιβαλλοντική ενημερία του πληθυσμού. Μέσα στους στόχους βιώσιμης ανάπτυξης περιλαμβάνεται και η ποιοτική εκπαίδευση, η οποία προβλέπει ένα σχολείο ανοιχτό στην κοινωνία, όπου τα μέλη της ενημερούν και προσπαθούν να φτιάξουν έναν καλύτερο κόσμο. Το σχολείο βασίζεται στη βιωματική και πολύπλευρη μάθηση και όχι στην άκρατη και άκριτη αποστήθιση πληροφοριών, όπως συμβαίνει εδώ και χρόνια στο εκπαιδευτικό μας σύστημα.

2. Επαρκούν οι γνώσεις που διαθέτουν οι εκπαιδευτικοί πρωτοβάθμιας ή δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης για θέματα αιεφόρου εκπαίδευσης?

Δεδομένου ότι η έννοια τη αιεφορίας χρονολογείται σχετικά πρόσφατα, αυτό έρχεται σε αντίθεση με την ηλικία και τα χρόνια που αριθμούν οι εκπαιδευτικοί στο ελληνικό σχολείο. Το υπουργείο δεν ενημερώνει, ούτε επιμορφώνει επαρκώς τους εν ενεργεία συναδέλφους και έτσι είναι στη λεπτή ευχέρεια του καθενός το αν θα ψαχτεί να ενημερωθεί ή όχι. Λίγοι γνωρίζουν για τους στόχους βιώσιμης ανάπτυξης, άρα θεωρών πως οι γνώσεις του συνόλου δεν είναι σε καμία περίπτωση επαρκείς.

3. Ποιες είναι οι απόψεις σας σχετικά με την εκπαίδευση που παρέχεται ως προς την βιώσιμη ανάπτυξη στους μαθητές της χώρας μας?

Η εκπαίδευση είναι μηδαμινή έως ανύπαρκτη. Δεν μπορεί να επιτευχθεί μέσω των αναλυτικών προγραμμάτων, ούτε των εγχειριδίων που παρέχονται, αφού οι στόχοι βιώσιμης ανάπτυξης δημιουργήθηκαν 10 χρόνια μετά την κυκλοφορία των βιβλίων. Υπάρχουν μόνο έμμεσα και πάλι όχι σε βαθμό που μπορεί να χαρακτηριστεί επαρκής.

4. Αποτελεί κατά την γνώμη σας η εισαγωγή της έννοιας της αειφορίας στο εκπαιδευτικό σύστημα μια καινοτομία?

Σίγουρα αποτελεί, αφού μέσα τις αειφορίας και τον στόχων βιώσιμης ανάπτυξης αποτυπώνονται οι ανάγκες της κοινωνίας, όχι μόνο σε περιβαλλοντικό, αλλά και σε κοινωνικό επίπεδο. Οι μαθητές μας είναι οι αυριανοί πολίτες και πρέπει να συμβαδίζουν με την κοινωνική πραγματικότητα.

5. Ποια θεωρείτε ότι είναι τα σημαντικότερα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι εκπαιδευτικοί που επιχειρούν να εισάγουν στα σχολεία την έννοια της αειφόρου εκπαίδευσης?

Δεν είναι απόλυτα ενημερωμένοι, έχουν μάθει να κινούνται μόνο με βάση το εγχειρίδιο και φοβούνται να ξεφύγουν από αυτό.

6. Έχουν γίνει στο σχολείο σας περιβαλλοντικές δράσεις, κοινωνικές δράσεις ή προσπάθειες να θεωρηθεί το σχολείο αειφόρο? Αν ναι, τι είδους δράσεις? Μπορείτε να μου περιγράψετε μια?

Καθώς είμαι αναπληρώτρια, είμαι στο συγκεκριμένο σχολείο μόλις δύο μήνες. Από συζητήσεις με μόνιμους συναδέλφους όμως, κατάλαβα ότι το μόνο σχετικό που γίνεται είναι ο σχολικός κήπος.

7. Επιδεικνύει ο σχολικός ηγέτης(διευθυντής) χαρακτηριστικά βιώσιμης ηγεσίας?

Δεν θα το έλεγα. Δεν φροντίζει για την ευημερία των συναδέλφων, δεν είναι πολύ δεκτική σε συζητήσεις, ούτε ανοιχτή σε νέες προτάσεις προς υλοποίηση. Παίρνει αποφάσεις μόνη της πολλές φορές, χωρίς να συζητηθούν στο σύλλογο διδασκόντων.

8. Υποστηρίζει ο σχολικός ηγέτης τυχόν περιβαλλοντικά προγράμματα που κάποιοι εκπαιδευτικός ενδιαφέρεται να ξεκινήσει?

Δεν έχει γίνει ανάλογη πρόταση όσο διάστημα είμαι στο σχολείο. Πάντως από άλλες προτάσεις, φαίνεται ότι δεν είναι ιδιαίτερα ανοιχτή σε νέες ιδέες.

9. Τι έχετε να προτείνετε για να αποκτήσει το σχολείο σας τις αρχές της αειφόρου εκπαίδευσης και πώς θα μπορούσατε αυτές τις αρχές να τις διοχετεύσετε στους μαθητές?

Αρχικά θα έφερνα το πλαίσιο με τους 17 στόχους στην τάξη μου. Θα τους διαβάζαμε και θα τους εξηγούσαμε αναλυτικά. Ύστερα, θα ζητούσα από τα παιδιά να τους ιεραρχήσουν σε ομάδες και θα καταλήγαμε στους ποιο σημαντικούς για εμάς. Ανάλογα τις απαντήσεις των παιδιών, θα αναζητούσα ανάλογα προγράμματα, μουσεία, βιωματικές δράσεις για να εντρυφήσουμε. Εννοείται θα το συζητούσα με όλους τους συναδέλφους, προκειμένου να συμμετέχουν με τα τμήματά τους, για να το τρέξουμε όλους μαζί.

ΑΤΟΜΟ 5

1. Μπορείτε να προσδιορίσετε την έννοια της αειφόρου ή βιώσιμης εκπαίδευσης?

Η βιώσιμη εκπαίδευση αφορά στα περιβαλλοντικά προβλήματα και την αναγκαιότητα να ενταχθούν στην εκπαιδευτική διαδικασία. Δίνει στους μαθητές κίνητρα για συνεχή ενημέρωση και συνεισφορά στην κοινωνία. Μέσα από την βιώσιμη ανάπτυξη οι μαθητές θα μάθουν να αναγνωρίζουν τα προβλήματα που υπάρχουν γύρω τους, να αναπτύσσουν κριτική σκέψη και να συμμετέχουν στην επίλυση των φαινομένων.

2. Επαρκούν οι γνώσεις που διαθέτουν οι εκπαιδευτικοί πρωτοβάθμιας ή δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης για θέματα αειφόρου εκπαίδευσης?

Όχι, σε καμία περίπτωση οι εκπαιδευτικοί που στελεχώνουν τα ελληνικά σχολεία δεν είναι καταλλήλως ενημερωμένοι για θέματα περιβαλλοντικής ανάπτυξης. Η βιωσιμότητα για να διδαχθεί πρέπει να γίνει κομμάτι της κουλτούρας μας και της καθημερινότητας μας για να θεωρηθεί άξια αναφοράς και επιμόρφωσης.

3. Ποιες είναι οι απόψεις σας σχετικά με την εκπαίδευση που παρέχεται ως προς την βιώσιμη ανάπτυξη στους μαθητές της χώρας μας?

Η εκπαίδευση που παρέχεται στους μαθητές είναι ανεπαρκής έως και ανύπαρκτη. Δεν υπάρχει ευαισθητοποίηση και δεν δίνονται ούτε ερεθίσματα προς διερεύνηση.

4. Αποτελεί κατά την γνώμη σας η εισαγωγή της έννοιας της αειφορίας στο εκπαιδευτικό σύστημα μια καινοτομία?

Εν έτη 2022 δεν θα πρέπει να μιλάμε για καινοτομία αλλά για αναγκαιότητα. Οι μαθητές από νεαρή ηλικία θα πρέπει να γνωρίζουν τα περιβαλλοντικά προβλήματα και τις λύσεις αυτών. Δεν θα πρέπει να αντιμετωπίζουμε την βιωσιμότητα ως κάτι περιστασιακό αλλά ως κάτι το οποίο εξελίσσεται καθημερινά μπροστά μας και ότι και τα ίδια τα παιδιά μπορούν να συμμετέχουν ενεργά.

5. Ποια θεωρείτε ότι είναι τα σημαντικότερα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι εκπαιδευτικοί που επιχειρούν να εισάγουν στα σχολεία την έννοια της αειφόρου εκπαίδευσης?

Όσον αφορά στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση δεν υπάρχει καμία σύγχρονη επιμόρφωση στα περιβαλλοντικά ζητήματα καθώς ούτε για την περιβαλλοντική εκπαίδευση. Δεν υπάρχει διαθέσιμο υλικό για μελέτη από την μεριά του εκπαιδευτικού. Ακόμα και για τα εργαστήρια δεξιοτήτων δεν υπήρχε καμία ενημέρωση ως προς το υλικό που θα χρησιμοποιήσουμε. Το σημαντικότερο πρόβλημα θεωρώ ότι είναι το υπουργείο παιδείας για την μη χορήγηση καινούριων τεχνολογικών μέσων, εξοπλισμού και εκπαιδευτικού υλικού.

6. Έχουν γίνει στο σχολείο σας περιβαλλοντικές δράσεις, κοινωνικές δράσεις ή προσπάθειες να θεωρηθεί το σχολείο αειφόρο? Αν ναι, τι είδους δράσεις? Μπορείτε να μου περιγράψετε μια?

Δεν έχει γίνει καμία δράση όπως και στα 3 τελευταία σχολεία που εργάστηκα.

7. Επιδεικνύει ο σχολικός ηγέτης(διευθυντής) χαρακτηριστικά βιώσιμης ηγεσίας?

Όχι, σε καμία των περιπτώσεων.

8. Υποστηρίζει ο σχολικός ηγέτης τυχόν περιβαλλοντικά προγράμματα που κάποιος εκπαιδευτικός ενδιαφέρεται να ξεκινήσει?

Δεν πραγματοποιούνται σχολικά προγράμματα.

9. Τι έχετε να προτείνετε για να αποκτήσει το σχολείο σας τις αρχές της αειφόρου εκπαίδευσης και πώς θα μπορούσατε αυτές τις αρχές να τις διοχετεύσετε στους μαθητές?

Η βιώσιμη ανάπτυξη για να κατανοηθεί πρέπει να γίνει τρόπος ζωής, πρέπει οι μαθητές να κατανοήσουν το πρόβλημα και υστέρα να βρουν την λύση. Η διεξαγωγή εκπαιδευτικών

προγραμμάτων και δράσεων είναι σίγουρα μια καλή αρχή για να εισάγουμε τα παιδιά στην αειφορία και την βιωσιμότητα. Οι δράσεις εντός σχολείου όπως π.χ. η ενσυνείδητη ανακύκλωση, η δημιουργία λαχανόκηπου, η καθαριότητα του σχολείου κ.λπ. Η βιωματική μάθηση και η συμμετοχή των παιδιών σε αυτό θα τους κάνει μέλος στο πρόβλημα και στην συνέχεια μέλος στην λύση. Να δίνουμε στα παιδιά συνεχώς ερεθίσματα και να τους μάθουμε να έχουν ενσυναίσθηση και κριτική σκέψη. Το σχολείο βέβαια δεν είναι μια ξεχωριστή μονάδα στην κοινωνία, θα μπορούσε να συνεργαστεί με την τοπική αυτοδιοίκηση ή με κάποιες ΜΚΟ για περεταίρω εξειδίκευση. Η περιβαλλοντική εκπαίδευση πρέπει να γίνει κανονικότητα στα σχολεία και όχι ένα απλό δώρο εργαστήριο. Οι εκπαιδευτικοί πρέπει να επιμορφωθούμε, να κατέχουμε υλικό και γνώσεις.

ΑΤΟΜΟ 6

1. Μπορείτε να προσδιορίσετε την έννοια της αιφόρου ή βιώσιμης εκπαίδευσης?

Θεωρώ πως είναι η εκπαίδευση που καλλιεργεί στους μαθητές το σεβασμό στο περιβάλλον και εφαρμόζουν στο σχολείο τακτικές σεβασμού προς αυτό.

2. Επαρκούν οι γνώσεις που διαθέτουν οι εκπαιδευτικοί πρωτοβάθμιας ή δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης για θέματα αιφόρου εκπαίδευσης?

Σίγουρα χρειάζεται και επιπλέον ενημέρωση και επιμόρφωση.

3. Ποιες είναι οι απόψεις σας σχετικά με την εκπαίδευση που παρέχεται ως προς την βιώσιμη ανάπτυξη στους μαθητές της χώρας μας?

Είναι περιορισμένες, αποσπασματικές και επαφίεται μόνο στην ευαισθησία των εκπαιδευτικών με μικρή συμμετοχή των φορέων.

4. Αποτελεί κατά την γνώμη σας η εισαγωγή της έννοιας της αιφορίας στο εκπαιδευτικό σύστημα μια καινοτομία?

Ναι.

5. Ποια θεωρείτε ότι είναι τα σημαντικότερα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι εκπαιδευτικοί που επιχειρούν να εισάγουν στα σχολεία την έννοια της αιφόρου εκπαίδευσης?

Έλλειψη χρόνου, πόρων, δυσκολία συνεργασίας με φορείς, καχυποψία κάποιων γονιών γιατί χάνονται ώρες μαθημάτων.

6. Έχουν γίνει στο σχολείο σας περιβαλλοντικές δράσεις, κοινωνικές δράσεις ή προσπάθειες να θεωρηθεί το σχολείο αειφόρο? Αν ναι, τι είδους δράσεις? Μπορείτε να μου περιγράψετε μια?

Συμμετοχή σε καθαρισμό παραλιών σε συνεργασία με το Δήμο και με άλλους φορείς. Ανακύκλωση χαρτιού, πλαστικού και μπαταριών (ανταποδοτική) σε συνεργασία με το Δήμο.

7. Επιδεικνύει ο σχολικός ηγέτης (διευθυντής) χαρακτηριστικά βιώσιμης ηγεσίας?

Αρκετά έως πολύ.

8. Υποστηρίζει ο σχολικός ηγέτης τυχόν περιβαλλοντικά προγράμματα που κάποιοι εκπαιδευτικός ενδιαφέρεται να ξεκινήσει?

Ναι.

9. Τι έχετε να προτείνετε για να αποκτήσει το σχολείο σας τις αρχές της αειφόρου εκπαίδευσης και πώς θα μπορούσατε αυτές τις αρχές να τις διοχετεύσετε στους μαθητές?

Περισσότερη επιμόρφωση προς τους εκπαιδευτικούς και ενημέρωση προς τους μαθητές και γονείς. Μεγαλύτερη συνεργασία με φορείς. Πρωτότυπα προγράμματα από τους εκπαιδευτικούς.

ΑΤΟΜΟ 7

1. Μπορείτε να προσδιορίσετε την έννοια της αειφόρου ή βιώσιμης εκπαίδευσης?

Είναι η εκπαίδευση που έχει στόχο να γνωρίσει την έννοια της αειφορίας στους μαθητές, στις οικογένειές τους και στην τοπική κοινωνία. Είναι η εκπαίδευση που με νέες παιδαγωγικές μεθόδους (όπως συνεργασία και κριτική σκέψη) φέρνει τους μαθητές σε επαφή με τους 17 στόχους βιώσιμης ανάπτυξης και τους ωθεί σε δράσεις για την επίτευξή τους. Οι εκπαιδευτικοί χρησιμοποιώντας κατάλληλες παιδαγωγικές μεθόδους, όπως η βιωματική ομαδοσυνεργατική μάθηση, η καλλιέργεια κριτικής σκέψης κ.τ.λ., όχι μόνο διδάσκουν την αειφορία αλλά και καθοδηγούν τους μαθητές σε δράσεις για την ανάπτυξη της βιωσιμότητας στο σχολείο, στις οικογένειες και στην κοινωνία. Αυτό συνεπάγεται δράσεις στους τομείς του περιβάλλοντος, της κοινωνίας και της οικονομίας, με σκοπό να επιφέρουν αποτελέσματα στους τομείς αυτούς και ταυτόχρονα να καλλιεργήσουν αξίες, να διαμορφώσουν στάσεις και πρακτικές που οι μαθητές θα φέρουν και στην ενήλικη ζωή τους ώστε να δρουν υπεύθυνα και με φροντίδα στους υλικούς και άυλους (πολιτισμικούς) πόρους. Τα προγράμματα σπουδών όλων των βαθμίδων και μαθημάτων δίνουν κάποιες ευκαιρίες για θεωρητική διδασκαλία που μπορεί να συνδυαστεί με πρακτική μέσω των προγραμμάτων σχολικών δραστηριοτήτων και των σχεδίων δράσης της κάθε σχολικής μονάδας.

2. Επαρκούν οι γνώσεις που διαθέτουν οι εκπαιδευτικοί πρωτοβάθμιας ή δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης για θέματα αειφόρου εκπαίδευσης?

Ανήκω στην δευτεροβάθμια εκπαίδευση και το υπόβαθρό μου από σχολή θετικών επιστημών με έχει εφοδιάσει με γνώσεις σχετικά με το περιβάλλον, το κλίμα και τα σχετικά προβλήματα με την στενή αυτή οπτική και χωρίς διασύνδεση με την οικονομία και τον πολιτισμό και χρονικά αφορά κάποιες δεκαετίες πίσω! Δηλαδή, θέλω να πω ότι ίσως κάποιες σχολές να έχουν ήδη εντάξει στα προγράμματα σπουδών τους μαθήματα σχετικά με την αειφορία και ίσως νεότεροι συνάδελφοι να έχουν περισσότερες γνώσεις. Από την εμπειρία μου πάντως, γνώσεις για το θέμα έχουν εκπαιδευτικοί που σε πρώτη φάση ασχολήθηκαν με την περιβαλλοντική εκπαίδευση και μέσω σχετικών σεμιναρίων από κέντρα περιβαλλοντικής εκπαίδευσης και άλλους, απέκτησαν επιπλέον γνώσεις. Επίσης εκπαιδευτικοί με μεταπτυχιακές σπουδές ή εκπαιδευτικοί που

ασχολήθηκαν και με άλλα προγράμματα πέραν των περιβαλλοντικών, όπως προγράμματα της Unesco που προωθούν την αειφορία, προγράμματα Erasmus, eTwinning κτλ. Δηλαδή εκπαιδευτικοί με δική τους πρωτοβουλία, λόγω προσωπικού ενδιαφέροντος και ενασχόλησης, έχουν γνώσεις και ανάλογο έργο.

3. Ποιες είναι οι απόψεις σας σχετικά με την εκπαίδευση που παρέχεται ως προς την βιώσιμη ανάπτυξη στους μαθητές της χώρας μας?

Αν λάβουμε υπόψη όσα σας είπα παραπάνω για τις γνώσεις των εκπαιδευτικών συν τα προγράμματα σπουδών του Γυμνασίου (διδάσκω σε Γυμνάσιο, οπότε μόνο για αυτό έχω περισσότερες γνώσεις) τα περιθώρια για εκπαίδευση για την βιώσιμη ανάπτυξη είναι μικρά. Όταν η θεματολογία ή η πρακτική μας δίνει την δυνατότητα μπορούμε να προσεγγίσουμε και να διδάξουμε σχετικά. Επίσης δράσεις γίνονται εκτός διδακτικού ωραρίου τόσο των εκπαιδευτικών όσο και των μαθητών άρα χρειάζεται πραγματικό ενδιαφέρον και δέσμευση για να γίνουν και να διατηρηθούν τέτοιες δράσεις. Θεωρώ λοιπόν, ότι ακόμη είναι σε πολύ πρώιμο στάδια στο Γυμνάσιο.

4. Αποτελεί κατά την γνώμη σας η εισαγωγή της έννοιας της αειφορίας στο εκπαιδευτικό σύστημα μια καινοτομία?

Φυσικά, εάν δοθεί πλαίσιο, χρόνος, μέθοδος και αγγίζει όλες τις διαστάσεις (περιβάλλον, οικονομία, κοινωνία), ναι, τότε είναι μια καινοτομία που μπορεί να εφαρμοστεί με επιτυχία και να έχει ως αποτελέσματα την αλλαγή αξιών, αντιλήψεων, στάσεων άρα και πρακτικών, συμβάλλοντας στην διαμόρφωση μελλοντικών ενεργών και υπεύθυνων πολιτών. Αυτό βεβαίως απαιτεί και επιμόρφωση των εκπαιδευτικών.

5. Ποια θεωρείτε ότι είναι τα σημαντικότερα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι εκπαιδευτικοί που επιχειρούν να εισάγουν στα σχολεία την έννοια της αειφόρου εκπαίδευσης?

Το πρώτο πρόβλημα που αντιμετωπίζουν εκπαιδευτικοί με ενδιαφέρον για την αειφόρο ανάπτυξη είναι το ότι δεν υπάρχει πλαίσιο εντός του διδακτικού ωραρίου και εντός του

προγράμματος σπουδών. Επομένως μαθητές και εκπαιδευτικοί θα πρέπει να μένουν στο σχολείο σε ώρες εκτός ωρολογίου προγράμματος το οποίο επιβαρύνει την προσωπική τους ζωή και τις υποχρεώσεις τους. Επόμενο πρόβλημα θα μπορούσε να ήταν η έλλειψη ενδιαφέροντος για προώθηση της βιώσιμης εκπαίδευσης από τη διεύθυνση του σχολείου ή η έλλειψη ενδιαφέροντος για συνεργασία από άλλους εκπαιδευτικούς. Χρειάζεται υποστηρικτική διεύθυνση σχολείου, συνεργατικό πνεύμα και συμμετοχή και άλλων εκπαιδευτικών.

6. Έχουν γίνει στο σχολείο σας περιβαλλοντικές δράσεις, κοινωνικές δράσεις ή προσπάθειες να θεωρηθεί το σχολείο αειφόρο? Αν ναι, τι είδους δράσεις? Μπορείτε να μου περιγράψετε μια?

Ναι, το σχολείο μου εδώ και μια εικοσαετία έχει βάλει στην ατζέντα του την αειφορία ξεκινώντας με περιβαλλοντικά προγράμματα τα οποία είχαν ως σκοπό να γνωρίσουν στους μαθητές τοπικά προϊόντα και να τα βάλουν στα σπίτια τους και την ζωή τους, το οποίο έχει επιπτώσεις στην υγιεινή διατροφή, στο οικολογικό αποτύπωμα και στην τοπική πολιτιστική κληρονομιά. Ανήκει επίσης στο Δίκτυο των Αειφόρων Σχολείων και στο Δίκτυο Συνεργαζόμενων Σχολείων της Unesco προωθώντας τους 17 στόχους βιώσιμης ανάπτυξης, ιδιαίτερα τον στόχο για ποιοτική και χωρίς διακρίσεις εκπαίδευση. Δηλαδή, στην διαδρομή και όσο πλησιάζουμε στο παρόν η δράση του σχολείου μου διευρύνθηκε πέρα από θέματα περιβάλλοντος σε θέματα ισότητας, πολιτισμού κτλ με δράσεις και εντός της τοπικής κοινωνίας. Ένα τέτοιο παράδειγμα είναι η δράση συμπεριληπτικής εκπαίδευσης όπου οι μαθήτριες/μαθητές εργάστηκαν σε ομάδες και μέσα από την επεξεργασία ποιημάτων Ελλήνων και Αφγανών ποιητριών/ποιητών διδάχτηκαν ιστορία, ανθρώπινα δικαιώματα κτλ και ολοκλήρωσαν με άσκηση δημιουργικής γραφής βάζοντας τον εαυτό τους στο επίκεντρο της θεματικής. Η δράση ολοκληρώθηκε με θεατρικό δρώμενο από μαθήτριες το οποίο επιμελήθηκαν εξ ολοκλήρου οι ίδιες για να κάνουν γνωστή τη θέση των κοριτσιών και των γυναικών στη χώρα καταγωγής τους και να προβάλουν την διεκδίκηση για ισότητα και δικαιοσύνη.

7. Επιδεικνύει ο σχολικός ηγέτης (διευθυντής) χαρακτηριστικά βιώσιμης ηγεσίας?

Ναι, με την έννοια ότι έχει φροντίσει και φροντίζει για την συντήρηση και αναβάθμιση κτιρίου και υλικοτεχνικών υποδομών, την κατανομή πόρων με τον καλύτερο δυνατό τρόπο, την

αξιοποίηση του εκπαιδευτικού προσωπικού και βεβαίως με την έμπρακτη υποστήριξη τόσο προγραμμάτων επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών όσο και προγραμμάτων σχολικών και άλλων δραστηριοτήτων που καλύπτουν ένα μεγάλο εύρος θεμάτων.

8. Υποστηρίζει ο σχολικός ηγέτης τυχόν περιβαλλοντικά προγράμματα που κάποιος εκπαιδευτικός ενδιαφέρεται να ξεκινήσει?

Βεβαίως, ενθαρρύνει κάθε εκπαιδευτικό να πάρει μέρος σε τέτοια προγράμματα και φροντίζει θέματα που μπορεί να προκύψουν ώστε η υλοποίηση να γίνεται, όσο το δυνατόν, χωρίς εμπόδια.

9. Τι έχετε να προτείνετε για να αποκτήσει το σχολείο σας τις αρχές της αειφόρου εκπαίδευσης και πώς θα μπορούσατε αυτές τις αρχές να τις διοχετεύσετε στους μαθητές?

Θεωρώ ότι χρειάζεται μια καλή επιμόρφωση των εκπαιδευτικών και κατόπιν αξιοποίηση των γνώσεων αυτών. Εκπαιδευτικοί που έχουν γνώσεις και εκείνοι που θα ενδιαφερθούν και θα αποκτήσουν, μπορούν να αποτελέσουν ένα πυρήνα δράσης στο σχολείο μου ώστε να εκπονηθεί σχετικό σχέδιο το οποίο θα ενοποιήσει ό,τι γίνεται ως τώρα και θα δώσει την τελική κατεύθυνση. Ταυτόχρονα το σχέδιο αυτό μπορεί να έχει χρονοδιάγραμμα και να καταγράφει μεθόδους, πρακτικές και δράσεις ώστε να αναδειχθεί η εκπαίδευση για αειφορία στο σχολείο μου με τρόπο συστηματικό και εκφρασμένο και να γίνει διάχυση στις οικογένειες και την τοπική κοινωνία.

ΑΤΟΜΟ 8

1. Μπορείτε να προσδιορίσετε την έννοια της αειφόρου ή βιώσιμης εκπαίδευσης?

Αειφόρος εκπαίδευση είναι η εισαγωγή μιας διαφορετικής οπτικής στο σημερινό σχολείο σε θέματα περιβάλλοντος, κοινωνίας, οικονομίας και πολιτισμού, μέσα από την οποία θα διαμορφωθούν υπεύθυνοι και ενεργοί πολίτες, οι οποίοι θα έχουν στραμμένο το βλέμμα τους στο μέλλον, χωρίς όμως να βάζουν σε κίνδυνο το παρόν με όλα τα συνεπακόλουθά του.

2. Επαρκούν οι γνώσεις που διαθέτουν οι εκπαιδευτικοί πρωτοβάθμιας ή δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης για θέματα αειφόρου εκπαίδευσης?

Δεν επαρκούν οι γνώσεις τους, εάν αυτές αποκτήθηκαν μόνο στην ακαδημαϊκή τους ζωή, καθώς η συντριπτική πλειοψηφία των εκπαιδευτικών φοίτησε σε μία περίοδο κατά την οποία η έννοια της αειφόρου εκπαίδευσης ήταν ανύπαρκτη. Πρέπει να υπάρξει πολύ συγκεκριμένη και μεθοδευμένη επιμόρφωση από πλευράς Υπουργείου, που να αφορά το σύνολο των εκπαιδευτικών όλων των βαθμίδων, για να υπάρξει αποτέλεσμα.

3. Ποιες είναι οι απόψεις σας σχετικά με την εκπαίδευση που παρέχεται ως προς την βιώσιμη ανάπτυξη στους μαθητές της χώρας μας?

Θεωρώ πως γίνεται αποσπασματικά και χωρίς συνέπεια και συνέχεια, καθώς εξαρτάται από την διάθεση και τις γνώσεις του εκάστοτε εκπαιδευτικού, χωρίς να υπάρχει προσέγγιση από το σύνολο τους.

4. Αποτελεί κατά την γνώμη σας η εισαγωγή της έννοιας της αειφορίας στο εκπαιδευτικό σύστημα μια καινοτομία?

Φυσικά, καθώς η εφαρμογή της στην εκπαιδευτική πράξη αφορά το σύνολο της εκπαιδευτικής διαδικασίας με διάχυση σε όλα τα αντικείμενα του αναλυτικού προγράμματος και με προέκταση στη ζωή και το μέλλον των μαθητών.

5. Ποια θεωρείτε ότι είναι τα σημαντικότερα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι εκπαιδευτικοί που επιχειρούν να εισάγουν στα σχολεία την έννοια της αειφόρου εκπαίδευσης?

Αρχικά, ότι το εγχείρημα αυτό πρέπει να είναι συλλογική προσπάθεια, καθώς δεν επαρκεί η γνώση του ενός ή των λίγων εκπαιδευτικών. Πρέπει λοιπόν να υπάρχει συνέχεια. Και εδώ είναι το δεύτερο πρόβλημα: η ελλιπής ενημέρωση των εκπαιδευτικών, που ωστόσο δεν μπορεί να παραγνωρίσει κανείς πως τα τελευταία χρόνια γίνεται ουσιαστικότερη.

6. Έχουν γίνει στο σχολείο σας περιβαλλοντικές δράσεις, κοινωνικές δράσεις ή προσπάθειες να θεωρηθεί το σχολείο αειφόρο? Αν ναι, τι είδους δράσεις? Μπορείτε να μου περιγράψετε μια?

Όχι.

7. Επιδεικνύει ο σχολικός ηγέτης(διευθυντής) χαρακτηριστικά βιώσιμης ηγεσίας?

Σε ό,τι αφορά στο κομμάτι της περιβαλλοντικής ευαισθησίας, ναι.

8. Υποστηρίζει ο σχολικός ηγέτης τυχόν περιβαλλοντικά προγράμματα που κάποιοι εκπαιδευτικός ενδιαφέρεται να ξεκινήσει?

Ναι, είτε αυτά αποτελούν προγράμματα σχολικών δραστηριοτήτων είτε ευρωπαϊκά προγράμματα eTwinning.

9. Τι έχετε να προτείνετε για να αποκτήσει το σχολείο σας τις αρχές της αειφόρου εκπαίδευσης και πώς θα μπορούσατε αυτές τις αρχές να τις διοχετεύσετε στους μαθητές?

Πριν προχωρήσει σε συγκεκριμένα προγράμματα και δράσεις, να καταφέρει να είναι ένα σχολείο δημοκρατικό, συνδεδεμένο με τους γονείς και την τοπική κοινωνία, ένα σχολείο ελκυστικό, χαρούμενο, φιλικό, ζεστό, αποτελεσματικό στη διδασκαλία και στη μάθηση, μια ανοικτή αγκαλιά για τα παιδιά, ανοιχτό στους νεωτερισμούς και τις καινοτομίες.

ΑΤΟΜΟ 9

1. Μπορείτε να προσδιορίσετε την έννοια της αειφόρου ή βιώσιμης εκπαίδευσης?

Η αειφόρος ή βιώσιμη εκπαίδευση στοχεύει στην οικονομική ανάπτυξη με ταυτόχρονη κοινωνική δικαιοσύνη και περιβαλλοντική βιωσιμότητα.

2. Επαρκούν οι γνώσεις που διαθέτουν οι εκπαιδευτικοί πρωτοβάθμιας ή δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης για θέματα αειφόρου εκπαίδευσης?

Θεωρώ ότι δεν επαρκούν οι γνώσεις που διαθέτουν οι εκπαιδευτικοί πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης για θέματα αειφόρου εκπαίδευσης.

3. Ποιες είναι οι απόψεις σας σχετικά με την εκπαίδευση που παρέχεται ως προς την βιώσιμη ανάπτυξη στους μαθητές της χώρας μας?

Οι μαθητές εκπαιδεύονται επαρκώς ως προς τη βιώσιμη ανάπτυξη, καθώς υπάρχουν εργαστήρια δεξιοτήτων και εκπαιδευτικά προγράμματα που πραγματοποιούνται εντός σχολικού περιβάλλοντος και άπτονται περιβαλλοντικών, κοινωνικών και οικονομικών θεμάτων. Άλλωστε προβλέπεται και από τα αναλυτικά προγράμματα. Τα τελευταία χρόνια, παρατηρείται μια περισσότερο στοχευμένη προσέγγιση στην αειφόρο ή βιώσιμη εκπαίδευσης.

4. Αποτελεί κατά την γνώμη σας η εισαγωγή της έννοιας της αειφορίας στο εκπαιδευτικό σύστημα μια καινοτομία?

Προσωπικά θεωρώ ότι δεν αποτελεί καινοτομία. Ειδικά στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση και ειδικά στο Νηπιαγωγείο, τέτοια θέματα προσεγγίζονται και ολιστικά και επιμέρους εδώ και πολλά χρόνια (σχέδια δράσης, εκπαιδευτικά προγράμματα κ.λπ.). Αν άλλαξε κάτι, είναι η ορολογία και η έμφαση στη σπουδαιότητα του θέματος.

5. Ποια θεωρείτε ότι είναι τα σημαντικότερα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι εκπαιδευτικοί που επιχειρούν να εισάγουν στα σχολεία την έννοια της αειφόρου εκπαίδευσης?

Τα ενδεχόμενα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι εκπαιδευτικοί που επιθυμούν να εισάγουν στα σχολεία την έννοια της αειφόρου εκπαίδευσης είναι η ελλιπής σύνδεση διδακτικού αντικειμένου και πραγματικότητας, η εξουθένωση εκπαιδευτικών και ο ελλιπής διδακτικός εξοπλισμός.

6. Έχουν γίνει στο σχολείο σας περιβαλλοντικές δράσεις, κοινωνικές δράσεις ή προσπάθειες να θεωρηθεί το σχολείο αειφόρο? Αν ναι, τι είδους δράσεις? Μπορείτε να μου περιγράψετε μια?

Λόγω αλλαγής σχολείου τη φετινή χρονιά, δεν γνωρίζω τι είχε γίνει στο παρελθόν.

7. Επιδεικνύει ο σχολικός ηγέτης(διευθυντής) χαρακτηριστικά βιώσιμης ηγεσίας?

Η Προϊσταμένη επιδεικνύει χαρακτηριστικά βιώσιμης ηγεσίας, καθώς προσπαθεί να αναβαθμίσει ενεργειακά το κτήριο (αντικατάσταση υπόστεγου, περισσότερο πράσινο στην αυλή μας).

8. Υποστηρίζει ο σχολικός ηγέτης τυχόν περιβαλλοντικά προγράμματα που κάποιος εκπαιδευτικός ενδιαφέρεται να ξεκινήσει?

Η Προϊσταμένη υποστηρίζει οποιονδήποτε εκπαιδευτικό ενδιαφέρεται να ξεκινήσει περιβαλλοντικά προγράμματα.

9. Τι έχετε να προτείνετε για να αποκτήσει το σχολείο σας τις αρχές της αειφόρου εκπαίδευσης και πώς θα μπορούσατε αυτές τις αρχές να τις διοχετεύσετε στους μαθητές?

Θεωρώ ότι με τα περιβαλλοντικά προγράμματα οι αρχές της αειφόρου ανάπτυξης διοχετεύονται στους μαθητές.

ΑΤΟΜΟ 10

1. Μπορείτε να προσδιορίσετε την έννοια της αειφόρου ή βιώσιμης εκπαίδευσης?

Ναι, μπορώ να την προσδιορίσω καθώς πρόσφατα παρακολούθησα ένα αντίστοιχο επιμορφωτικό σεμινάριο. Η εκπαίδευση για την αειφόρο ανάπτυξη είναι αυτή που ικανοποιεί της ανάγκες του παρόντος χωρίς να στερεί την δυνατότητα των μελλοντικών γενεών να ικανοποιήσουν τις δικές τους. Επίσης, εκτός από το περιβαλλοντικό της πλαίσιο, συμβάλλει στην απόκτηση κοινωνικών δεξιοτήτων και στη διαμόρφωση οικουμενικών αξιών.

2. Επαρκούν οι γνώσεις που διαθέτουν οι εκπαιδευτικοί πρωτοβάθμιας ή δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης για θέματα αειφόρου εκπαίδευσης?

Κατά την γνώμη μου οι γνώσεις που διαθέτουν οι εκπαιδευτικοί πρωτοβάθμιας ή δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης για θέματα αειφόρου εκπαίδευσης δεν επαρκούν καθώς δεν υπάρχει σχετική ενημέρωση και επιμόρφωση.

3. Ποιες είναι οι απόψεις σας σχετικά με την εκπαίδευση που παρέχεται ως προς την βιώσιμη ανάπτυξη στους μαθητές της χώρας μας?

Πιστεύω πως η εκπαίδευση που παρέχεται ως προς την βιώσιμη ανάπτυξη στους μαθητές της χώρας μας είναι ανεπαρκής. Καθώς η βιώσιμη ανάπτυξη δεν περιέχεται στο αναλυτικό πρόγραμμα σπουδών είναι δύσκολο να διδαχθεί από τους εκπαιδευτικούς. Μόνο αν κάποια μάθημα, όπως η Βιολογία και η Γεωγραφία, το επιτρέπει μπορεί να γίνει μια νύξη μέσα στην τάξη.

4. Αποτελεί κατά την γνώμη σας η εισαγωγή της έννοιας της αειφορίας στο εκπαιδευτικό σύστημα μια καινοτομία?

Ναι, φυσικά και στα πλαίσια του ελληνικού εκπαιδευτικού συστήματος αποτελεί η εισαγωγή της έννοιας της αειφορίας μια καινοτομία διότι η αειφορία προωθεί νέες πεποιθήσεις και

αντιλήψεις μεταβάλλοντας τον καθιερωμένο τρόπο διδασκαλίας και χρησιμοποιώντας νέες διδακτικές τεχνικές και τεχνολογικά μέσα.

5. Ποια θεωρείτε ότι είναι τα σημαντικότερα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι εκπαιδευτικοί που επιχειρούν να εισάγουν στα σχολεία την έννοια της αειφόρου εκπαίδευσης?

Τα σημαντικότερα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι εκπαιδευτικοί που επιχειρούν να εισάγουν στα σχολεία την έννοια της αειφόρου εκπαίδευσης είναι η ελλιπής επιμόρφωση, η έλλειψη οικονομικής στήριξης από το κράτος και η έλλειψη υποστήριξης από τους διευθυντές των σχολικών μονάδων.

6. Έχουν γίνει στο σχολείο σας περιβαλλοντικές δράσεις, κοινωνικές δράσεις ή προσπάθειες να θεωρηθεί το σχολείο αειφόρο? Αν ναι, τι είδους δράσεις? Μπορείτε να μου περιγράψετε μια?

Ναι, έχουν γίνει περιβαλλοντικές δράσεις και περιβαλλοντικά προγράμματα όπως ανακύκλωση, δένδροφυτεύσεις, καθαρισμός παραλίας. Επίσης, οργανώνονται και μερικές σχολικές εκδρομές που έχουν ως στόχο να φέρουν τους μαθητές πιο κοντά στο φυσικό περιβάλλον.

7. Επιδεικνύει ο σχολικός ηγέτης(διευθυντής) χαρακτηριστικά βιώσιμης ηγεσίας?

Ο διευθυντής του σχολείου επιδεικνύει χαρακτηριστικά βιώσιμης ηγεσίας καθώς ενθαρρύνει να στηρίζει προγράμματα που έχουν σχέση με το περιβάλλον και την αειφορία. Επίσης, συνεργάζεται αρμονικά με τον σύλλογο διδασκόντων και προχωρούν όλοι μαζί στην λήψη αποφάσεων.

8. Υποστηρίζει ο σχολικός ηγέτης τυχόν περιβαλλοντικά προγράμματα που κάποιος εκπαιδευτικός ενδιαφέρεται να ξεκινήσει?

Ο σχολικός ηγέτης υποστηρίζει τυχόν περιβαλλοντικά προγράμματα που κάποιος εκπαιδευτικός ενδιαφέρεται να ξεκινήσει, προσπαθεί να τον βοηθήσει για να ξεπεραστεί

κάποιο εμπόδιο που μπορεί να υπάρξει και προτρέπει τους μαθητές να συμμετέχουν στα προγράμματα αυτά.

9. Τι έχετε να προτείνετε για να αποκτήσει το σχολείο σας τις αρχές της αειφόρου εκπαίδευσης και πώς θα μπορούσατε αυτές τις αρχές να τις διοχετεύσετε στους μαθητές?

Αρχικά, να εγγραφεί στο Δίκτυο Αειφόρων Σχολείων. Πιστεύω η πράξη αυτή θα δώσει έναυσμα και κίνητρο σε εκπαιδευτικούς και μαθητές να ασχοληθούν παραπάνω με την αειφόρο ανάπτυξη. Επίσης, μπορούν να διοργανωθούν εκπαιδευτικές εκδρομές σε μέρη όπως το Κέντρο Ανακύκλωσης Κουτιών Αλουμινίου της Elval. Θα μπορούσαν, επιπλέον, να δημιουργηθούν προγράμματα για την πόλη μας με στόχο την ολιστική προσέγγιση του αστικού συστήματος της Αθήνας, δηλαδή του φυσικού, του οικονομικού και του κοινωνικού/πολιτισμικού.